VYAÇESLAV İVANOV'UN YAŞAMI VE ŞİİR SANATI

Dr. Sevgi ILICA

SERÜVEN YAYINEVİ

Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • C. Cansın Selin Temana

Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Serüven Yayınevi

Birinci Basım / First Edition • © Ekim 2023

ISBN • 978-625-6450-85-1

© copyright
Bu kitabın yayın hakkı Serüven Yayınevi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.
The right to publish this book belongs to Serüven Publishing. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission.

Serüven Yayınevi / Serüven Publishing
Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak
Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ANKARA
Telefon / Phone: 05437675765
web: www.seruvenyayinevi.com
e-mail: seruvenyayinevi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume
Sertifika / Certificate No: 47083

VYAÇESLAV İVANOV'UN YAŞAMI VE ŞİİR SANATI

Dr. Sevgi ILICA

SERÜVEN
YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VII

GİRİŞ 1

1.RUS SEMBOLİZMİNİN GELİŞİMİ 3

2.VYAÇESLAV İVANOV'UN (1866-1949) YAŞAMI VE YARATICILIĞI 21

2.1.Çocukluğu ve İlk Gençliği 21

2.2.Üniversite Yılları 32

2.3.Avrupa. Lidiya Dmitriyevna Zinovyeva-Annibal 38

2.4.İlk Şiir Derlemeleri: *Dümenci Yıldızlar* ve *Şeffaflık* 51

2.5.Kule. *Alev Alev Yanan Kalp* 60

2.6.Moskova. Birinci Dünya Savaşı. Devrim Yılları 74

2.7.Roma. Göç Dönemi. *Roma Soneleri* 89

2.8. İkinci Dünya Savaşı. *Roma Günlüğü 1944* 102

3.VYAÇESLAV İVANOV'UN SEMBOL VE SEMBOLİZM ANLAYIŞI ..109

3.1.Gerçekçi Sembol 109

3.2.Köke Dönüş 114

3.3.Güzellik 120

4.DİONYSOS: ACI ÇEKEN TANRI 125

5.KİLİSELERİN BİRLİĞİ 135

SONUÇ 145

KAYNAKÇA 151

ÖNSÖZ

XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın ilk çeyreğine tekabül eden Rus edebiyatının Gümüş Çağı dünya edebiyatında özel bir yere sahiptir. Bu dönemde faaliyet gösteren Rus sanatçı, şair ve yazarlar geliştirdikleri modernist estetik kavramlar, felsefi görüşler ve eserlerde kullandıkları yeni biçim ve üsluplarla Rus edebiyat ve kültürünün gelişiminde büyük rol oynarlar. Gümüş Çağ döneminde ön plana çıkan en önemli akımlardan birisi ise Rus sembolizmidir.

XIX. yüzyılın sonunda doruk noktasına ulaşan pozitivizm ve materyalizmin neden olduğu manevi boşlukta varoluşsal meselelere cevap bulamayan Rus sembolistler, bilimsel ve nesnel algının karşısına ruhsal özgürlüklerinin kapısını aralayan sembolleri yerleştirirler. Rus sembolist şairler sembolleri aracılığıyla görünen gerçeğin ardındaki hakikati keşfetmeyi arzularlar.

Vyaçeslav İvanoviç İvanov Rus sembolizminin önde gelen temsilcilerindendir. Lev Şestov'un "Muhteşem Vyaçeslav", Nikolay Berdyayev'in "Gönülleri fetheden virtüöz", Aleksandr Blok'un "Mutlak Çar", Maksimilian Voloşin'in "Kâhin" ve Maksim Gorki'nin "Kırmızı pasaportlu Rus Profesör" ifadeleriyle tanımladığı İvanov, şiir, poema, oyun, düzyazı, edebiyat eleştirisi, makale ve çeviri faaliyetleriyle Rus sembolizminin gelişimine önemli ölçüde katkı sağlar.

İvanov dönemin Rus sembolistlerinden farklı olarak 1905 yılına kadar Avrupa'nın çeşitli ülke ve şehirlerinde yaşar. Bahsi geçen yıla dek kısa süreli ziyaretler dışında Rusya'da bulunmaz. Bu durum İvanov'un özgünlüğünü korumasını sağlar. Nikolay Gumilyov, "Vyaçeslav İvanov'un muhteşem dilinin diğer şairlerden ne kadar farklı olduğunu söylemeliyim." (Аверинцев, 2002: 70) sözleriyle şairin kendine has üslup ve diline vurgu yapar.

İvanov'un 1905-1912 yılları arasında Peterburg'ta ikâmet ettiği ünlü dairesi "Kule" ise Gümüş Çağ'ın sembollerinden biridir. Rus edebiyat, kültür, felsefe ve sanatının merkezi konumunda olan Kule'de dönemin şair, yazar, düşünür, sanatçı ve oyuncuları bir araya gelerek çağa âdeta yön verirler.

İvanov özgün sembol anlayışı, Dionysos kültüne gösterdiği yoğun ilgi ve dinî-felsefi görüşleriyle Rusya'da birçok araştırmaya kaynak teşkil etmeye devam etmektedir. Bu çalışmanın ülkemizde Rus sembolizmi ve İvanov ile ilgili yapılacak araştırmalara katkı sağlaması umulmaktadır.

Gerek yüksek lisans gerekse doktora çalışmalarım sürecinde Rus şiiri ve bilhassa Rus sembolizmine merak sarmamda etkili olan, tecrübe ve

bilgisiyle desteklerini esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. E. Zeynep GÜNAL'a, çalışmaya hazırlık sürecinde manevi desteğini ve hoşgörüsünü her daim yanımda hissettiğim sevgili eşim Serkan ILICA'ya ve varlıklarıyla bana güç ve ilham veren canım çocuklarım Mustafa ve Kemal'e teşekkürü borç bilirim.

Burdur, 2023

GİRİŞ

"Vyaçeslav İvanov'un Yaşamı ve Şiir Sanatı" adlı bu çalışmada Gümüş Çağ Rus edebiyatının en önemli isimlerinden Rus sembolist şair Vyaçeslav İvanoviç İvanov (1866-1949)'un yaşamı ve yaratıcılığı incelenecektir. İvanov Almanca, İngilizce, Yunanca, Latince ve Eski Slavca olmak üzere pek çok dil bilen, ömrünün büyük bölümünü Avrupa'nın farklı ülkelerinde geçirmiş olan donanımlı, kültürlü ve çok yönlü bir şairdir.

Çalışmanın ilk bölümünde Rus sembolizminin gelişimi ve özellikleri genel hatlarıyla aktarılacaktır. İlk kuşak Rus sembolistler ile ikinci kuşak Rus sembolistlerin ortak yönleri ve farklılıkları ele alınacaktır. Bu bölümün, sembolist bir şair olan İvanov'un yaratıcılığının yorumlanmasında zemin olması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde İvanov'un yaşamının ve yaratıcılığının detaylı öz geçmişi verilecektir. Şairin çocukluk ve ilk gençlik yılları, başta Moskova, Berlin ve Roma'da olmak üzere geçirdiği üniversite dönemi, hayatının dönüm noktalarından biri olan ikinci eşi Lidiya Dmitriyevna Zinovyeva-Annibal ile tanışması ve ardından yaşadıkları, 1905 yılı itibarıyla Peterburg'ta geçirdiği "Kule" yılları, Birinci Dünya Savaşı süreci ve son olarak Roma'da geçirdiği göç dönemi ayrıntılı şekilde aktarılacaktır. Şairin devrim ve savaşlara yönelik tavrı irdelenecektir. Bunun yanı sıra, şairin *Dümenci Yıldızlar, Şeffaflık, Alev Alev Yanan Kalp* adlı şiir derlemelerinin özellikleri ile göç döneminde kaleme aldığı *Roma Soneleri* ve *Roma Günlüğü* adlı eserleri incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde İvanov'un sembol ve sembolizm üzerine geliştirdiği görüşlerine yer verilecektir. Şairin sembol kavramını Rus dilinin zengin içeriği ve geçmişiyle bağlantılı olarak ele aldığı gösterilecektir. İvanov'un semboller aracılığıyla "gerçekten en gerçeğe" (a realibus ad realiora) ve ilahi hakikate ulaşma arzusu şiirleri çerçevesinde incelenecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde İvanov'un Nietzsche'nin *Müziğin Ruhundan Trajedinin Doğuşu* adlı çalışmasından etkilenerek incelemeye başladığı Dionysos kültüne ilişkin dinî-felsefi görüşleri Dionysos'a yazdığı şiirler ışığında incelenecektir.

Son bölümde inançlı bir şair olan İvanov'un Rus düşünür Homyakov'un birlik (соборность) düşüncesinden yola çıkarak geliştirdiği kiliselerin birliği görüşüne yer verilecektir. Şairin Slavların öncülüğünde birleşen adil, özgür ve barışçıl evren tasarısı bahsi geçen konuya ilişkin şiirleri çerçevesinde değerlendirilecektir.

Çalışmada yer alan tüm Rusça şiir, makale, mektup ve yazıların çevirileri kitap yazarına aittir. İvanov'un mektupları, denemeleri, otobiyografisi ve makaleleri çalışmaya kılavuzluk edecektir. Bunun yanı sıra, İvanov'un şiir sanatına ilişkin Rusça ve İngilizce kaynaklara ve çağdaşlarının anılarına başvurulacaktır. Toplanan veriler ışığında, şiirlerin analizleri metne dayalı inceleme doğrultusunda ve yorumbilim çerçevesinde gerçekleştirilecekir.

1.RUS SEMBOLİZMİNİN GELİŞİMİ

Pozitivizm, materyalizm, pragmatizm ve natüralizm XIX. yüzyılın sonu ile birlikte insanların Tanrı, ölüm, hayat ve sevgi gibi soyut kavramları anlamlandırmalarında yetersiz kalmaya başlar. Bilim, insanın manevi ve dinî arayışlarına ve sorularına tatmin edici cevaplar bulamaz. İngiliz biyolog Charles Darwin'in evrim teorisi insanları ateizme yönlendirir. Alman düşünür Karl Marx geliştirdiği ekonomi modeliyle kalıplaşmış fikirleri sarsar. Tüm bu hızlı gelişim ve ilerleyişlerin neticesinde bahsi geçen dönemde manevi ve düşünsel bir kriz dönemine girilir. Bilhassa pozitivizm ve materyalizmin dayattığı nesnel algılara karşı durabilecek neopozitivizm, neorealizm, fenomenolji, nihilizm ve varoluşçuluk gibi yeni felsefi görüşler ortaya çıkar.

Geleneksel anlayışlardan kopuş ve yeni biçim arayışları içinde yüzyılların kesişiminde beliren modernizm, edebiyatta pessimist ve öznel duygulara yer veren "Dekadanları" doğurur. Fransızca "décadent" sözcüğünden türetilen bu sözcük "çökmüş" anlamına gelir. Zira dekadanlar dönemin manevi boşluğu altında çökük hissederler. Dekadanlar hayal kırıklığı içindedirler. Natüralizme karşı çıkarak, insanın iç dünyasının karmaşıklığını ve duygusal zenginliğini vurgularlar. Dekadanlar için sanat, soyut duyguların ve düşüncelerin semboller ve sembolizm aracılığıyla ifade edildiği bir araçtır.

Sembolizm, modernist eğilimlerin neticesinde ortaya çıkan en önemli akımlardan biridir. Batı Avrupa'da sembolizmin doğmasını sağlayan Fransız şairler Paul Verlain, Stéphane Mallarmé, Arthur Rimbaud ve Charles Baudelaire bireyciliği ve özgürlüğü ön plana getiriken geleksel değerleri yok saydıklarını gösterirler. Sembolistler, semboller aracılığıyla dış dünyanın insanlar üzerindeki etkilerini ve izlenimlerini anlatmayı amaçlarlar. Eserlerinde müzikaliteye önem verirler. Arthur Rimbaud'nun dönemin trajik olaylarını ve insanın ruhsal çöküntüsünü sembol ve metaforlarla gösteren 1871 yılına ait *Sarhoş Gemi (Le Bateau ivre)* adlı şiiri Fransız sembolistlerin sanatsal kuramını ortaya koyar:

"Ölü sularından iniyordum nehirlerin

Baktım yedekçilerim iplerimi bırakmış;

Cırlak kızılderililer, nişan atmak için

Hepsini soyup alaca direklere çakmış.

…

Bana ne tayfalardan; umurumda değildi
Pamuklar, buğdaylar, Felemenk ve İngiltere;
Bordamda gürültüler, patırtılar kesildi;
Sular aldı gitti beni can attığım yere.
…
Med zamanları, çılgın çalkantılar üstünde,
Koştum, bir çocuk beyni gibi sağır, geçen kış
Adaların karalardan çözüldüğü günde.
Yeryüzü böylesine allak bullak olmamış.
…
Denize bir kasırgayla açıldı gözlerim;
Ölüm kervanı dalgaları kattım önüme;
Bir mantardan hafif, tam on gece, hora teptim:
Bakmadım fenerlerin budala gözlerine.
…
Çocukların bayıldığı mayhoş elmalardan
Tatlıydı çam tekneme işleyen yeşil sular;
Ne şarap lekesi kaldı, ne kusmuk, yıkanan
Güvertemde; demir, dümen ne varsa tarumar.
…
O zaman gömüldüm artık denizin şi'rine,
İçim dışım süt beyaz köpükten, yıldızlardan;
Yardığım yeşil maviliğin derinlerine
Bazen bir ölü süzülürdü, dalgın ve hayran.
…
Sonra birden mavilikleri kaplar meneviş
Işık çağıltısında, çılgın ve perde perde,
İçkilerden sert, bütün musikilerden geniş
Arzu, buruk ve kızıl, kabarır denizlerde.
…

Gördüm şimşekle çatlayıp yarılan gökleri,

Girdapları, hortumu; benden sorun akşamı,

Bir güvercin sürüsü gibi savrulan fecri.

İnsana sır olanı, gördüğüm demler oldu.

…

Güneşi gördüm, alçakta, kanlı bir âyinde;

Sermiş parıltısını uzun, mor pıhtılara.

Eski bir dram oynuyor gibiydi, enginde,

Ürperip uzaklaşan dalgalar, sıra sıra.

…

Yeşil geceyi gördüm, ışıl ışıl karları;

Beyaz öpüşler çıkar denizin gözlerine;

Uyanır çın çın öter fosforlar, mavi, sarı;

Görülmedik usareler geçer döne döne.

…

Azgın boğalar gibi kayalara saldıran

Dalgalar aylarca sürükledi durdu beni;

Beklemedim Meryem'in nurlu topuklarından

Kudurmuş denizlerin imana gelmesini" (Kefeli, 2014: 140-141)

(Çev. Sabahattin Eyüboğlu).

Sembolizmin temelleri, Alman düşünür Immenuel Kant'ın her türlü düşüncenin ve bilginin öznel olduğu görüşüne, aynı zamanda bilginin oluşumunda sezgi ve duygusallığın önemli bir rol oynadığı fikrine dayanır. Ayrıca, bu fikirler, mistik bir yaklaşımla materyalist görüşlere karşı çıkan Alman besteci Richard Wagner'in savlarıyla desteklenir. Zira Wagner, insan ruhunun derinliklerinde gizlenen gerçekliğin gün ışığına çıkarılması gerektiğini vurgular. Bununla birlikte, sembolistlerin estetik ve sanat kuramında Alman filozof Arthur Schopenhauer'ın sezgisel felsefesi de etkili olur (Kefeli, 2014: 130).

Sembolizmin dayandığı kuramlardan bir diğeri ise Platon'un "idealar" ve "nesneler" kuramıdır. Platon, *Devlet* adlı çalışmasında yer alan "mağara" benzetmesiyle kuramını açıklar. Bir mağarada zincirlenmiş insanlar bulunur. Bu insanlar, arkaları mağara girişine dönük bir şekilde zincirlenmişlerdir ve hareket edemezler. Mağara girişinde ise bir ateş

yanar. Bu ateş, geçen insanların gölgelerini zincire vurulmuş insanların karşılarındaki duvara yansıtır. Zincire vurulmuş insanlar, sadece bu gölgeleri görebilirler. Gölgeleri gerçeklik olarak kabul ederler. Ancak aslında yanılgı içindedirler; çünkü zincirlerinden kurtulduklarında mağara girişindeki ateşi ve gerçek varlıkları fark ederler (Arslan, 2006: 260-261). Mağara, duyusal nesneler dünyasını temsil ederken, mağaranın dışındaki varlıkların oluşturduğu gerçek dünya, Platon'un idealar dünyasına karşılık gelir. Sembolistler, semboller aracılığıyla ideları yani gerçekleri yansıtma amacı güderler.

Avrupa'da olduğu gibi Rus felsefesinde ve edebiyatında da, doğru bilginin yalnızca bilimsel bilgi olduğunu savunan pozitivist kuramlara karşı gelen modernist arayışlar başlar (Parer, 2002: 44). Esasen 1880'li yıllar ile birlikte değişim sinyalleri verilir. Rus yazar Vladimir Galaktionoviç Korolenko, Nikolay Konstantinoviç Mikhaylovskiy'e gönderdiği 31 Aralık 1887 tarihli mektupta ülkedeki memnuniyetsizliği açığa çıkarır: *"Hükümetin tepkisi, toplumun derinliklerindeki genel halk ruhu ile paralel olarak ilerliyordu"* (Келдыш, 2001: 13).

Rus yazar Lev Nikolayeviç Tolstoy, *Yüzyılların Sonu (Конец века)* makalesinde XIX. yüzyılın sonu ile yeni bir sürece girildiğini şöyle duyurur: *"Yüzyıl ve yüzyılın sonu İncil dilinde bir yüzyılın başı ve sonu anlamlarına gelmez. Bir dünya görüşünün, bir inancın, insanların iletişim araçlarından birinin sonu ve yeni bir dünya görüşünün, inancın ve iletişim aracının başı anlamına gelir. Tarihsel işaretler ve bu tepi bir dönüşüm başlatacak. Rus milletinde daha önce ortaya çıkmamış devrim hareketiyle birlikte…"* (Келдыш, 2001: 13).

XIX. yüzyılın sonlarında, metafiziksel yönelimleri tanımayan salt ampirik görüşleri yadsıyan mistisizm ve ezoterizm gibi spiritel öğretilere ilgi artar. Rusya'da eski inançlılara yönelim başlar. Bu doğrultuda, nesnel dünya algısı hızla gücünü kaybeder. Rus düşünür Nikolay Aleksandroviç Berdyayev, *"Bu, Rusya'da bağımsız felsefi düşüncelerin doğuş, şiirin ve estetik duyguların gelişim, mistisizm ve okültizme ilginin yoğunlaştığı bir dönemdi"* (Бердяев, 1991: 139) sözleriyle süreci özetler. Bunun yanı sıra, bu dönemde Rusya'nın genel durumuna bakıldığında ülkenin ekonomik eşitsizlik, adalet sistemindeki aksaklıklar, iç karışıklıklar, sosyalist devrimler, öğrenci gösterileri ve işçi grevleri gibi bir dizi siyasi, ekonomik, toplumsal ve ruhsal krizle başa çıkmak zorunda kaldığı görülür.

Yüzyılın ortalarında gelişen ve sonlarında doruk notasına ulaşan pozitivizme karşı açılan mücadelede edebiyat alanında ilk atılımı 1890'lı yılların başında ortaya çıkan ilk kuşak sembolistler yapar. Rus sembolizmi, ilk başlarda Rus şairlerin Fransız sembolistlerin eserlerini çevirmeleriyle şekillenir. Sonrasında Rus sembolizmi, Rusya'ya özgü dil, din, toplum-

sal gelişmeler ve manevi değerler çerçevesinde özgün hâline kavuşur. Söz gelimi, Batı Avrupa'da sembolizm, romantizm geleneğinin gelişmiş bir biçimi olarak ortaya çıkar. Oysa Rusya'da sembolizm bir akımın devamı değil, Gümüş Çağ'ı başlatan ayrı bir eğilimdir (Воскресенская, 2005: 70).

Rus şair Nikolay Maksimoviç Minskiy, 1890 yılında yayımlanan *Vicdanın Işığında. Hayatın Amacına Dair Düşünceler ve Hayaller (При свете совести. Мысли и мечты о цели жизни)* adlı kitabındaki şu sözlerle soyut dünyalara ve yeniliklere duydukları arzuları ortaya koyar: *"İleriye atılıyoruz ve umutla kanatlanıyoruz. Yıldıztakımlarının arasında yerimiz olur mu bilmiyorum; ama arzulanan enginlik ruhu yatıştırıyor. Sonsuzluk olmasın; ama ruhun sınırlı olanın zincirlerinden kurtulma isteği sonsuzdur"* (Минский, 1897: 161).

İlk kuşak sembolistlerin öncü isimlerinden Dmitriy Sergeyeviç Merejkovskiy 1892 yılında Rus sembolizminin ilk şiir derlemelerinden olan *Semboller (Символы)* adlı şiir kitabını çıkarır. Şair, 1893 yılında ise Rus sembolizminin kuramsal manifestosu kabul edilen *Çağdaş Rus Edebiyatının Çöküş Nedenleri ve Yeni Akımlarına Dair (O priçinah upadka i o novıh teçeniyah sovremennoy russkoy literaturı)* adlı ünlü çalışmasını yayımlar. Çalışmada Rus sembolizminin temel kuramları yer alır. Merejkovskiy, kendilerinden önceki dönemin ünlü şairleri Fyodor İvanoviç Tyutçev ve Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in şiir sanatındaki mistik yönlere vurgu yapar. Şair, sembolizmin temelini oluşturan sembol kavramını bahsi geçen çalışmasında şöyle tarif eder: *"Sözcükler düşünceyi yalnızca belirleyip, sınırlandırır. Semboller ise düşüncenin sınırsız yönünü ifade eder. Söylenmeyenler sözcüklerle ifade edilenlerden daha güçlü bir şekilde etkiler kalbi. Semboller doğal olmalı ve gerçekliğin derinliğinden istemsizce ortaya çıkmalıdır. Eğer yazar bir fikri ifade etmek için sembolleri yapay bir şekilde uydurursa, semboller ölü alegorilere dönüşürler"* (Мережковский, 1914: 216, 217).

Rus sembolist şair Valeriy Yakovleviç Bryusov, 1 Mart 1893 tarihinde günlüğüne yazdıklarıyla döneminde süre glen şiir ve sanat anlayışına başkaldırdığını gösterir: *"Ben onu görüyorum: dekadanlığı! Evet! Yalan, komik de deseler dekadanlık gelişecek, geleceğe ait olacak, özellikle de bir lider bulduğunda. O lider ben olacağım. Evet, ben!"* Şair, 18 Kasım 1895 tarihli mektubunda ise Pyotr Petroviç Pertsov'a şöyle yazar: *"Sembolizm dışında başka şiir yoktur!"* (Воскресенская, 2005: 181, 183).

Bryusov, 1894 yılının Mart ayında *Rus Sembolistler (Русские символисты)* adlı şiir derlemesini yayımlar. Kısa süre sonra aynı başlıkla iki kitap daha çıkarır. Bryusov, okuyucuyu Fransız sembolistlerde gördüğü sebest ölçü "vers libre" (özgür dize) ile tanıştırır. Derlemede birçok şairin adı yer alır. İlginçir ki, sonradan bu şairlerin neredeyse hepsinin

Bryusov'un kendisi olduğu anlaşılır. Şair, bu suretle sembolizm akımının var olduğu fikrine herkesi inandırmış olur. Derlemede yer alan şiirlere verilen ilk tepkiler olumsuz olsa da Bryusov sesini duyurabilmeyi başarır. Şair, günlüğüne şöyle yazar: *"14 Aralık. Bu kitaba başladığımda beni hiç kimse tanımıyordu. Şimdi ise tüm dergiler ağız dalaşı ediyorlar"* (Соколов, 2016: 306).

Rus Sembolistler natüralizm ve gerçekçiliğe karşı çıkan bir edebiyat ve sanat akımının temsilcileridir. Sanatın temel özünün insanın kişisel ve öznel duyguları olduğuna inanırlar. İnsanın iç dünyasının karmaşıklığını ve duygusal zenginliğini vurgularlar. Bu duygusal deneyimleri semboller ve sembolizm aracılığıyla ifade etmek, onların temel sanatsal yaklaşımını oluşturur. Rus sembolist şair Fyodor Sologup, sembolü *"sonsuzluğa açılan pencere"* (Царёва, 2005: 39) sözleriyle tanımlar.

Sembol, Yunanca kökenli "birlikte tartışmak, birlikte birleştirmek, bir arada toplayıp bağlamak" anlamına gelen *symballein* sözcüğünden türemiştir (Gümüş, 2002: 602). Rus edebiyat tarihçisi ve dilbilimci Yuriy Mihayloviç Lotman'a göre sembol, semiotik bilimler sisteminde en çok anlama sahip kavramlardan biridir ve sembol genellikle işaretle eş anlamlı olarak kullanılır (Лотман, 2004: 703). Esasen sembol, sınırsızdır ve anlamı tam olarak tayin edilemez. Sembol, temsil ettiği anlama bağlıdır ve sınırlı bir işareti de içinde taşıyabilir. Sembol, yüzeydeki anlamının ötesinde daha derin ve geniş bir anlam taşır (Kantarcıoğlu, 2009: 201).

Rus yazar Yegor Olegoviç Zamyatin, *Sentezciliğe Dair (О симетизме)* adlı makalesinde yer alan, *"Gerçekçilik dünyayı basit gözle görüyordu"* (Келдыш, 2001: 19) sözleriyle dönemin sembolizm destekçilerinin bakış açışını gözler önüne serer. Rus sembolist şair Aleksandr Aleksandroviç Blok *Rus Sembolizminin Çağdaş Durumuna Dair (О современном состоянии русского символизма)* makalesinde şu sözlerle gerçekçiliğin Rus sembolistler için sanatsal ve estetik beklentileri karşılamadığını dile getirir: *"Gerçekçiliğin naif güneşi söndü. Sembolizm olmadan hiçbir şey anlaşılamaz. Bu yüzden üstün yetenekli yazarlar bile eğer sembolizmin ateşi ve ruhuyla vaftiz edilmemişlerse sanat icra edemezler"* (Воскресенская, 2005: 112).

Rus sembolizmde genel olarak din içkindir (Минералова, 2009: 78). Daha net bir ifadeyle, Rus sembolistler eserlerinde yer verdikleri sembollere dinî anlamlar yükleme eğilimi gösterirler. Rus düşünür Vladimir Sergeyeviç Solovyov bu durumu süregelen pozitivizmin ateizmi gereğinden fazla bir şekilde dayatmasına bağlar ve şöyle der: *"Yadsıma ne kadar ısrarla yapılırsa, inanç o kadar ateşli hale gelir"* (Исупов, 2001: 74).

Rus düşünür Solovyov dinî-felsefi görüşleriyle Rus sembolistleri etkileyen isimler arasındadır (Гунченко, 2007: 45). Düşünürün 1892 yılına ait şu dizeleri sembolist şiirlerle paralellik gösterir:

"Canım arkadaşım, yoksa görmüyor musun,

Bize tüm görünenlerin

Yalnızca yansıma, yalnızca gölgeleri olduğunu

Gözlerle görülmeyenin?

…

Canım arkadaşım, yoksa duymuyor musun,

Yaşamın cafcaflı gürültüsünün

Sadece tahrif edilmiş bir yankısı olduğunu

Muzaffer uyumların?"[1]

(Милый друг, иль ты не видишь,

Что всё видимое нами -

Только отблеск, только тени

От незримого очами?

…

Милый друг, иль ты не слышишь,

Что житейский шум трескучий -

Только отклик искаженный

Торжествующих созвучий?) (Соловьев, 2013: 127)

Tarihsel perspektif ile ele alındığında sembolizmin yaşandığı Rus edebiyatının Gümüş Çağ'ının 1893 ila 1920'li yılların sonunu kapsadığı söylenebilir. Sosyo-kültürel perspektiften bakıldığında ise Gümüş Çağ ifadesi bir metafor olarak karşımıza çıkar (Исупов, 2001: 69). Daha net bir ifadeyle, sadece bu süreçte yer alan edebî akımları ve eserleri değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini ve felsefi görüşleri de kapsar. "Gümüş Çağ" ifadesinin ilk olarak kime ait olduğu net olarak bilinmemekle birlikte, Berdyayev, Sergey Konstantinoviç Makovskiy, Anna Ahmatova ya da Nikolay Avdeyeviç Otsup'a atfedilir. Gümüş Çağ ifadesi ilkin yüzyılların kesişiminde ortaya çıkan yeni edebiyat akımlarını belirtmek için kullanılırken zamanla daha geniş bir anlama sahipolur ve bahsi geçen süreçteki kültürel ve sanatsal gelişmeleri de kapsar (Воскресенская, 2005: 112).

1 Aksi belirtilmedikçe Rusçadan yapılan şiir çevirilerinin tamamı yazara aittir.

Sembolizm, köklerini romantizmden alan bir sanat akımıdır. Gerçek dünyadan hoşnut olmama, manevi yoğunluk, yalnızlık, tekbenci (soliptik) tavır ve egzotik betimlemeler her iki akımda da belirgin bir şekilde bulunur. Rus sembolistler, sembolün sadece yüzeydeki anlamı değil, aynı zamanda daha derin, soyut ve evrensel anlamları temsil ettiğine inanırlar. Bu şairler için sembol, sadece nesnel bir olgunun yüzeydeki betimlemesi değil, aynı zamanda insanın iç dünyasının derinliklerine inmek ve soyut kavramları ifade etmek için kullanılan güçlü bir araçtır (Üçgül, 2002: 242).

Rus şair İnnokentiy Fyodoroviç Annenskiy, 1909 yılına ait *Çağdaş Lirizme Dair (О современном лиризме)* adlı yazısında yer alan şu sözleriyle Rus sembolizminin kalıplaşmış edebiyat anlayışının ötesine geçen tavrını ortaya koyar: *"Bana bağlayıcı, tek ve ortak bir anlayış hiç de gerekmiyor. Aksine lirik bir piyesi iki ya da daha fazka şekilde anlıyorsam ya da hiç anlamıyor ve sadece hissediyorsam meziyetli olarak varsayarım"* (Анненский, 2010: 13).

Rus sembolist şairler şehir kültürünün yetiştirdiği aydınlardır. Sembolizmin yaratıcılığı ile burjuva hayatının zincirlerinden kopmak isterler. Sembolizm Rus sembolistler için âdeta bir çıkış yolunu temsil eder. İdeal sanattan uzaklaşma ve toplumdan bireyselliğe kaçış Rus sembolistlerin ilk belirledikleri programdır. Dönemlerinde süre gelen işçi ve köylü meselelerinden uzak durmaya çalışırlar. Mistik, soyut, dinî ve bireysel bir sanat görüşü geliştirirler. Şiirlerini yaklaşan devrim ve toplumsal meselelere karşı âdeta bir kalkan gibi kullanırlar (Полянский, 1925: XI, XII).

Rus sembolizmden önce Rus şiirinde vatanseverlik konularının ön planda olduğu görülür. Rus sembolistler ise hayat, ölüm, sevgi ve Tanrı gibi varoluşsal sorunlara yönelirler. Rus sembolistlerin aktif olarak edebiyat ve sanat hayatında faaliyetlerini sürdürdükleri dönemde Rus yazarlar Korolenko, İvan Alekseyeviç Bunin, Aleksandr İvanoviç Kuprin, Maksim Gorki, Aleksey Nikolayeviç Tolstoy ve Vikenti Vikentyeviç Veresayev ise gerçekçi eserlerini Marksist ve devrimci düşünceler ekseninde kaleme almaya devam ederler (Полянский, 1925: XII).

Rus sembolistler Merejkovskiy, Zinaida Nikolayevna Gippius, Bryusov, Konstantin Dmitriyeviç Balmont ve Fyodor Kuzmiç Sologup'un oluşturduğu ilk kuşak Rus sembolistleri ile Blok, Andrey Belıy, Yugris Kazimiroviç Baltruşaytis ve Vyaçeslav İvanoviç İvanov'un oluşturduğu ikinci kuşak Rus sembolistleri olarak iki grupta ele alınırlar (Полянский, 1925: XI). Rus besteci Aleksandr Nikolayeviç Skryabin, Rus ressamlar Mihail Aleksandroviç Vrubel ve Nikolay Konstantinoviç Rerih ise Rus sembolizminin müzik ve resim alanlarındaki temsilcileridir (Корецкая, 2001: 688).

Rus sembolistler eser ve çalışmalarını çoğunlukla *Apollon, Vesı, Zolotoye runo, Severnıye Tsvetı* ve *Novıy put* dergileri ve almanaklarıyla *Skorpion, Grif* ve *Musaget* yayın evlerinde çıkarırlar.

İlk kuşak sembolistlerden Moskova'da yaşayan Bryusov ve Balmont sembolizmi çoğunlukla estetik açıdan ele alırlar. Bahsi geçen bu iki şair "Sanat, sanat içindir" görüşünü benimser. Peterburglu şairler Merejkovskiy, Gippius ve Sologup'un sembolist şiirleri ise daha çok dinî ve mistik arayışlarıyla ilintilidir.

İlk kuşak Rus sembolistlerinde Fransız şairler Verlain, Mallarmé, Rimbaud ve Baudelaire, İrlandalı yazar Oscar Wilde, Norveçli oyun yazarı ve şair Henrik Ibsen ve Alman düşünür Friedrich Wilhelm Nietzsche'nin etkileri görülür. Nietzsche, bilhassa tüm görenekleri yok sayarak insanın kendi potansiyeline yoğunlaşması gerekliliğini vurgulayan üstinsan görüşüyle gerek Avrupa'da gerekse Rusya'da bireyciliğin yaygınlaşmasına hız kazandırır (Келдыш, 2001: 29).

İlk kuşak Rus sembolistlerin eserlerinde Tanrı, ölümü arzulama, ruhsal yorgunluk, hayatın anlamsızlığı, hayal kırıklığı, bireycilik, kendini sınırsız sevme, erotizm, apokaliptik motifler, rüya, uyku, gece, Latince sözcüklere eğilim, apokaliptik beklentiler, egzotik unsurlar ve müzik başat konu ve motiflerdir (Шамурин, 1925: XIX).

Gippius'un 1893 yılında kaleme aldığı *Şarkı (Песня)* adlı şiirinde ölüm, pessimizm, belirsizlik, ruhsal yorgunluk ve çöküntü, muğlaklık, puslu arka plan ve anlamsızlık motifleri bir aradadır:

"Pencerem yeryüzünün üstünde yüksektedir,

Yeryüzünün üstünde yüksekte.

Ben sadece akşamın şafağıyla dolu gökyüzünü görürüm,

Akşamın şafağıyla dolu.

…

Ve gökyüzü boş ve soluk görünür,

Öylesine boş ve soluk…

Yoksulların kalplerine merhamet etmez gökyüzü,

Benim soluk kalbime de.

…

Eyvah, çılgın bir hüzün içinde ölüyorum,

Ben ölüyorum,

Bilmediğim bir şeyin hevesindeyim,

Bilmediğim…

…

Ve bu arzu nereden geldi bilmiyorum,

Nereden,

Fakat kalbim mucizeleri diliyor ve istiyor,

Mucizeleri!

…

Ah, olmayanlar, olsun,

Hiçbir zaman olmayanlar,

Solgun gökyüzü bana mucizeler vadediyor,

Vadediyor.

…

Fakat ağlıyorum gözyaşı dökmeden vefasız söze,

Vefasız söze…

Dünyada olmayanlar gerekir bana,

Dünyada olamyanlar."

(Окно мое высоко над землёю,

Высоко над землёю.

Я вижу только небо с вечернею зарёю,

С вечернею зарёю.

…

И небо кажется пустым и бледным,

Таким пустым и бледным...

Оно не сжалится над сердцем бедным,

Над моим сердцем бедным.

…

Увы, в печали безумной я умираю,

Я умираю,

Стремлюсь к тому, чего я не знаю,

Не знаю...

…

И это желание не знаю откуда

Пришло, откуда,

Но сердце хочет и просит чуда,

Чуда!

…

О, пусть будет то, чего не бывает,

Никогда не бывает.

Мне бледное небо чудес обещает,

Оно обещает.

…

Но плачу без слёз о неверном обете,

О неверном обете...

Мне нужно то, чего нет на свете,

Чего нет на свете)(Гиппиус, 1999: 75).

Bryusov'un 15 Temmuz 1896 tarihine ait *Genç şaire (Юному поэту)* şiiri ise ilk kuşak sembolistlerin şiir anlayışını özetler:

"Ateşli bakışları olan solgun genç,

Şimdi sana üç vasiyet vereceğim:

İlkini al: şimdiyi yaşama,

Sadece gelecek şairin alanıdır.

İkinciyi anımsa: hiç kimseye acıma,

Kendini ise sınırsızca sev.

Üçüncüyü sakla: sanata derin saygı duy,

Sadece ona, düşünmeden, gayesizce.

Mahcup bakışlı solgun genç!

Eğer benim üç vasiyetini kabul edersen,

Savaşçıya yenilip sessizce öleceğim,

Dünyada bir şair bıraktığımı bilerek"

(Юноша бледный со взором горящим,

Ныне даю я тебе три завета:

Первый прими: не живи настоящим,

Только грядущее — область поэта.

Помни второй: никому не сочувствуй,

Сам же себя полюби беспредельно.

Третий храни: поклоняйся искусству,

Только ему, безраздумно, бесцельно.

Юноша бледный со взором смущенным!

Если ты примешь моих три завета,

Молча паду я бойцом побежденным,

Зная, что в мире оставлю поэта) (Брюсов, 2014: 509).

Balmont, 1904 tarihli *Sembolist Şiire Dair Temel Sözler (Элементарные слова о символической поэзии)* makalesinde sembolistleri gerçekçilerle kıyaslar: *"Gerçekçi yazarlar maddesel temele boyun eğip dünyayı basit gözlemciler olarak seyrederken sembolist şairler maddeyi kendi izlenimleriyle yeniden yaratıp dünyaya egemen olur ve onun gizemlerine sızlarlar. Gerçekçiler her zaman basit gözlemcilerdir. Sembolistler ise her zaman düşünürlerdir. Gerçekçiler dalga kırılmasına benzerler, somut hayatla kaplanmışlardır. Bu hayatın ardında hiçbir şey göremezler"* (Шамурин, 1925: XXI).

Bryusov, 1 Mart 1895 tarihli *Sanat (Творчество)* adlı şiirinde semboller geleneksel anlamlarının ötesine geçer. Şair gerçek dünyadan kaçışı gözler önüne serer. Şiirde muamma ve muğlaklık dikkat çeker. Şair bilinmezliği ve gizemleri arzular:

"Yaratılmamış yapıtların gölgesi

Sallanıyor rüyamda,

Emaye kaplı duvarda

Latanyaların yaprakları gibi.

…

Mor renkli eller

Emaye kaplı duvarda

Yarı uykulu bir şekilde sesler karalıyor

Gürültülü sessizliği içinde.

…

Ve şeffaf dükkânlar

Gürültülü sessizliği içinde,

Yükseliyor, pullar gibi,

Gök mavisi Ay'ın eşliğinde.

…

Çıplak kamer doğuyor

Gök mavisi Ay'ın eşliğinde…

Süzülüyor sesler yarı uykulu biçimde,

Sesler kulağımı okşuyor.

…

Yaratılmamış yapıtların gizemleri

Şefkatle okşuyor beni,

Ve titriyor latanyaların gölgesi

Emaye kaplı duvarda."

(Тень несозданных созданий

Колыхается во сне,

Словно лопасти латаний

На эмалевой стене.

...

Фиолетовые руки

На эмалевой стене

Полусонно чертят звуки

В звонко-звучной тишине.

...

И прозрачные киоски,

В звонко-звучной тишине,

Вырастают, словно блестки,

При лазоревой луне.

...

Всходит месяц обнаженный

При лазоревой луне...

Звуки реют полусонно,

Звуки ластятся ко мне.

...

Тайны созданных созданий

С лаской ластятся ко мне,

И трепещет тень латаний

На эмалевой стене) (Брюсов, 2014: 202).

Sembolistler tıpkı romantikler gibi yeni şiir biçimleri ararlar. Klasik şairlere nispeten Rus romantikler ve sembolistler şiir biçimlerine ve ölçülerine özgürce yaklaşırlar. Rus sembolistler ölçü ve ritimden daha çok vurguya önem veirler. Rus edebiyat tarihçisi Viktor Maksimoviç Jirmunskiy, *Valeriy Bryusov ve Puşkin'in Mirası (Валерий Брюсов и наследие Пушкина)* kitabında bu hususta şöyle yazar: *"Klasik şair sanata muhteşem bir yapıya bakar gibi bakar. Ona göre, bir eser, yapısı muhteşemliğin a priori kurallarına bağlı muhteşem bir binadır. Romantik şair ise şiirde kendi duygularını ifade etmek ister. Romantik şair şarlar ve kurallarla her zaman savaşır"* (Жирмунский, 1922: 87).

Rus sembolistler şiirde müziğe ve müzikaliteye önem verirler (Минералова, 2009: 52). Fransız şair Verlaine'in 1884 yılına ait *Şiir Sanatı (Art poétique)* eserinin ilk dizesini teşkil eden, *"Her şeyden önce müzik" (De la musique avant toute chose)* görüşünü benimserler. Şair İvanov *Önseziler ve Alametler (Предчувствия и предвестия)* adlı makalesinde şöyle yazar: *"Her sanat eserinde, plastik sanat eseri de olsa, gizli müzik vardır. Bu, sadece sanatın ritme ve harekete ihtiyaç duyduğu için değil, aynı zamanda sanatın ruhu duygusal olduğu için böyledir"* (Иванов, 1974: 92).

Sembolist şair Balmont 1901 yılında yazdığı şu dizelerde Rus sembolistlerin müziğe verdiği ayrıcalığı ortaya koyar:

"Ben ağır Rus dilinin zarafetiyim,

Önümde başka şairler-selefler var,

Ben bu dilde ilk kez eğimleri buldum,

Nakaratlı, öfkeli, yumuşak sesleri."

(Я - изысканность русской медлительной речи,

Предо мною другие поэты - предтечи,

Я впервые открыл в этой речи уклоны,

Перепевные, гневные, нежные звоны)(Бальмонт, 2016: 21).

İkinci kuşak sembolistler, ilk kuşak sembolistlerden farklı olarak sembolü sadece gerçekliğin bir yansıması olarak görmezler. Belıy, Blok ve İvanov'a göre semboller aynı zamanda bizzat hayatın ve gerçekliğin kendisini teşkil ederler. Hayat, evren ve kültür tüm unsurlarıyla sanatla iç içedir. Bu sebeple, sanatı ayrı bir alan olarak değerlendirmezler. İlk kuşak sembolistler için sembolizm bir edebiyat akımı ise ikinci kuşak sembolistler için sembolizm bir dünya görüşü ve yaşam tarzıdır. Bunun yanı sıra, ikinci kuşak sembolistlerde ölüm arzusu, tekbencilik, ruhsal çöküntü ve hayalkırıklığı yer almaz. Bahsi geçen bu şairler doğa, evren ve din konularına daha çok yönelirler.

Belıy bu hususta şunları dile getirir*: "Bize ikinci dalga sembolistler diyorlardı. Benim için anlamlı: sembolistler; ama dekadan değiller"* (Воскресенская, 2005: 186). Belıy, *Bir Dünya Görüşü Olarak Sembolizm (Символизм как миропонимание)* adlı makalesinde ise şöyle yazar ve ilk kuşak sembolistlerin bireyciliğinden ayrışır: *"İnsanın özü sadece yaşadığı kişisel olaylarla değil, başkalarının sembolleriyle de kaplıdır. Sanat ebediyeti görmeyi öğretmektir"* (Шамурин, 1925: XXII).

Belıy 1902 yılında kaleme aldığı *Dünya'nın Ruhu (Душа мира)* şiirinde bir kadın figürü olarak tasvir ettiği doğayı kişileştirir ve ona seslenir. Bunun yanı sıra, eserdeki doğa/kadın sembolünün Solovyov'un Sofya kavramıyla bağlantılı olduğu düşünülebilir. Zira Sofya, Tanrı'nın bilgeliğini temsil eder, tüm yaratılanların nedeni ve amacıdır (Матсар, 2006: 83-89):

"Ebedî bir yağmur bulutu olup hızla süzülür,

Kaygısız bir tebessümle,

Sarsak bir tebessümle güler.

Gümüşi bir zincir olup

Uçar suyun üstünde

Işık saçan hareli bir zincir olup.

Temizdir, dünya gibi,

Tümüyle ışıkla kaplı altın bir şafaktır,

Dünya ruhu.

Senin ardından koşarsın, tümüyle yanarak,

Ziyafete gider gibi, ziyafete gider gibi acele ederek.

Ot olur şöyle hışırdarsın: ‘Ben buradayım,
Çiçeklerin olduğu yerde… Dünya sizedir…’
Ve koşarsın, ziyafete gider gibi, ama sen
Oradasın… Rüzgâr gibi hızla gidersin,
Sen yeşilliklere dokunur dokunmaz,
Serinliğin kokusuyla dolarsın ve gülerek,
Bir anda maviliklerin içinde batarsın.
Kız böceklerinin kanatlarında uçup gidersin.
Koyu kırmızı karanfillerden,
Soluk pembe gülibrişimlerden,
Yakut rengi böceklerden geçersin”
(Вечной тучкой несется,
Улыбкой беспечной,
Улыбкой зыбкой смеется.
Грядой серебристой
Летит над водою —
Лучисто-волнистой грядою.
Чистая, словно мир,
Вся лучистая — золотая заря,
Мировая душа.
За тобой бежишь, весь горя,
Как на пир, как на пир спеша.
Травой шелестишь: «Я здесь,
Где цветы… Мир вам…»
И бежишь, как на пир, но ты —
Там… Пронесясь ветерком,
Ты зелень чуть тронешь,
Ты пахнёшь холодком и, смеясь,
Вмиг в лазури утонешь,
Улетишь на крыльях стрекозовых.

С гвоздик малиновых,

С бледно-розовых кашек —

Ты рубиновых гонишь букашек) (Белый, 2012: 15).

İvanov 1912 yılında çıkan *Sembolizme Dair Düşünceler (Мысли о символизме)* adlı makalesinde sembolizmin insanlar arasında diyalog kuran ve bağ kuran yönüne dikkat çeker. Bu suretle, ikinci kuşak sembolistlerin salt bireycilikten uzaklaştıkları görülmektedir. Şair bahsi geçen makalesinde şu benzetmelerle görüşünü açıklar: *"Sembolizm manyetizmadır. Mıknatıs sadece demiri çeker. Dinleyici sembolistler yoksa sembolistler yok demektir. Zira sembolizm sadece sanatsal bir eylem değil, aynı zamanda sanatsal bir etkileşimdir"* (Иванов, 1974: 610).

İvanov 1907 yılında *Zolotoye runo* dergisinde yayımlanan *Keyifli Zanaat ve Akıllı Keyfe Dair (О веселом ремесле и умном веселии)* makalesinde yer alan şu sözleriyle sembolün ve sembolizmin millet ve kültürle olan bağına dikkat çeker: *"Sanat milletin ruhuna doğru gider. Sembolden mit doğar. Sembol milletin servetinden daha kadimdir"* (Иванов, 1979: 76).

İkinci kuşak sembolistlerden İvanov, Belıy ve Blok Rusçası "Жизнетворчество" olan ve Türkçe karşılığı "sanat ve hayatın birleştirilmesi" olarak verilebilen bir hayat tarzı benimserler. Buna göre, şair sembolizmi yalnızca bir estetik, edebî ve sanatsal bir kategori olarak görmez, aynı zamanda sembolizmin gerekliliklerine göre yaşar. Farklı bir deyişle, sanat tarzını hayatınını bütününe adapte eder. Şair, günlük hayat ile sanatsal ve estetik hayat arasındaki çatışmayı bitirmek ve uzlaştırmak sorumluluğunu üstlenir (Худенко, 2011: 41).

Bahsi hecen bu düşüncenin temelinde sanatın hayatı değiştirebileceği ve iyileştirebileceği düşüncesi yer alır. Belıy, 1907 yılında kaleme aldığı *Bryusov (Брюсов)* adlı makalesinde şöyle yazar: *"İmge biçimleri oluşturan ve bu biçimler aracılığıyla sözcükler ifade eden şair, sözcüğe dönüşerek sözcüğün kendisi olur. Sanatçının kendisi sanat eserine dönüşür"* (Белый, 2017: 385).

İvanov, *Sen Varsın (Ты есu)* adlı dinî-felsefi görüşlerini aktardığı 1907 yılına ait makalesinde dişi (anima), eril (animus) ve ilahi başlangıç olmak üzere insanın ruh dünyasının temellendiği üç unsurun yekliğinden (триедино) bahseder: *"Çağdaş ruh kendi 'ben'inde 'sen'i tekrar kavrayacak ve ruh kadim dinleri anlayacak. Ruh mikrokosmos (insan) ve makrokosmosun (evren) özdeş olduğu bilgisine erişecek"* (Иванов, 197: 268).

İvanov bu görüşünü hayatına uyarlamak ister. Eşi Lidiya Dmitriyevna Zinovyeva-Annibal'ın rızasıyla üçlü bir ilişki, üç kişiden oluşan birlik

oluşturmak ister. İvanov, Lidiya ve Rus ressam Margarita Vasilyevna Sabaşnikova birlikte yaşamaya başlarlar. Ne var ki, Sabaşnikova, İvanov'a âşık olunca şairin girişimi dinî ve mistik anlamını kaybeder.

1905 yılından sonra ülkede yaşanılan gerginlikler ve çatışmalar neticesinde sembolistlerin toplumsal gerçekliklerden uzak ütopyalarının dönemin gelişmelerine ayak uyduramadığı düşünülür. Sembolizm bahsi geçen bu dönemden itibaren ağır eleştirilere maruz kalır. 1910 yılına gelindiğinde Rus edebiyatında sembolizmin soyut kavramlarının karşısına somut olguları yerleştiren akmeizm başta olmak üzere yeni eğilim ve akımlar belirmeye başlar.

Rus edebiyatının Gümüş Çağı'nda en parlak dönemini yaşayan sembolizm sanata getirdiği yeni biçimler ve bakış açılarıyla gelecek nesillere erin düşünsel zenginlikler sunar.

2.VYAÇESLAV İVANOV'UN (1866-1949) YAŞAMI VE YARATICILIĞI

2.1.Çocukluğu ve İlk Gençliği

Rus sembolizminin önde gelen kuramcılarından ve ikinci kuşak temsilcilerinden olan Rus şair, yazar, düşünür, çevirmen, tarihçi ve edebiyat eleştirmeni Vyaçeslav İvanoviç İvanov 16 Şubat 1866 tarihinde Moskova'da dünyaya gelir. Şairin babası İvan Tihonoviç İvanov topoğraf (1816-1871), annesi Aleksandra Dmitriyevna Preobrajenskaya (1824—1896) ise küçük yaşta öksüz ve yetim kalan oldukça inançlı bir kadındır.

Çocukluğunda anne ve babasını kaybeden şairin annesi Aleksandra esasen bir köy papazının torunudur. Aleksandra'yı yaşlı ve çocuk sahibi olamayan Alman kökenli Koeppen ailesi yetiştirir. Ev sahibi Koeppen, Dorpat Üniversitesi'nde teoloji okumuş, Eski ve Yeni Ahit'i çok iyi bilen dindar biridir. Genç kız Koeppen ailesinin yanında Alman ve Rus romantiklerinin yanı sıra, Johann Wolfgang Von Goethe, Vasiliy Jukovskiy, Vissarion Belinskiy ve Ludwig van Beethoven'un etkisiyle büyür (Зобин, 2022: 7-11). Şair İvanov 1913-1918 tarihleri arasında kaleme aldığı ve yaşamının ilk beş yılına ışık tutan *Bebeklik (Младенчество)*[2] adlı otobiyografik nitelikli poemasının V. bölümünde annesinin aile kökenini şu dizelerle aktarır:

"Dedesi köylü bir rahipti;

Babası ise Kremlin'e, Senato'ya giderdi;

Moskova'da çocukluğumda

Başka bir rahibi daha tanırdım

Onun erkek kuzeniydi. Anne tarafından

Ben Preobrajenskiy soyundanım;

İhtişamlı güzelliği

Ve Ortodoks kutiasını[3] severim…

Fakat öksüzü kızları yerine koyup sevmeye

Alman bir çift koyulmuş:

2 Şairin çocukluğu inançlı bir kadın olan annesinin etkisi altında geçer. Geniş bilgi için bkz: Ilıca, S. (2023). Vyaçeslav İvanov'un Bebeklik Adlı Eserinin Carl Gustov Jung'un Anne Arketipi Bağlamında İncelenmesi. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 6 (1), s. 76-93.

3 Bazı Hristiyan geleneklerinde pişmiş buğday, bal, kuru üzüm ve ceviz gibi malzemelerle hazırlanan geleneksel bir tatlıdır. Çoğunlukla Noel arifesinde hazırlanır.

Onların evine okuyucu[4] olarak girmiş.

Yaşlıların hoşuna gitmiş

Zarif duygularını ve bilgilerini

Genç bir Rus kızının hayallerine ekmek."

(Ей сельский иерей был дедом;

Отец же в Кремль ходил, в Сенат.

Мне на Москве был в детстве ведом

Один, другой священник — брат

Ее двоюродный. По женской

Я линии — Преображенский;

И благолепие люблю,

И православную кутью...

Но сироту за дочь лелеять

Взялась немецкая чета:

К ним чтицей в дом вступила та.

Отрадно было старым сеять

Изящных чувств и знаний сев

В мечты одной из русских дев.) (Иванов, 1971: 233).

Kendisini yetiştiren Alman aileye hürmet ve sadakatle bağlı olan Aleksandra evlenmeyi düşünmez. Hayatını Koeppen ailesine hizmet etmeye, kutsal metinler okumaya ve dua etmeye adar. Aleksandra kırk yaşına geldiğinde Koeppen çifti hayata gözlerini yummuştur. Ukraynalı hizmetçileri Tatyana ile birlikte Moskova'da Nikitskiy Caddesi'nde küçük bir eve taşınır. Bu günlerde, bir yıl önce hayatını kaybeden yakın arkadaşı Henrietta'nın dul eşi İvan Tihonoviç İvanov, Aleksandra'yı sıklıkla ziyaret etmeye ve onunla dertleşmeye başlar. Ellili yaşlarında olan İvanov'un ilk evliliğinden iki oğlu vardır. İvanov bir ziyaretinde yanına oğullarını da alır ve onlara Aleksandra'ya şu sözlerle kendilerini acındırmalarını buyurur: *"Dizlerinizin üstüne çökün ve bizim için ona yalvarın."* Çocuklar uysalca yakarırlar: *"Annemiz ol!"*. Neticede çok geçmeden Aleksandra ve İvanov dünyaevine girerler. Evliliklerinden yaklaşık bir yıl sonra 16 Şubat 1866 tarihinde ise Vyaçeslav dünyaya gelir (Дешарт, 1971: 8-13).

4 Hristiyanlıkta bir okuyucu ayin sırasında Kutsal Kitap'tan bölümleri yüksek sesle okumakla sorumlu kişidir.

Şaire "Vyaçeslav" adını, inançlı ve cesur bir Çek prensinden (Святой Вацлав) ilham alarak annesi verir. Babası bu adı onaylamasa da eşinin fikrine razı gelir. Esasen bu dönemde Vyaçeslav adının nadiren tercih edildiği görülür (Аверинцев, 2002: 24, 27). İvanov 1917 yılında kaleme aldığı *Otobiyografik Bir Mektup (Автобиографическое письмо)* adlı yazısında annesinin seçimini şu sözlerle değerlendirir: *"Annem nihilizmden nefret ederdi, kısmen liberal bir tavırla Slavofilizme uygun davrandı. Adımın seçimi annemin Slavcılık ideasına bağlılığının bir göstergesiydi"* (Иванов, 1974: 8-9).

İvanov 4 Mart 1917'de yazdığı *Aziz Vyaçeslav'a Dua (Моление Св. Вячеславу)* adlı şiirini adını aldığı Çek Prense ithaf eder:

"Çek Prens, Vyaçeslav, kutsal koruyucum benim,

Şimdi kurucusu ol Slav birliğinin!

İki kilisenin ışığını, Çek'in özgürlüğünü

Taçlandır ve bizimki ile birleştir!"

(Князь чешский, Вячеслав, святой мой покровитель,

Славянской ныне будь соборности зиждитель !

Светильник двух церквей, венцом своим венчай

Свободу Чехии, и с нашей сочетай!) (Иванов, 1987: 55).

Şair, Sovyet filolog Moisei Altman ile gerçekleştirdiği 5 Şubat 1921 tarihli konuşmada ise soyadı ile ilgili şu sözleri dile getirir: *"Evrensel dünya görüşümü göz önünde bulundurduğumda, soyadımın bana tümüyle uyduğunu düşünüyorum. 'İvanov' soyadına toplumun her sınıfında rastlanır. 'İvanov' tüm Rusya'ya özgü bir soyadıdır. Kadimdir. Adım ve baba adımla bir araya gelince de hoş bir tını oluşturur: Vyaçeslav İvanoviç İvanov, oğul Vyaçeslav İvanov"* (Альтман, 1995: 47).

Şairin çocukluk yılları Moskova'da Volkov Sokağı'ndaki evlerinde geçer. Evlerinin karşısında şairin o yıllarda Aden Bahçesi'yle özdeşleştirdiği bir hayvanat bahçesi yer alır. İvanov *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında bu günleri şöyle hatırlar: *"Bu yerleri sevgiyle anımsıyorum; çünkü hayatımın ilk izlenimleri bu yerlerle bağlantılı. Zihnimde büyüleyici bir parıltıyla saklarım hâlâ bu anıları. Evimizin penceresinden gördüğüm fil, uzun süre bakakaldığım gergedan, uluyan kurtlar, hendeğin yanındaki geyikler, bahçemizdeki uzun akağaç. Tüm bunlar bana sanki kaybetmiş olduğum cenneti hatırlatıyor"* (Иванов, 1974: 8-9).

Şair dinî görüşleri ve mizaçları birbirlerine taban tabana zıt olan bir ailede büyür. Söz gelimi, annesi dindar, yumuşak huylu, sevecen ve romantik biridir. Diğer yandan, babası Alman kimyager Eduard Buch-

ner, Alman bilim insanı Karl Vogt ve Hollandalı maddeci düşünür Jacob Moleschott'un kitaplarını okuyan sert mizaçlı bir ateist ve materyalisttir (Дешарт, 1971: 7). İvanov, *Bebeklik* adlı poemasında aile içindeki bu karşıtlığı eserin XXV. bölümünde şu dizelerle verir:

"Ve bu evde her şey ters gitti:

Anne konuşkan ve canlı;

Baba asık suratlı, dalgın, açgözlülükle

Saplar ölü sözcükleri.

Ve kadının kalbini yalan sözlerle

Tanrıtanımazlığa yönlendirmeyi tasarladı.

Nafile! Sayıklar Charles Darwin!

Ve peki nerede tüm sebeplerin sebebi,

Ezeli olan atomu yarattıysa?

Protoplazmanın tanrılaştırılması

Annede alaycılık uyandırıyordu.

'Orangutanı erkek kardeşim olarak kabul etmek

Saçma!' Sonbahar yağmur bulutları daha karanlık olduğunda,

Baba kapıyı içeriden kilitler."

(И все в дому пошло неладно:

Мать говорлива и жива;

Отец угрюм, рассеян, жадно

Впивает мертвые слова —

И сердце женское их ложью

Замыслил уклонить к безбожью.

Напрасно! Бредит Чарльз Дарвин!

И где причина всех причин,

Коль не Предвечный создал атом?

Апофеоза протоплазм

Внушает матери сарказм.

"Признать орангутанга братом —

Вот вздор!..." Мрачней осенних туч,

Он запирается на ключ.) (Иванов, 1971: 243).

Çatışmayı kazanan anne Aleksandra olur. İvanov üç yaşında iken vereme yakalanan babası iki yıl boyunca evde hasta yatar. Zorlu ve yorucu bir hastalık süreci geçiren baba İvanov ölmeden önce Aziz Nikolaous'un sanrısını görür ve dine yönelir. Bu olayı *Otobiyografik Bir Mektup* adlı çalışmasında şair şöyle anımsar: *"Kavgayı kazanan annem oldu. Babam ölmeden önce içsel çatışmalarının etkisiyle inanca yöneldi. Babam öldüğünde beş yaşındaydım. Annem ve dadımla kaldım"* (Иванов, 1974: 11). Şair, babasının aklı ve ruhu arasında deneyimlediği içsel çatışmayı ve Aziz Nikolaous'un sanrısını gördüğü günü *Bebeklik* adlı poemasının XLII. bölümünde şöyle betimler:

"Şubat ayının sonu. Yüksek sesle

İncil okuyor annem.

Yatağın başucunda geziniyor Ölüm;

Ancak düşünce, dikkat kesilmek için ayak diriyor,

İşkence ediyor, tartıyor, ölçüyor:

Akıl isyan ediyor ama kalp inanıyor.

Uykulu bir bekleyişle ikiye

Bölünüyor. Köşelerdeki gölgeler

Kulak kesiliyor. Annem mırıldanıyor.

Etrafa vahşice bakınan babam aniden,

Titreyerek yerinden fırlıyor… Acaba sonu geldi mi?

Bulutları aralamak istiyor.

'Nerede o?' diyor kısık sesle: 'Gitmesine izin verme!

Gitti!' 'Kim, canım' diyor annem. 'Nikolaous' diyor babam."

(Февраль в исходе. Вслух читает

Разбор Евангелия мать.

У изголовья Смерть витает;

А мысль упорствует внимать,

Пытает, взвешивает, мерит:

Бунтует ум, но сердце верит.

С дремотой бденье пополам

Смесилось. Тени по углам

Насторожились. Мать бормочет.

Озревшись дико, вдруг отец,

Трясясь, вскочил... Ужель конец?...

Стряхнуть какой-то облак хочет.

Где ж он?" — хрипит: "Не отпускай!...

Ушел!" — "Кто, милый?" — "Николай.") (Иванов, 1971: 251).

Henüz beş yaşında iken babasını kaybeden İvanov'un bakımı ve yetiştirilmesiyle annesi ilgilenir. İvanov annesinin dindar görüşleri ve spiritüel ritüelleri etkisi altında büyür. Şair bu durumu *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında şu sözlerle doğrular: *"Manevi yapımı annemden aldım. Beni tümüyle etkiledi. Onu tüm kalbimle sevdim. Onunla çok yakındık. Hayatının tüm detaylarını bilirdim. Hatta çocukluğumda onun yaşadıklarını kendim yaşamışım gibi hissederdim"* (Иванов, 1974: 7). Yaz günleri annesiyle birlikte Kremlin'e ve İverskaya Şapeli'ne giden şair, çocukluk yıllarında bile kendisini tapınakların kadim dokusuna kaptırarak âdeta mest olur (Дешарт, 1971: 8).

İvanov'un yaşamının ilk yılları Moskova'nın eşsiz doğası ve kültürel zenginliğiyle ilintilidir. Şair 1904 yılında kaleme aldığı ve kendisi gibi Moskova doğumlu olan Rus yazar Aleksey Mihayloviç Remizov'a ithaf ettiği *Moskova (Москва)* adlı şiirde şehrin dinamik dokusunu ve doğal güzelliklerini geniş renk spektrumu ve çarpıcı analojilerle verir. İvanov, âdeta gökyüzünden gözlemlediği şehrin ışıklarını mumlarla özdeşleştirerek şehri bir kilise gibi tasvir eder:

"Mavilikte sürüklenen bulutlar,

Rutubetin tatlı gevşekliğiyle ağırlaşıyor.

Solgun akağaçların beyazlığı görünüyor,

Ve aşağıdan bir ırmak yayılıyor.

…

Ve serap gibi şehrin, etrafını daha uzaklarda

Ayna gibi bir kavis sarıyor,

Yüz kızıl sancak,

Yüz kızgın başı gibi güneşin mumları yaktı şehir.

…

Akşamın ışığı yeşil bir gölge,

Parıltılı bir altın gibi oynaşıyor;

Şehir ise yanıyor ama yanıp kül olmuyor,

...

O semavi bir tılsımdır."

(Влачась в лазури, облака

Истомой влаги тяжелеют.

Березы никлые белеют,

И низом стелется река.

…

И Город-марево, далече

Дугой зеркальной обойден, —

Как солнца зарных ста знамен —

Ста жарких глав затеплил свечи.

…

Зеленой тенью поздний свет,

Текучим золотом играет;

А Град горит и не сгорает,

…

Он некий талисман небес) (Иванов, 1974: 316)

Babasının ölümünden kısa süre sonra anne Aleksandra oğluna eski bir aile geleneğini uygular. Annesi Eski Ahit'i açar ve beş yaşındaki oğlundan rastgele bir sayfa açarak bakmadan parmağını sayfa üzerinde bir yere koymasını ister (Зобин, 2022: 7-11). İvanov tesadüfen Mezmur bölümünün 151. kısmını seçer: *"Kardeşlerim arasından en küçüğü, babamın evinde en genci bendim, babamın koyunlarını güderdim. Elimle bir arp yaptım, parmaklarımla lir çaldım"* (Mezmur: 151) (Kutsal Kitap, 2018: 663).

Bu ilginç olayın ardından oğlunun şair olacağına yürekten inanan ve kalbi sevinçle kaplanan Aleksandra, o günden sonra oğlunu bir şair olarak yetiştirmeye karar verir. İvanov, *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında bu durumu doğrularken yazın sanatını etkileyen ilk deneyim ve izlenimlerini şu sözlerle anlatır: *"Annem beni bir şair olarak yetiştirdi. Bana Puşkin'in portrelerini gösterirdi. Henüz babam hayattayken Lermon-*

tov'un şiirlerinin büyüsünü kavramıştım: Tartışma (Спор), Hava Gemisi (Воздушный корабль). Şiirleri daha az anladıkça daha büyüleyici buluyordum. Yedi yaşına geldiğimde Johann Ludwig Uhland'ın eski bir dergide bulduğum şiirlerinden etkilenmiştim. Yatağımın başucunda Puşkin'in Şair Gerekene Kadar (Пока не требуем поэта) adlı eserini defalarca okurdum ve şiiri anlamamak bana hoş gelirdi. Yedi yaşımdan itibaren yabancı dil eğitimi ve Rus edebiyatı dersleri aldım. Öğretmenim ev sahibimizin kızıydı. O zamanlar onun körpe sureti, sesi ve kokusundan mest olurdum. Deniz subayı olan kocasını kıskanırdım. O benim ikinci aşkımdı. İlki bundan bir yıl önceydi. Küçük kız arkadaşımla karanlık odalarda büyüklerden saklanırdık. Eğitmenimden yalnızca Lomonosov'u değil, aynı zamanda Kantemir'i öğrendim. Derslerde eserlerini coşkuyla ezbere okurdum. Birlikte, Puşkin'in Kafkas Esiri (Кавказский пленник), Nekrasov'un Saç (Влас) ve Derjavin'in Tanrı (Бог) adlı eserlerini okurduk" (Иванов, 1974: 11).

Annesi İvanov'u okumaya ve inançlı biri olmaya teşvik eder. Her sabah birlikte İncil'den kesitler okurlar. İvanov henüz yedi yaşındayken annesinin desteğiyle Don Kişot'un tamamını bitirir. Annesi en sevdiği yazar Charles Dickens'ın eserleriyle de oğlunu bu yıllarda tanıştırır. İvanov *Otobiyografik Bir Mektup*'ta şöyle yazar: *"İsa'yı tüm hayatım boyunca sevmeye o günlerde başladım. Estetik ve dinî görüşlerim iç içe geçmişti. Annem çocuk kitaplarını küçümserdi. Bana Andersen masalları okuyordu. Robinson Crusoe'u öğretiyordu. Jules Verne'in Kaptan Memo'sunu okutuyordu. On yaşına geldiğimde Schiller'in eserleriyle ilgilenmeye başlamıştım"* (Иванов, 1974: 12).

İvanov annesinin desteği ve yönlendirmesiyle küçük yaşlardan itibaren edebî ve dinî açıdan zengin bilgi kaynaklarına ulaşır. Ne var ki, yaşıtlarıyla iletişimi oldukça zayıftır. Annesi oğlunu zihnen ve manen beslemek isterken yazık ki çevresindeki akranlarından uzaklaştırır. Şair bu konuda annesine sitem eder ve *Otobiyografik Bir Mektup*'ta şöyle yazar: *"Annem komşu çocukları aptalca eğitilmiş bulduğu için onlarla oynamama izin vermezdi. Annem bana çocuk oyunlarından utanç duymayı öğretti. Farkında olmadan bana kibir ve bireycilik aşıladı. Gimnazyum yıllarında bununla mücadele etmek zorunda kaldım. Gizli zehri ileriki yıllarda da ruhumda iz bıraktı"* (Иванов, 1974: 12).

İvanov dokuz yaşında Mihail Tugan Baranovskiy'in kurduğu özel ilkokula gider. On yaşında ise dönemin en iyi eğitim kurumlarından biri olarak sayılan ve 1803 yılında Çar I. Aleksandr tarafından kurulan Birinci Moskova Gimnazyumu'na başlar. Kısa sürede gimnazyumun en çalışkan ve başarılı öğrencisi olarak dikkat çeker. Şair gimnazyumun ikinci sınıfında iken 1877'de Osmanlı-Rus Savaşı patlak verir. Bu dönemde İvanov'u vatansever duygular sarar. Şairin babasının ilk eşinden olan iki

ağabeyi de savaşa katılır. İvanov ağabeylerine vatansever içerikli şiirlerini içeren mektuplar gönderir (Дешарт, 1971: 8).

İvanov gimnazyumun henüz ilk senesindeyken kurumu Çar II. Aleksandr ziyaret eder. Şair, bu ziyareti ve Çar'ın imgesini hayatı boyunca unutmaz. *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında şunları söyler: *"Bu ziyareti tüm detaylarıyla hatırlıyorum. Öyle ki kılıcının oluşturduğu gölgeyi bile anımsıyorum. 'Merhaba çocuklar' diyip yanımızda geçti"* (Иванов, 1974: 12).

İvanov Birinci Moskova Gimnazyumu'nda Latince, Yunanca, Fransızca, Almanca, Kilise Slavcası, tarih, coğrafya, doğa bilimleri, fizik, matematik, astronomi, güzel yazı ve resim dersleri alır. Şairin özellikle Yunancaya meraklı ve eğilimli olduğu görülür. Kısa süre içinde Yunancayı öylesine iyi bir şekilde öğrenir ki Yunanca özel ders vermeye başlar. Böylelikle şairin çalışma hayatı başlamış olur. Babasının kaybından sonra geçim sıkıntısı çekerler. İvanov özel derslerden kazandığı parayla annesine destek olmaya çalışır (Дешарт, 1971: 8).

İvanov *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında bu günleri şöyle hatırlar: *"Tutku ve hevesle bir yıl içinde Yunanca öğrendim. Dördüncü sınıfa geldiğimde Yunanca özel ders veriyordum. Bu dönemde çok emek harcıyordum. O kadar çok ders veriyordum ki okumak ve düşünmek için sadece geceleri vakit bulabiliyordum"* (Иванов, 1974: 13).

Bu yıllarda İvanov'un hayatında iz bırakan en önemli olaylardan birisi hiç kuşkusuz şairin gimnazyumdaki arkadaşlarıyla birlikte 1880'de Tversk Bulvarı'nda Puşkin Anıtı'nın açılışına tanıklık etmesidir. İvanov aynı gün Moskova Üniversitesi'nde anıtın açılışı şerefine konuşma yapan en ünlü Rus yazarlardan İvan Sergeyeviç Turgenyev, Aleksandr Nikolayeviç Ostrovskiy ve Fyodor Mihayloviç Dostoyevskiy'i dinleme şansına nail olur (Зобин, 2022: 33).

İvanov şiir yazmaya gimnazyum yıllarında başlar. Bu dönemde yazdığı ilk şiiri Eriha şehrinin ele geçirilmesiyle ilgilidir:

"İşte, yayılarak uzanır dağın yamacı,

Dağda görünür gururlu Eriha şehri."

(Вот, расстилаясь, лежит горы склон,

Виден на нем гордый град Иерихон) (Иванов, 1971: 31).

İvanov'un ilk amatör şiirlerini değerlendiren kişi gimnazyumdaki sınıf arkadaşı Vladimir Kalabin'dir. Kalabin herkesten uzak duran, derslere karşı ilgisiz; fakat manevi yönü kuvvetli bir çocuktur. Kalabin, İvanov'un şiirlerini okur ve ona şu notu yazar: *"Sizi sezdim. Sizi hiç kimse tanımıyor. Siz şairsiniz."* Bu dönemde Kalabin, şaire çok faydalı eleştiri-

lerde bulunur. Kalabin, İvanov'un şiirlerini özenle okur ve gerekirse sert şekilde eleştirir. Şairin ilk hayranıdır. Ne var ki, derslerindeki başarısızlığı sebebiyle gimnazyumu tamamlayamaz. İvanov yurt dışına çıktıktan sonra Kalabin'den bir daha hiç haber alamaz (Иванов, 1971: 31).

İvanov on dört yaşına geldiğinde aşırı sayılabilecek ölçüde dinî ritüeller uygular. Söz gelimi, geceleri saatlerce ikonaların önünde durur, acı ve feryat içinde dua eder ve bazen yorgun düşüp dizleri üzerinde uyuya kalır. İnançlı biri olan annesi âdeta oğlunun bu davranışlarıyla gurur duyarak engel olmaz (Зобин, 2022: 33).

Gimnazyum'un beşinci sınıfına geldiğinde ise İvanov ani bir değişim yaşar. Yakın zaman önceki aşırı dindarlığı yerini ateizme ve devrimciliğe bırakır. İvanov geceleri dua etmek yerine devrimci demokrat, materyalist düşünür, yazar ve yayıncı olan Aleksandr İvanoviç Herzen'in yazıları başta olmak üzere yeni çıkan devrimci yayınları takip eder. Bu ani dönüşüm şairin ruhsal kriz ve içsel çatışmalar yaşamasına neden olur. 1 Mart 1881 tarihinde Çar II. Aleksandr öldürüldüğünde, İvanov'un iç dünyasındaki karmaşa ve belirsizlik doruk noktasına ulaşır. *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında bu çalkantılı süreci İvanov şu sözlerle anlatır: *"Beşinci yılda birden ateist ve devrimci olarak buldum kendimi. Bu dönüşüm 1 Mart tarihinde yaşanan felaketten hemen önce gerçekleşmişti. Kimileri Çar'ın öldürülmesini lanetliyordu. Acı çekiyordum; çünkü yiğit ve kahraman olarak gördüğüm kişilere lanet okuduklarında sinirleniyordum. Bendeki bu değişim annemi üzüyordu. Ondan hiçbir şey saklamıyordum. Aramızda derin bir uçurum oluşmaya başladı. Artık geceleri Ferdinand Johann Gottlieb Lassalle'in yazılarını ve devrimci partilerin yayın organlarından çıkan denemeleri okuyordum"* (Иванов, 1974: 14).

Derin ve sarsıntılı bu ruhsal krizin neticesinde İvanov on yedi yaşında iken zehir içerek başarısız bir intihar girişiminde bulunur. Bu olayın ardından şairin devrime olan inancı sarsılır ve yeniden dinî arayışlarına döner (Толмачаев, 1994: 3).

Bu dönemde kaleme aldığı *Efsane (Легенда)* adlı poema İvanov'un yeniden Tanrı'ya ve Hristiyanlığa yöneldiğini gözler önüne serer. Eserin başkahramanı Toledo'dan gelen Yahudi bir genç müzisyendir. Bu genç müzisyen bir gün gotik bir katedrale girer ve orada İsa'yı görür. İsa'nın parlak ve sevgi dolu bakışları genç müzisyeni kendine çeker:

"Ruhların kanatları gürültü çıkarmaya başladı,

İlahi bir güç yükseldi,

Ve Tanrı'nın eli güçlü bir şekilde

Omzumda duruyordu.

Ah, nereye sürükleyeceksin beni Sen?

Ah, ne için Sen, sitem dolusun.

Benim önümde sevgiyle mi dolusun,

Gizemli bakışın ışığı?"

(Зашумели крылья духов,

Поднялася Божья сила,

И рука Господня мощно

На плече моем почила.

О, куда меня влечешь Ты?

О, зачем Ты, полн укора,

Полн любви передо мною,

Свет таинственного взора?) (Дешарт, 1971: 14-15).

Genç müzisyen üç gün boyunca katedrale gizlice girer, org çalar ve İsa'nın yakınlığını hisseder. Gencin babası ve yaşlı bir haham ise müzisyeni takip ederler. Çocuğun çaldığı mucizevi müziği dinlediklerinde, müzisyenin dinini değiştirdiğini ve milletine ihanet ettiğini anlarlar. Babası çok sevdiği oğlunu kucaklar ve Tanrı'ya kurban etmeye karar verir. Çocuğun yakarışlarını duyan İsa şefkatle gelir ve çocuğun ruhunu sessizce alıp götürür. Katedralin çıkışında baba kucağında oğlunun cansız bedenini taşıdığını fark eder (Дешарт, 1971: 15).

İvanov'un bu poemasıyla dinî görüşlerindeki ani değişimlere dikkat çektiği düşünülebilir. Daha net bir ifadeyle, kafa karışıklığı ve içsel çatışmalar sebebiyle dinden uzaklaşan ve sonra yeniden dönen şairin, bu eseriyle İsa'nın ve Tanrı'nın merhametine ve şefkatine sığındığını göstermek istediği söylenebilir. Nitekim ateist olduğu yıllardan bahsederken *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında şunları ifade eder: *"İsa'ya duyduğum sevgi o dönemlerde bile yok olmadı"* (Иванов, 1974: 14).

Özel ders verdiği öğrencilerinden birinin ailesi *Efsane* adlı bu poemayı görür, beğenir ve yayımlanması için Mihail Nikiforoviç Katkov'un idaresindeki *Russkiy vestnik* dergisine ulaştırır. Bu dergide Dostoyevskiy'in *Suç ve Ceza (Преступление и наказание)* ve *Karamazov Kardeşler (Братья Карамазовы)* adlı eserleri, Lev Nikolayeviç Tolstoy'un *Anna Karenina (Анна Каренина)* adlı eseri okuyucuyla buluşmuştur. Böylesine önemli ve seçkin bir derginin genç ve tanınmamış İvanov'un poemasına dergide yer vermeyi kabul etmesi şairi gururlandırır. Ne var ki, dergi editörlüğünde o dönem devrim karşıtı olan sağcılar yer alır. İvanov'un yakın arkadaş çevresi şairin bu dergiyle çalışmaması gerektiği konusun-

da telkinde bulunur. Neticede İvanov izin vermediği için poema *Russkiy vestnik*'te yayımlanmaz (Дешарт, 1971: 15).

İvanov 1882'de gimnazyumun son yılında Aleksey Mihayloviç Dmitriyevskiy ile arkadaşlık kurar. Dmitriyevskiy ile birlikte Sofokles'in ünlü trajedisi *Kral Oidipus*'u Rusçaya çevirirler (Зобин, 2022: 41).

2.2.Üniversite Yılları

Birinci Moskova Gimnazyumu'ndan altın madalya ile mezun olan İvanov 1884 yılında Moskova Üniversitesi Tarih-Filoloji Fakültesi'ne girer (Катрелёв, 1992: 372). Bu günlerde İvanov'a en yakın isim arkadaşı Dmitriyevskiy'dir. Birlikte saatlerce kitap okur ve sınavlara hazırlanırlar. İvanov ve Dmitriyevskiy ahlaki görüşleri açısından birbirlerine yakın olsalar da ikilinin geleceğe dair emelleri ve hayata bakış açıları oldukça farklıdır. Dmitriyevskiy sakin ve mütevazı bir hayatı tercih ederken İvanov coşkulu ve cesurdur. Söz gelimi bir gün Dmitriyevskiy arkadaşına şöyle der: *"Hayatımızda olağanüstü hiçbir şey olmayacak İvanov."* Şair ise şöyle itiraz eder: *"Nasıl olmayacak? Her şey olağanüstü olacak, yoksa yaşamaya değmez!"* (Дешарт, 1971: 10).

Resim 1. İvanov 1900'lü yıllar

İvanov üniversitedeki günlerine dair *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında şunları yazar: *"Moskova Üniversitesi'nde geçirdiğim ilk iki yıl manevi yönümü güçlendirme dönemimdir. İlk dönemlerde amfideki hayat bana kutsal bir ziyafet gibi görünürdü. Antik dillere yönelik çalışmalarım üniversitede olumlu karşılandı. Ben tarihçiydim. Tarihten faydalanarak toplumsal sorunları çözmeyi hayal ediyordum. Klyuçevskiy beni büyüledi. Vinogradov bana kendi kütüphanesinden Almanca kitaplar verdi. Sadece seçtiğim derslere katılıyordum. Zamanımın çoğunu Dmitriyevskiy ile geçiriyordum. Benimle aynı düşünceleri paylaşıyordu"* (Иванов, 1974: 14).

İvanov, Moskova Üniversitesi'nde çalışkanlığı, bilgi birikimi ve Antik dillere olan yatkınlığıyla ünlü Rus tarihçiler Vasiliy Osipoviç Klyuçevskiy, Pavel Gavriloviç Vinogradov ve Vladimir İvanoviç Gerye'nin takdirini kazanır. Şair, henüz birinci sınıfta iken Antik dillere yönelik yaptığı bir çalışmasıyla ödül alır (Зобин, 2022: 42).

İvanov boş zamanlarını arkadaşı Dmitriyevskiy'in evinde geçirir. Dmitriyevskiy babasını uzun zaman önce kaybetmiştir. Annesi ve konservatuara giden kız kardeşi Darya ile birlikte yaşar. Darya Avusturyalı besteci Franz Peter Schubert ve Alman besteci Robert Schumann'ın eserlerini piyanoyla çalar ve sesiyle eşlik eder. Annesi ise piyanoyla Beethoven eserlerini çalar. Yazları Dmitriyevskiy ailesi yazlıklarına giderler. İvanov da onlara katılır. Zaman geçtikçe Schubert, Schumann ve Puşkin'e dair yaptıkları konuşmalar İvanov ve Darya'yı yakınlaştırır. Genç kızın itibarını zedelememek adına bu yakınlaşmanın ardından evlenme kararı alırlar. Esasen, ikisi de evliliğe hazır değildir. Üstelik İvanov üniversite eğitimini tamamlamamıştır. Darya'nın annesi İvanov'a şöyle der: *"Bir kıza bu kadar iltifat edersen, onunla evlenmen gerekir. Biliyorum, Daşenka senin dengin değil. Evliliğiniz trajik biçimde sonlanacak. Yine de onu alın. Bu gereklidir."* İvanov'un annesi bu evliliği onaylamaz: *"O kız sana denk değil; hiçbir özelliği yok. Şarkı söylemesi bile gerçekçi değil. Küçük hanım öylesine şarkı söylüyor."* Neticede aile gelenekleri ve toplumsal baskılar sebebiyle çift 4 Haziran 1886 tarihinde evlenir (Дешарт, 1971: 10).

Bu dönemde parlak bir öğrenci olarak ün salan İvanov'a ise Avrupa'nın kapıları açılır. Şair, ikinci sınıfı bitirdiğinde Moskova Üniversitesi'ndeki bölüm hocalarının önerisi ve desteğiyle Berlin Üniversitesi'ne gönderilir.

Berlin Üniversitesi'nde İvanov için hayatında yeni bir dönem başlar. Şair, Rusya'da süregelen düşünsel, siyasi ve toplumsal çatışmaların ve gelişmelerin ruhani krizini henüz atlatmıştır. Söz gelimi, *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında şunları yazar: *"Memlekette yerimde duramıyordum. Sıkılıyordum. Rusya'da kalırsam devrimci harekete katılmam gerekecekti; ama ben devrimcilere artık inanmıyordum. O dönem şöyle yazmıştım:*

Ah, benim milletim! Sana neyi kurban etmeli?

Nasıl niyaz etmeli?

Kurban etmek, feda etmek fayda sağlamayacak. Kötülük sadece bizim çabalarımızla yok edilemez.

Senin kör fırtınaların dinene dek

Kötülük kör bir savaşla yok edilemez…" (Иванов, 1974: 14).

İvanov'un çalışkanlığı, zekâsı ve yeteneklerine güvenen ve destekleyen Moskova Üniversitesi'nden hocaları referans mektupları yazarlar. Vinogradov, İvanov için Berlin Üniversitesi'nde Alman tarihçiler Christian Matthias Theodor Mommsen, Gotthold Julius Rudolph Sohm ve Friedrich Wilhelm Benjamin von Giesebrecht'ın derslerinden oluşan özel bir program hazırlar. İvanov Berlin'e karmaşık duygular içinde gider. Şair, her ne kadar ülkesinde kalmak istemese de yola çıkmadan önce kaleme aldığı şu dizelerle vatanına özlem duyacağını ve vatanı için mücadele edeceğini açığa vurur:

"Nereye gitmeli? Etraf sisliydi;

Şaşkın adımlarım karanlıkta kayıyordu.

Ve savaşçılar; taze yaraların kanı;

Doldurulmuş taze mezar…

Ve sen mi düşmanın karanlık kampına gideceksin?

Sende mi yaşıyor ilahi güç?

Sen gökyüzünde yıldızı parlayacak olan

Gelecekteki karanlık dev değil misin?

Ve ben o anda güçsüz ve zavallıydım:

Mahcup bir şekilde başımı öne eğdim,

Fakat inançla terk ettim anavatanımı.

İnançla yönetilen ben,

Kutsal kitapların tozu içinde

Sihirli bir kalkan ve yenilmez bir kılıç bulmaya gittim."

(Куда идти? Кругом лежал туман;

Во мгле стопа неверная скользила.

И вот— бойцы; вот— кровь их свежих ран;

Вот — свежая насыпана могила...

И ты ль пойдешь на темный вражий стан?

В тебе ль живет божественная сила?

Ты ль — сумрачный грядущий великан,

Чье на небе заблещет вдруг светило?

И я был слаб и беден в этот миг:

Л головой смущенною поник,

Но с верою покинул край родимый.

Я верою пошел руководимый,

Дабы найти в пыли священных книг

Волшебный щит и меч неодолимый) (Иванов, 1974: 16).

1886 yılının sonbaharında İvanov eşi Darya ile birlikte Berlin'de çatı katında ucuz bir daireye taşınır. Şair ilk izlenimlerini *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında şöyle aktarır: *"Almanya bizi henüz daha denizde iken kıyıdan gelen çiçek açmış ıhlamur ağaçlarının hoş kokusuyla karşıladı. Çok geçmeden Ren Nehri kıyısında yer alan kaleleri, gotik tapınakları, Sistin Meryem'ini ve Porta Nigra'yı gördüm"* (Иванов, 1974: 16).

Bu yıllarda gerek Rusya gerekse Batı'da materyalist ve pozitivist görüşlerin baskın olması sebebiyle kimya, biyoloji ve fizik gibi nesnel bilgiye dayalı doğa bilimlerine rağbet edilirken tarih ve filoloji gibi sosyal bilimler itibar kaybeder. Rus düşünür Solovyov bile ilk öğrencilik yıllarına *"kurbağa keserek"* başladığını belirtir. Oysaki İvanov bu tek taraflı bakış açısına karşı durur. Şair, millet ve toplumun yararı için tarihin layıkıyla araştırılması gerektiğini savunur. İvanov Berlin yıllarıyla birlikte tarihin yanı sıra klasik filolojiyle de ilgilenmeye başlar (Дешарт, 1971: 12).

İvanov materyalist ve pozitivist görüşlerin baskısı altında mistik görüşlerini geliştirmek için arayışlara yönelir. Şair bu süreci *Otobiyografik Bir Mektup*'ta şöyle anlatır: *"Yurt dışına çıktığım andan itibaren ruhumda mistik arayışlar uyandı. Rusya'yı onun ideası içinde kavramaya çalışıyordum. Vl. Solovyov ve Homyakov'un çalışmalarını okumaya başladım. Goethe'nin ciltler dolusu çalışmalarını okudum. Schopenhaur'u severek araştırdım"* (Иванов, 1974: 18).

Şair, 1899 yılına ait olan *Mistik Sanat (Ars Mystica)* adlı eserinde materyalizmi reddettiğini gözler önüne serer. İvanov'a göre, *"Partenon ve Panteon, Paestum Tapınakları, Roma ve gotik kiliseler, Dante ve Michelangelo gibi tüm büyük sanat eserleri ve yaratıcıları sanatın temeline dinî ve teürjik vazifeyi"* (Дешарт, 1971: 15) yerleştirirler. İvanov, insanlığın dinî özden yoksun *"Eyfel gibi demirden yüksek binalar"* (Дешарт, 1971: 16)

yapmasını eleştirir. Şair *Mistik Sanat* eserinde insanlığın yaşadığı maddi ve manevi buhranı şöyle resmeder:

"Bu günlerde, kabileler gibi, ölüm ve savaşlar hazırlarken,

Duruyorlar, gönüllü kuvvetler, yenilmez bir kampta,

Ve balta biledi fakirler zenginlere karşı,

Ve herkes birbirine rakip ve geçimsizliği paylaşıyor herkes,

Tüccarlar gibi, ne zaman sadece ona inanmak isteyeceğiz,

Şimdiki ölçüyle ne ölçebiliriz,

Hristiyan çarlığını artık çağırmasak mı?

(В те дни, как племена, готовя смерть и брани,

Стоят, ополчены, в необоримом стане,

И точат нищие на богача топор,

И всяк — соперник всем, и делит всех раздор,

Когда, как торгаши, тому хотим лишь верить,

Что можем мерою ходячею измерить —

Христово царствие теперь ли призывать?) (Иванов, 1971: 16).

İvanov, materyalizmin ruhsuz ve sevgisiz dünyasının sadece var olmayı sağladığını; ancak yaşamayı mümkün kılmadığını savunur. Materyalist devrimin hiçbir şeyi çözüme kavuşturmayacağını ve hiç kimseyi kurtarmayacağını (Дешарт, 1971: 16) ileri sürer. Şaire göre çözüm yolu şudur:

"İşitilsin sevinçle ve çağdaşça

Evrensel Birliğin kurtarıcı sözcüğü."

(Да прозвучит в ушах и радостно и ново —

Вселенской Общины спасительное слово) (Иванов, 1971: 16).

Berlin'de geçirdiği ilk yarıyılı İvanov bilhassa dil edinimine ayırır. İkinci yarıyılda ise şair, şaşırtıcı biçimde hızla öğrendiği Almancayla kaleme aldığı Roma'ya bağlı Mısır'ın vergi sistemine dair bir çalışmasını Mommsen'e sunar. Yabancı birinin hatasız bir şekilde sunduğu bu çalışma karşısında şaşkına dönen Mommsen, *"Dil ile mücadele ettiğiniz hissediliyor. Neden Latince yazmadınız?"* diye sorar. Mommsen, İvanov'un yeteneğini fark eder ve çalışmasını takdir eder. Mommsen, İvanov'u villasına akşam yemeğine davet eder ve yemekte Berlin'de uzun süre kalıp kalmayacağını sorar. Mommsen sadece çok yetenekli bulduğu ve sevdiği

öğrencileri evine çağırır. İvanov Berlin'de kalmayı arzu ettiğini; fakat savaş çıkmasından endişe ettiğini dile getirir. Mommsen şöyle der: *"Biz o kadar kötü değiliz." (Wir sind nicht so böse)* (Дешарт, 1971: 12).

İvanov, Mommsen'in zekâsına hayranlık duyar ve ünlü tarihçiyi şu dizelerle tasvir eder:

"O gün keskin zekâlı mutlu Mommsen

Beni gülümseyerek övdü.

Juvenal gibi

İsabetli tasvir yapardı,

Yaşlı gözlerinden kıvılcımlar saçıyor

Ve kır kıvırcık saçlarını sallıyordu."

(В сей день счастливый Моммзен едкий

Меня с улыбкой похвалил.

Он Ювенала очертил

Характеристикою меткой,

Тревожил искры старых глаз

И кудрями седыми тряс) (Иванов, 1974: 17).

İvanov Berlin'de yoğun ve verimli bir dönem geçirir. Bu durumu *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında şu sözlerle özetler: *"Güney İtalya'da bulunan Bizans kurumlarına dair yaptığım incelemeyi Profesör Harry Bresslau'ya sundum. Filoloji çalışmalarına ara vermedim. Zeller'in felsefe derslerine katıldım. Aristoteles'in metafiziğini etüt ettim. Curtius ile müzeleri ziyaret ettim. Wattenbach ile Latin ve Yunan paleografisine çalıştım. Schmoller'in siyasi ekonomi alanında yaptığı çalışmaları takip ettim"* (Иванов, 1974: 17).

İlkeleri sebebiyle burs almayı kesin bir şekilde reddeden İvanov, bu yıllarda eğitim görmesinin yanı sıra çalışma hayatını sürdürür. Bir süre basın bürosunda görev alır. Sonrasında Maliye Bakanlığı'na bağlı bir acentede sekreter olarak çalışır. 1888 yılında ise İvanov ve Darya'nın Aleksandra adını verdikleri kızları dünyaya gelir (Зобин, 2022: 49, 51).

Moskova Üniversitesi'nden hocası tarihçi Vinogradov, İvanov'u Berlin'de ziyaret eder. Vinogradov, İvanov'un Berlin Üniversitesi'ndeki eğitimini tamamladıktan sonra Moskova'ya dönüp Filoloji Fakültesi'nde Roma tarihine ilişkin dersler vermesini umar. Oysa İvanov Rusya'ya dönme niyetinde değildir. Şair Avrupa'da kalıp kendisini geliştirmeye ve araştırmalar yapmaya devam etmek ister. 1891 yılında Berlin Üniver-

sitesi'nde dokuz yarıyılı tamamlayan İvanov, Latince yazmakta olduğu ve Roma'daki vergi sistemi üzerine çalıştığı *De Societatibus Vectigalium Publicorum Populi Romani* adlı tezine kaynak toplamak üzere eşi ve kızıyla birlikte Paris'e gider. Yaklaşık bir yıl Paris'te kalan şair bu süreçte Londra'ya da materyal toplamak için kısa süreliğine gider (Дешарт, 1971: 14).

2.3.Avrupa. Lidiya Dmitriyevna Zinovyeva-Annibal

İvanov Roma'yı kutsal ve aziz bir şehir olarak sayar. Şair bu kutsal şehri görebilecek kadar gerekli olgunluğa eriştiğine uzunca bir süre ikna olmaz. Neticede yakın arkadaşı Rus tarihçi İvan Mihayloviç Grevs, İvanov'u Roma'ya gitme konusunda cesaretlendirir. *Otobiyografik Mektup* adlı çalışmasında şair şöyle yazar: *"Grevs Roma'ya gitmemde çok etkili oldu. Hiç hazır hissetmiyordum. İnatçı direnişimi yendiği için ona müteşekkirim. İtalya'dan Roma'ya uzanan o bahar gününü hiçbir şeyle kıyaslayamam. Rhône Nehri, Arles, Nimes, Menton ve Cenova'dan geçtim. Napoli ve Sicilya'da'dolaştım. Sonra Roma'ya yerleştik. Üç yıl sonra artık kendimi gerçek bir Romalı olarak var sayıyordum"* (Иванов, 1974: 19).

İvanov 1892 yılında Mommsen'in görevlendirmesiyle ilk kez Roma'ya gider. Burada Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde işe başlar. Roma'da uzun süre kalmayı planladığı için yanında eşi Darya ve kızı Aleksandra'yı da götürür. Latince yazdığı *De Societatibus Vectigalium Publicorum Populi Romani* adlı tezini burada tamamlar (Зобин, 2022: 72).

Roma İvanov için Avrupa'nın hatta tüm dünyanın kalbidir. Şair *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında Roma'daki günlerini şöyle aktarır: *"Yalnızca filoloji ve arkeoloji düşünüyordum. Yavaş yavaş ve yeniden çalışarak tezimi genişletiyordum. Roma'da yeni arkadaşlıklar kurdum. Birçok sanatçı, ressam ve bilim insanıyla tanıştım"* (Иванов, 1974: 19).

Gerçekten de bu süreçte İvanov'un etrafı Roma'da yaşayan Rus, Alman ve İtalyan aydınlarla doludur. Profesör Dmitriy Vasilyeviç Aynalov, Rus filolog Mihail Nestroviç Speranskiy, Rus tarihçi Mihail İvanoviç Rostovtzev ve Rus ressam Mihail Vasilyeviç Nesterov ile vakit geçirir.

İvanov 1893 yılının yazında hayatının en önemli dönüm noktalarından birini yaşar ve Floransa'da Lidiya Dmitriyevna Zinovyeva-Annibal (1866-1907) ile tanışır. Lidiya'nın babası Dmitriy Annibal Sırp kökenlidir ve Peterburg soylularındandır. Annesinin babası ise Puşkin ile aynı soydan gelir; *"Büyük Petro'nun Arabı"* olarak bilinen Abram Petrovich Gannibal'ın torununun çocuğudur (Зобин, 2022: 72).

Resim 2. Lidiya Dmitriyevna Zinovyeva-Annibal

Lidiya, İvanov ile tanıştığında Konstantin Semyonoviç Schwarsalon ile evlidir ve üç çocuğu vardır. Konstantin, Lidiya'yı aldatmıştır. Buna öfkelenen ve üzüntü duyan Lidiya çocuklarını da alıp yurt dışına Avrupa'ya kaçmıştır. İvanov ve Lidiya'yı yakın arkadaşları Grevs tanıştırır. Öğlen vakti, sıcak bir Temmuz günü birlikte yemek yerler. İvanov ve Lidiya hemen yakınlaşır. Lidiya, İvanov'un yanında eski neşesine kavuşur. İvanov ile birlikte Palatino Tepesi'ne ve Kolezyum'a giderler. Çok geçmeden Lidiya Peterburg'a döner. Hiçbir şeyin eskisi gibi devam edemeyeceğini fark eder.

Lidiya'nın 14 Temmuz 1894 tarihinde İvanov'a gönderdiği mektupta yer alan şu ifadeler aralarındaki etkileşimin ne denli güçlü olduğunu açıkça gösterir: *"Birbirimizi az tanıyoruz, Vyaçeslav İvanoviç. Ancak ben sizi tümüyle bir arkadaşım olarak kabul ettim. Belki yanılıyorum; fakat duygularıma kapılmayı göze alıyorum. Size insanlığı ve her insanı sevdiğimi söylemiştim. Bu yüzden ortak noktalara sahip olduklarım benim için bilhassa kıymetlidir. Sizinle daha uzun görüşebilseydik ve konuşup inançlarımızı birbirimize anlatabilseydik, bana öyle geliyor ki esasen aynı Tan-*

rı'ya dua ettiğimizi fark ederdik. (…) Siz bana çok insanca ve sıcak yaklaştınız. Gerek duyduğumda arkadaşlığınıza başvurabilir miyim? (…) Sizinle tanışmadan önce umutsuzluğun doruğundaydım. Tüm varlığımla huzuru arıyordum. Kolezyum'a yaptığımız gezi. Belki de unutmuşsunuzdur. Ancak bu gezi ebediyen hayatımın en güzel hatırası olarak kalacak. (…) Siz konuşurken fark ettim ki, siz benim sözcüklerimle konuşuyordunuz. Benim uzun zamandır hayal ettiğim ve istediğim sözcüklerimle konuşuyordunuz. Aniden içimde bir şeylerin parçalandığını hissettim ve kriz sona erdi" (Иванов, Зиновьева-Аннибал, 2009a: 73-75).

Lidiya yaklaşık bir yıl sonra Peterburg'ta bulunan evini satarak Floransa'ya yerleşir. İvanov da eşini ve kızını alıp Floransa'ya geçer. Lidiya, İvanovların evini sıklıkla ziyaret eder. Darya onu her zaman güler yüzle karşılar. Darya farkında olmadan İvanov ve Lidiya'nın arasındaki aşkın alevlenmesine ve güçlenmesine vesile olur (Зобин, 2022: 78).

İvanov, Lidiya'ya karşı hissettiği bu güçlü ve tutkulu aşktan dolayı pişmanlık ve suçluluk duyar. Şair, çareyi uzaklaşmakta bulur. Arkeolojik kazılara katılmak üzere bir süreliğine Roma'ya gider. Ne var ki, Lidiya'dan ayrı kalmaya dayanamaz ve mektup yazıp onu Roma'ya davet eder. Âşıklar 12-15 Mart 1894 tarihlerini bir an bile ayrılmadan birlikte geçirirler. Rastgele buldukları sıradan bir otelde kalırlar (Дешарт, 1971: 22).

İvanov, Lidiya ile birlikte geçirdikleri bu üç mutlu günün anısına yazdığı *Daphnisin Türküleri (Песни Дафниса)* adlı beş bölümden oluşan şiir serisinin III. şiiri *İlkbahar (Весна)*'da deneyimledikleri çocuksu ve saf aşkı dile getirir. *İlkbahar* şairin hayatındaki aşk mevsimidir. Şair, kendisini ve Lidiya'yı *çocuk* kavramıyla özdeşleştirir. Zira ancak bir çocuk bu denli saf ve masum duygulara sahip olabilir. Çift tıpkı çocuklar gibi plansız, korkmadan ve özgürce kendilerini bu aşkın/ilkbaharın *ağlarına* bırakırlar. İvanov içten, coşkun ve masum duygularla Lidiya'ya bağlılığını ve yaşadığı katıksız mutluluğu şu dizelerle gösterir:

"Biz çocuktuk

Ben, onun gibiydim.

Tebessüm ağları

Ördü İlkbahar

Nemli havalarda

Ve ırmakların

Küçük koylarında sessizlik içinde,

Ve batakhanelerinde

Ormanın ıssız yerlerinin.

Biz balıktık,
Gümüşi sarsak,
İlkbaharın ağlarında.
…
Biz aynı
İlkbaharda öğrendik,
Ve İlkbaharın çimenlerinde
Kalplerimize rüyalar
Gösterildi…
Biz çocuktuk,
Canlı İlkbaharın
Tebessümleri bize
Ağ ördüğünde…
Biz balıktık
İlkbaharın ağlarında!
Rüyalar gördük…
(Мы были дети —
Я, как она.
Улыбок сети
Плела Весна
По влажным лонам
И по затонам
Ручьев, в тиши,
И по притонам
Лесной глуши.
Мы были рыбки,
Сребристо-зыбки,
В сетях Весны.
…

Мы у Весны

Одной учились,

И обличились

Нам сердца сны

В лугах Весны...

Мы были дети,

Когда нам сети

Сплели Весны

Живой улыбки...

Мы были рыбки

В сетях Весны!

Нам снились сны...) (Иванов, 1971: 766-767).

İvanov, *Canzone*[5] *(Канцона)* adlı şiirinde de Roma'da ve Kolezyum'da Lidiya ile aşka kapıldıkları anları lirik ifadelerle anlatır. Şairin *özgürlüğün cani sarhoşluğunu* sözleriyle karısını aldattığı için pişmanlık ve suçluluk duyduğunu belirttiği düşünülebilir:

"Bizim ilk sarhoş halimizi, özgürlüğün cani sarhoşluğunu

Kolezyum mezarlığı

Kutsadı: Orada iki sönük tutkunun

Azgın suları, yırtıcı ve isyankâr

Bir dereye dönüştü."

(Наш первый хмель, преступный хмель свободы

Могильный Колизей

Благословил: там хищной и мятежной

Рекой смесились бешеные воды

Двух рухнувших страстей) (Иванов, 1974: 398).

İvanov, Lidiya'ya duyduğu aşkı ve sevginin yarattığı bir olma duygusunu *Aşk (Любовь)* adlı şiirinde şu çarpıcı ve duygu yüklü dizelerle doğa ile analojiler kurarak ortaya koyar:

"Biz şimşeğin tutuşturduğu iki ağaç gövdesiyiz,

5 XVI. yüzyılın başlarından XVIII. yüzyıla kadar olan dönemde kullanılan aşk şiirine benzeyen şarkı türü (İtalyanca).

Gece yarısı ormanının iki aleviyiz;
Biz geceleyin kayan iki göktaşıyız,
Aynı yazgıya bağlı iki ucu olan bir okuz.
…
Biz iki atız, gemlerini
Tek bir elin vurduğu, tek bir elin mahmuz vurduğu;
Tek bir bakışın iki gözüyüz biz,
Aynı hayalin iki titrek kanadıyız.
…
Kadim Güzelliğin uyuduğu
İlahi mezarın mermerinin üzerinde
Acı çeken bir çift gölgeyiz.
…
Yekpare gizemlerin iki sesli ağzıyız,
İkimiz tek bir Sfenkiz.
Biz tek bir haçın iki koluyuz."
(Мы —два грозой зажженные ствола,
Два пламени полуночного бора;
Мы — два в ночи летящих метеора,
Одной судьбы двужалая стрела!
…
Мы — два коня, чьи держит удила
Одна рука, — одна язвит их шпора;
Два ока мы единственного взора,
Мечты одной два трепетных крыла.
…
Мы — двух теней скорбящая чета
Над мрамором божественного гроба,
Где древняя почиет Красота.
…

Единых тайн двугласные уста,

Себе самим мы — Сфинкс единый оба.

Мы — две руки единого креста) (Иванов, 1971: 610-611).

İvanov, Lidiya ile tanıştıktan sonra ruhen canlanır ve âdeta yeniden doğar. Şair benliğini Lidiya ile yeniden keşfeder. *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında hayatının aşkıyla ilgili şunları yazar: *"Birbirimiz aracılığıyla kendimizi bulduk. Sadece kendimize değil, aynı zamanda Tanrı'ya da kavuştuk. Onunla karşılaşmak Dionysos'a özgü güçlü bir ilkbahar fırtınasına benziyordu. Bu fırtına dindiğinde bendeki her şey tazelendi, çiçek açtı ve yeşillendi. İçimdeki şair ortaya çıktı"* (Иванов, 1974: 20).

İvanov için Lidiya sıradan bir kadın değildir. Dahası şairin hissettikleri de sıradan bir aşkın ötesindedir. İvanov, Lidiya'nın varlığı sayesinde kendi varlığını ve özünü bütünsel olarak kavradığını keşfeder. Şair, Lidiya'yı *"varlığın gizemlerinin kâhini"* (Аверинцев, 2002: 47) sözleriyle nitelendirir.

İvanov 1911 yılına ait *Dostoyevskiy ve Roman-Trajedi (Достоевский и Роман-Трагедия)* adlı makalesinde Lidiya aracılığıyla kendi benliğine yaptığı içsel yolculuğu ve transandantal boyutta kendini benliğini aşmasını şöyle anlatır: *"Sembol, tüm irade ve aklınla yabancının varlığını mutlak bir şekilde kabul etmene bağlıdır: 'sen varsın'. Yabancının (senin) varlığının mutlak suretle kabul edilmesi durumunda bütünlüğe ulaşılır. Bu bütünlüğün içeriğindeki yabancı varlık artık benim için yabancı değildir. Yabancı yani 'sen', 'benim' öznemim farklı bir işaretine dönüşür. 'Sen varsın' demek, 'senin varlığın benim aracılığımla yeniden var oluyor', 'benim varlığım da senin aracılığınla yeniden var oluyor' anlamına gelir. Ben senin varlığınla kendi özümü, hakikatimi kavrıyorum: Es ergo sum*[6]*"* (Иванов, 1987: 419).

İvanov 1915-1919 yılları arasında kaleme aldığı *İnsan (Человек)* adlı eserinde yine 'sen' ve 'öteki' ile 'öze' yani 'benliğe' ve 'bene' ulaşmayı, Lidiya sayesinde kendini aşmayı ve Tanrı'ya kavuşmayı dinî-felsefi görüşleri çerçevesinde şu dizelerle verir:

"Bir gölge olup eşinin

İzini sürersin sen.

…

İrade ve kibirden oluşan

Esaretimi

Sadece sen alt edersin:

6 Sen varsın o halde ben varım (Latince).

Boğuk kan içinde senin ekinin,
Aşkın Tanrısı,
Çölde güller yetiştirdin!
Ölü bir ağaç gövdesi
Kızıl gül olup çiçek açtı
Senin coşkuna kapıldığım gün
Ben dilsiz bir keşişim,
'Sen' sözcüğünü
Öperek öğrendim.
Bir öpücükte iki iradenin kapısı vardır,
Cennet ve acı:
'Sen doğdun', eşikte
Duran üçüncü sessizce yanıtladı
Ve hızlıca götürdü
'Sen' ekosuyla Tanrı'nın tahtına."
(Тенью по стопам четы
Реешь ты.
…
Лишь тобою одолен
Был мой плен
Своеволья и гордыни:
Твой посев в глухой крови,
Бог любви,
Розы вырастил в пустыне!
Розой рдяною процвел
Мертвый ствол
В день, когда, тобой волнуем,
Я, затворник немоты,
Слову "ты"
Научился — поцелуем.

В поцелуе — дверь двух воль,

Рай и боль:

"Ты" родилось, — у порога

Третий тихо отвечал

И помчал

Эхом "ты" к престолу Бога) (Иванов, 1979: 211-212).

İvanov eşi Darya'ya yalan söylemek istemez. Ona Lidiya'ya âşık olduğunu itiraf eder. Darya'ya isterse boşanmayacaklarını ve evde kardeş gibi yaşayabileceklerini önerir. Darya bu teklifi reddeder ve boşanmayı üzülerek hemen kabul eder. Darya, İvanov'a kırgın değildir. Yaşadığı aşka saygı duyar. İvanov o günlerde kaleme aldığı *Beden (Персть)* adlı şiirinde yaşadığı suçluluk ve nedamet duygularını yansıtır. Şair bir gün üzüntü içinde Campo Verano Mezarlığı'na gider ve yerlere kapanır. Yine de hiçbir şey Lidiya'ya duyduğu aşkı mağlup edemez. Şiir, Dostoyevskiy'in ünlü romanı *Karamazov Kardeşler*'den yapılan şu alıntı ile başlar: "Gerçekten herkes herkesin karşısında, herkes ve her şey için suçludur." *(Воистину всякий пред всеми за всех и за все виноват)*. Şair duygularını şöyle haykırır:

"Beyaz alevlerle kaplı gün yakıyordu;

Sesi kesilmiyordu yakıcı sıcaktaki ağustos böceğinin;

Ve servi ağaçlarının oluşturduğu bulutların arasında mevzun bir şekilde

Hayallere kapılıyordum mermer mezarlar üzerinde.

…

Ben düştüm, gönlüm illetle savaştı, yenildi…

Fakat ölünün külüne yaklaştıkça kül cömert ve iyiydi;

Bir arı dolaşıyordu sıcak çayırların üzerinde,

Ve soldu hoş kokulu geyik otu…

…

Sitem kalbimi parçalamıyordu artık:

Kibrimle birlikte öldü benim günahım,

Ve yeniden kutsal özümle özüme döndüm,

Ben Toprağı, Toprağı öptüm!

…

O bekledi, o affetti

Kısa süreli kefalet tatlıydı;

Onun boyun eğip vaat etmesini ise

Ruhum kaldıramamıştı."

(День белоогненный палил;

Не молк цикады скрежет знойный;

И кипарисов облак стройный

Витал над мрамором могил.

…

Я пал, сражен души недугом...

Но к праху прах был щедр и добр:

Пчела вилась над жарким лугом,

И сох, благоухая, чобр...

...

Укор уж сердца не терзал:

Мой умер грех с моей гордыней, —

И, вновь родним с родной святыней,

Я Землю, Землю лобызал!

...

Она ждала, она прощала —

И сладок кроткий был залог;

И все, что дух сдержать не мог,

Она смиренно обещала) (Иванов, 1971: 519).

İvanov, Darya'yı Moskova'ya annesinin yanına götürür. Darya'nın katı mizaçlı ve geleneklerine bağlı olan annesi Moskova'daki evini satarak kızını ve torununu alıp Harkov'a gider. İvanov'a artık kızı Darya ile ömür boyu görüşemeyeceğini bildirir. İvanov boşanma evraklarını hazırlayıp hızlıca Lidiya'nın yanına döner. Darya ise annesinin baskısına rağmen ölene dek İvanov ile gizlice mektuplaşmayı sürdürür. İvanov'a kızının gelişimini ve durumunu düzenli olarak bildirir. Bunun yanı sıra, Darya İvanov'a beslediği sevgi ve ilk evliliğine duyduğu saygıdan dolayı başka biriyle evlenmeyi hiç düşünmez ve gelen evlilik tekliflerini geri çevirir (Дешарт, 1971: 26).

İvanov, yıllar sonra Altman ile gerçekleştirdiği 9 Şubat 1921 tarihli konuşmasında ilk eşi Darya ile boşanmasını şu sözlerle değerlendirir: *"Dmitriyevskaya'dan boşandım. Bu çok zalimce bir davranıştı. Ancak görüyorsunuz, o zamanlar ben Nietzsche takipçisiydim. Şimdi ise bu olayı bir cinayet olarak görüyorum, zira Dmitriyevskaya'nın hayatı tümüyle harap oldu"* (Альтман, 1995: 48).

Esasen Darya evlilikleri süresince İvanov'un gerek akademik gerekse edebî çalışmalarını destekler. Eşinin başarılı ve gayretli biri olması onu gururlandırır. Ne var ki, Darya şairin şiirlerini ve dinî-felsefi yazılarını değerlendirecek ve eleştirecek yetkinlik ve istidada sahip değildir. Darya'nın destekleyici tavrı ve özeni pratikte İvanov için yararlı gibi görünse de şairin yaratıcılığını beslemez. Öte yandan Lidiya, İvanov'da metafiziksel ve ruhani güçler uyandırır. İvanov gerçek potansiyelini Lidiya'nın varlığıyla gerçekleştirebileceğini fark eder (Дешарт, 1971: 26).

Lidiya'dan önce yalnızca var olan şair, Lidiya'dan sonra âdeta gerçek anlamda yaşamaya başlar. Söz gelimi, *Kafkasya'ya Gönderme (Послание на Кавказ)* adlı eserinde yer alan şu dizelerde Lidiya'yla Kolezyum'da gerçekleştirdiği geziyi şöyle anımsar:

"Hatırlıyorum, yaşamaya

Kolezyum'un mağaralarında, mehtaplı bir gecede başladım.

Ve uzunca süre bu hayatla yaşadım, sağ kaldım

İlk kez."

(Я начал, помню, жить

В ночь лунную, в пещерах Колизея.

И долго жил той жизнию, живой

Впервые) (Иванов, 1979: 58).

Lidiya'nın eşi Konstantin ise boşanmayı kabul etmez. Dahası çocukları Lidiya'dan almakla ve kaçırmakla tehdit eder. Bu sebeple, İvanov ve Lidiya uzun süre resmî nikâh kıyamazlar. Konstantin'in çocukları kaçırabilme korkusuyla çift uzun süre âdeta göçebe hayatı yaşar. İtalya, Fransa, İngiltere ve İsviçre'nin farklı şehirlerinde sürekli yer değiştirerek yaşarlar. 28 Nisan 1896'da çiftin Lidiya adını verdikleri annesiyle aynı ada sahip olan kızları dünyaya gelir. Bu adı İvanov istemiştir. Aynı yıl İvanov çok sevdiği annesini kaybeder. Şair bu sırada Paris'tedir, annesiyle vedalaşamaz. Paris'te bir Ortodoks kilisesinde annesi için dua okutur (Зобин, 2022: 7-11).

Resim 3. Lidiya ve İvanov

Lidiya ancak 1899 yılının sonunda resmî olarak boşanabilir. Bu haberi İvanov ve Lidiya İtalya'nın Arenzano bölgesinde kaldıklarında alırlar. Akabinde çift Livorno şehrinde bir Yunan kilisesinde evlenirler. Merasime ikisi dışında hiç kimse katılmaz. Dahası Yunan geleneklerine göre nikâhları kıyılır. İvanov ve Lidiya beyaz kuzu yünü ve asma yapraklarıyla süslü taç takarlar (Дешарт, 1971: 14).

1898-1899 yılları arasında Rus düşünür Solovyov aracılığıyla İvanov'un ilk şiirleri *Kosmopolis* ve *Vestnik yevropı* dergilerinde çıkmaya başlar. İvanov'un hayatında Solovyov'un önemli bir yeri vardır. İvanov ve Solovyov ilk kez 9 Ekim 1895 tarihinde Peterburg'ta bir araya gelirler. Ancak görüşmelerinden sonra İvanov, Solovyov'a onun hiçbir fikrine katılmadığını söyler. Solovyov ayağa kalkar, gülümser, sessizce sarılır ve İvanov'u öperek şöyle der: *"Nietzscheciliğin uzun sürmeyecek"* (Дешарт, 1971: 34).

İvanov ve Lidiya 1900 yılının yazında Solovyov'u birlikte ziyaret ederler. Bu son görüşmeleri olur. Zira düşünür kısa süre sonra hayatını kaybeder. Bu görüşmeleri esnasında Solovyov çifte Kiev'de vaftiz olmalarını önerir. Bunun üzerine İvanov ve Lidiya kısa süreliğine Kiev'e giderler. Bu yıllarda İvanov Tanrı'ya inanmasına rağmen kilise ritüellerini yerine getirmez. Solovyov onu bu hususta teşvik eder. İvanov, düşünüre şiir kitabı çıkarma niyetinden bahseder. Solovyov şu değerlendirmeyi yapar: *"Çok iyi olur. Yenilikçiler sizi sevinçle kabul edecekler. Hemen yayımlayın. Ben de bir önsöz yazarım. Sizi herkes anlayamaz, açıklamak gerekir."* Ne var ki, Solovyov'un ömrü önsözü yazmaya yetmez (Дешарт, 1971: 34).

Bu dönemde İvanov ve Lidiya Paris, Roma, Londra, Cenevre, Kahire ve İskenderiye'ye kısa süreli seyahatler gerçekleştirir. Çift 1902 yılında Paskalyayı Kudüs'te karşılar. Lidiya Cenevre'ye döner. İvanov ise Atina'ya geçer ve burada Antik Yunan inanç ve mitolojisi üzerine yoğun şekilde çalışır. Alman arkeolog Wilhelm Dörpfeld'in öncülüğünde arkeolojik kazılara katılır (Дешарт, 1971: 53).

Ertesi yıl ilkbaharda şair Cenevre'ye eşinin yanına geçer. Cenevre'de İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'den Sanskritçe dersleri alır. Bu dönemde Lidiya'nın büyük oğlu Sergey Londra'da, diğer çocukları Vera ve Konstantin ise İsviçre'de eğitim görmektedirler. Lidiya'nın yanında eşinin ısrarıyla kendi adının koydukları kızları Lidiya dışında ev işlerinde ve çocuk bakımında yardımcı olan yakın arkadaşı Mariya Mihaylovna Zamyatnina vardır. Zamyatnina çiftin hayatında büyük rol oynar. Bilhassa seyahatleri sırasında çocuklarla ve ev işleriyle muntazam şekilde ilgilenmesi İvanov ve Lidiya'nın hayatını kolaylaştırır (Дешарт, 1971: 58).

İvanov 1903 yılında Maksim Maksimoviç Kovalevskiy'in Paris'te yaşayan Ruslar için kurduğu Toplum Bilimleri Yüksek Okulu'nda Dionysos kültü ve dinine ilişkin dersler verir. Dersler kısa süre içinde büyük yankı uyandırır. Öyle ki yalnızca öğrenciler değil, aynı zamanda profesörler de dersleri dinler. İvanov'un Dionysos ile ilgili anlattıklarının ünü Rusya'ya dek ulaşır. O günlerde henüz yüz yüze tanışmamış olduğu şair Merejkovskiy, derslerin metinlerini *Novıy put* dergisinde yayımlamak için izin istediği bir mektup gönderir. Neticede 1904 yılında *Novıy put* dergisinde *Acı Çeken Tanrı'nın Helenistik Dini (Эллинская религия страдающего бога)* başlığıyla yayımlanır. 1905'te ise *Voprosı jizni* dergisinde metnin genişletilmiş hali *Dionysos Dini. Kökeni ve Etkisi (Религия Диониса. Её происхождение и влияние)* adı altında çıkar. Moskovalı yayımcı Mihail Vasilyeviç Sabaşnikov bu metinleri ayrı bir kitap olarak çıkarmayı önerir. İvanov bu teklifi uzun süre reddeder. Kitap ancak 1917 yılında basıma hazır hale gelir. Ne var ki, 1917 yılında Moskova'da çatışmaların yaşandığı bir gün, Bolşevikler binayı ateşe verirler ve kitabın tüm baskıları küle

döner. İvanov elinde kalan tek nüshayı ileriki yıllarda yurt dışına çıkarır (Зобин, 2022: 120).

2.4.İlk Şiir Derlemeleri: *Dümenci Yıldızlar* ve *Şeffaflık*

İvanov'un ilk lirik şiir kitabı *Dümenci Yıldızlar (Кормчие Звезды)* 1903 yılında Peterburg'ta yayımlanır. Şair, ilk şiir kitabının ortaya çıkma sürecini *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında şu sözlerle anlatır: *"İlk eşim benim haberim olmadan şiirlerimi Vl. Solovyov'un görüşüne sunmuş. Solovyov, şiirlerimi 'kayıtsız şartsız özgün' bulduğunu belirtmiş. Şiirlerindeki Nietzsche etkisinin geçici olduğunu düşündüğünü söylemiş. Bana gönderdiği telgrafa çok sevindim. Şiirlerimi dergilere göndermek için iznimi istemiş. Bu gelişmelerden sonra birkaç yıl boyunca her Rusya'ya gittiğimde onunla görüştük. Bu görüşmeler benim için çok önemliydi. O benim hem muzalarımın hamisi, hem de kalbimin günahlarını çıkardığı rahibiydi. Ölmeden birkaç ay önce onunla son kez görüştük. Bana ilk kitabıma 'Dümenci Yıldızlar' adını vermemi önerdi"* (Иванов, 1974: 20).

İvanov, *Dümenci Yıldızlar* kitabında yer alan şiirlerin büyük bölümünü Lidiya ile tanıştıktan sonra yazmıştır. Derleme, şairin üniversite yıllarında bulunduğu Roma, Berlin ve Paris dönemlerinden de otobiyografik kesitler içerir (Дешарт, 1971: 42).

İvanov, *Dümenci Yıldızlar* kitabındaki şiirlerinde ruhen kaybolmuş ve varlığını anlamlandıramamış insanın çektiği ruhsal acıları dile getirir. Eserlerdeki lirik kahraman insanın günahkâr yönünü gözler önüne serer. Kahraman acı çeker, arınır ve sonunda inanca kavuşur. Bunun yanı sıra, İvanov şiirlerinde günlük dile yer vermez. Şiirleri Antik Yunan edebiyatı ve mitolojisi, Hristiyan öğretiler, Paganizm ve Eski Slavcaya ait unsurlar içeren karmaşık ve kapalı bir dille oluşturulmuştur. Şiirleri âdeta okuyucusundan bu alanlarda bilgi sahibi olmasını talep eder. Şiir dilindeki bu yoğunluk İvanov'un tarih ve filoloji alanlarındaki derin bilgi birikiminin açık göstergesidir.

Rus filolog Faddey Zelinskiy İvanov'un şiir dilini ve sanat anlayışını şu sözlerle değerlendirir: *"Kelime ve biçim zenginliği içinde dona kalmış Rus diline ne olmuş böyle, ne olmuş bu sihirbazın ellerinde dona kalmış Rus diline? Bizi dilin gençliğindeki yaratıcı döneme, dilin ilkel dönemlerine döndürüyor. Dionysosçuluk ocağında sözcüklerin keskin kenarları ve katılaşmış yüzeyleri eriyor, dil yeniden esnek ve yeni oluşumlara uygun hale geliyor. Aynı zamanda, yarı unutulan, hatta tümüyle unutulmuş olan sözcükler diriliyor"* (Зелинский, 1917: 109).

1903 yılında İvanov'un Paris'teki derslerini dinlemeye Moskova sembolistlerinin lideri sayılan şair Bryusov gelir. Bryusov, İvanov'un yeteneğini ve bilgeliğini takdir eder. İvanov'un aynı yıl çıkan *Dümenci Yıldızlar*

adlı şiir derlemesini de değerlendiren Bryusov *Novıy put* dergisinde şöyle yazar: *"Vyaçeslev İvanov'un kitabı ilginç bir şekilde sıradan Rus şiir derlemelerin hiç benzemiyor. Sanki şair yalnız başına bir adada yaşamış, bizim günlük 'Dekadan mi? Dekadan değil mi?' gibi edebiyat lakırtılarımızdan uzak kalmış. Şiiri canlılık, organik bir bütünsellik ve bağımsız bir kişiliği teşkil ediyor. Ritimleri doğru seçiyor. Şiirin kurgusuna uygun yeni ölçüler arıyor. Özgün gücü ise bağımsız sözcük dağarcığında gizli. Sözcüklerin özgül ağırlığını anlıyor ve onları seviyor. İvanov gerçek bir sanatçıdır. Şiirin çağdaş meselelerini anlıyor. O gerçekten çağdaş biridir. Döneminin tüm arayışlarına ve endişelerine dokunabilen biridir"* (Коровин, 2014: 1023).

İvanov'un *Dümenci Yıldızlar* derlemesinin lirik kahramanı ruhsal olarak ölüdür. *Uçurumların* ve *suların* ortasında bilinçsizce hakikati arar. *Gemi direkleri* yükseğe doğru uzanarak kahramanı âdeta ruhani gerçekliğe çıkaracağına işaret eder. Ne var ki, dünyevi hayat çetindir. Günah işlemeden ve arınmadan, yani *direkleri büken rüzgârlara* teslim olmadan öze ulaşılamaz. İnsanın kendisini bulması için öncelikle kaybolması gerekir. *Dümen* ise gökyüzündedir, yani ilahi gücün elindedir. Gökyüzü yani soyut gerçeklikler, yeryüzü yani somut gerçekliklerden daha güvenilirdir. *Uyanış* (*Пробуждение*) adlı şiirde lirik kahramanın ruhani dirilişinin etapları şu dizelerde verilir:

Ve benzerdim ben

Uykuya dalan pembe bir akşama

Sarsak güvertede

Demir alan

Yüzücülerin yanındaki.

…

Uyandı, bakıyor

Gemideki misafir:

Asılı duruyor ateşten gözlerle bakan

Ve onun üzerinde soluyan

Canlı uçurum…

Boğuk uçurum

Homurdanıyor onun altında…

Zapt edilemez rüzgâr büküyor

İnatçı direkleri

Ve gökyüzünde mevzun bir gemi direği

Takımyıldızlarından
Takımyıldızlarına gidip geliyor…
…
Bakıyor fakat solumuyor
Güvenilir kıyının oğlu,
Uçurumlarda kayboluyor…
Onunla birlikte süzülüyor
Kıyıdan daha güvenilir olan
Dümenci yıldızlar!"
(И был я подобен
Уснувшему розовым вечером
На палубе шаткой
При кликах пловцов,
Подъемлющих якорь.
…
Проснулся — глядит
Гость корабельный:
Висит огнезрящая
И дышит над ним
Живая бездна...
Глухая бездна
Ропщет под ним...
Гнет ветр неудержный
Мачты упорные —
И, мерная, в небе высоком
От созвездья ходит
До созвездья щогла...
…
Глядит — не дышит
Верного брега сын,

Потерян в безднах...

А с ним плывут,

Вернее брега,

Кормчие звезды!) (Иванов, 1971: 518).

İvanov, insanın yükselme (восхождение) ve alçalma (нисхождение) evrelerini tamamlamadan Tanrı'ya, sevgiye ve güzelliğe ulaşamayacağını savunur. Şair 1905 yılında *Vesı* dergisinde yayımlanan *Estetik Başlangıçların Sembolü (Символика эстетических начал)* adlı makalesinde şöyle der: *"Alçalma, yüksek yeteneğin sembolüdür. Yükselme, kopuş ve ayrılıktır. Alçalma ilahi zaferdir"* (Иванов, 1971: 826).

Şair *Ruh (Дух)* adlı şiirine İtalyan şair Dante Alighieri'nin İlahi Komedya eserinden şu alıntıyla başlar: "Sevgi güneşi ve yıldızları hareket ettirir "*(L'Amor che muove il Sole e l'altre stelle).* İvanov, ruhun yükselme ve alçalma evrelerini geçerek aşka kavuşmasını şöyle anlatır:

"Gecenin uçurumu üzerinde Ruh, yanarak,

Aşkın dünyalarına götürür dümeniyle;

Benim ruhum, yükselip genişleyerek ve buğulanarak,

Gök cisimlerinin kavuşumunda uçardı.

…

Ve uçuruma uçurum olup cevap verirdi;

Ve toprağı uçsuz bucaksız göğsüyle tutardı;

Ve alev alev yandı ve çınladı

Ateş silahlı lejyonla.

…

Aşk, ateşli bir atom gibi,

Ruhu dünyaların yangınına attı;

Ruhun içinde Aşk kendine baktı

Ve Ruh Aşkın içinde kendi alevini tanıdı."

(Над бездной ночи Дух, горя,

Миры водил Любви кормилом;

Мой дух, ширяясь и паря,

Летел во сретенье светилам.

…

И бездне — бездной отвечал;

И твердь держал безбрежным лоном;

И разгорался, и звучал

С огнеоружным легионом.

…

Любовь, как атом огневой,

Его в пожар миров метнула;

В нем на себя Она взглянула —

И в Ней узнал он пламень свой) (Иванов, 1971: 518-519).

İvanov *Şeffaflık (Прозрачность)* adlı ikinci şiir kitabını 1904 yılında Moskova'da başta Bryusov olmak üzere Moskovalı sembolistlerin idaresindeki *Skorpion* yayınevinde çıkarır. Rus şair Blok bahsi geçen şiir kitabını şu övgü dolu sözlerle değerlendirir: *"Üzerinde çok düşünülmüş şiirler. Herkese ulaşamaz. Vyaçeslav İvanov'un şiirlerini 'bilimsel' ya da 'felsefi' şiirler olarak adlandırabiliriz"* (Зобин, 2022: 134).

İvanov *Şeffaflık* adlı derlemesinde somut varlıkların ve maddi dünyanın arka planında yer alan soyut ve ruhani olgulara yönelir. Zaman ötesine çıkma, bireyciliği aşma, sınırsızlık ve ebediyet tamaları ön plandadır.

Şeffaflık derlemesinde yer alan *Ruhun Şairleri (Поэты духа)* şiirinde İvanov şairlerin diğer insanlardan mistik ve ruhani açıdan üstün olduğunu göstermeye çalışır. Şairler maddi dünyanın yanıltıcı nesneleri arasında gerçek soyut güzelliği görebilen özel kişilerdir. Rüyaları aracılığıyla hakikati görebilen kâhin niteliklerine sahiptirler. Şairler ebediyete aittirler ve zamanın ötesindedirler. Şiirin tam metni şöyledir:

"Karlar, şafakla örtülü

Yüksek çöllerde,

Biz Ebediyetin ahitleriyiz

Güzelliğin gök maviliği içinde.

…

Biz, soluk denizlerin üzerindeki

Kızıl köpüğün şıpırtılarıyız.

Terk et dünyevi esaretleri,

Çarların arasına otur!

…

Yanılma: biz, gökyüzünde gizlenirken,

Yeryüzünden ayrılırız:

Kutsal patika

Bulutların ardındaki rüyalara götürür."

(Снега, зарей одеты

В пустынях высоты,

Мы — Вечности обеты

В лазури Красоты.

…

Мы — всплески рдяной пены

Над бледностью морей.

Покинь земные плены,

Воссядь среди царей!

…

Не мни: мы, в небе тая,

С землей разлучены: —

Ведет тропа святая

В заоблачные сны) (Иванов, 1971: 737).

Şeffaflık derlemesinde yer alan *Vadi Tapınaktır (Долина — храм)* şiirinde şair, insanın dua etmek için bir tapınağa ihtiyacı olmadığını anlatır. Doğa dinamiktir ve canlıdır. Doğanın bu devinimi içinde yaratıcının ilahi kudreti gizlidir:

"Akşamleyin dağların mavimsi perdesinin üzerinde

Bir yıldız parlamaya başladı. Ayın beyazlaştırdığı sabahki memleketlerin

Tepeleri karlar içinde yükseliyorlar.

Çanlar çalıyor vadinin dibinde.

…

Hafif puslu,

Çayırlar soluklaşıyor. Kutsal alacakaranlık esiyor.

Ve vadinin çınlayan ruhu,

Ve yüksekliğin sessizliği, derin saygı duyuyor."

(Звезда зажглась над сизой пеленой

Вечерних гор. Стран утренних вершины

Встают, в снегах, убелены луной.

Колокола поют на дне долины.

...

Мглой дыша,

Тускнеет луг. Священный сумрак веет.

И дольняя звучащая душа,

И тишина высот — благоговеет) (Иванов, 1971: 739).

İvanov basım işleri için bir süreliğine Moskova'ya gelir. Uzun yıllar sonra döndüğü doğduğu şehir şaire çok farklı görünür. Bu yıllarda Rus sembolistlerin şiirleri çevrelerindeki yayınevlerinden çok rağbet görmez. Başka bir deyişle, yayın organları henüz çok iyi kavrayamadıkları sembolist şairlerin muğlak eserlerini basmayı tercih etmez. Bu şairleri çoğunlukla Moskova'da yaşayan bilim ve sanat koruyucuları maddi olarak destekler. Böylelikle kendi yayın organlarını kurarlar (Дешарт, 1971: 42).

Skorpion'un editörlüğünde Rus sembolist şairlerden Bryusov, Balmont ve Baltruşaytis yer alır. İvanov'u kendilerinden biri olarak kabul ederler. Çok geçmeden İvanov da *Skorpion* için çalışmaya başlar. Dergiye gönderilen rapor ve makaleleri okur, değerlendirir. Rus sembolistler ve İvanov'u pozitivizm ve materyalizme yönelik karşıt tavırları yakınlaştırır. Bununla birlikte, Antik döneme duydukları ilgi, yeni biçim arayışları ve Puşkin'e gösterdikleri saygı da aralarındaki bağı kuvvetlendirir. Ancak İvanov ve Bryusov çoğu konuda anlaşmazlıklar yaşar. Söz gelimi, bir gün Bryusov, Balmont'un aralarına katılması şerefine bir gece düzenlemeyi önerir. Bryusov bu gecede Balmont'un defne yapraklarıyla süslü tacını takıp şiirlerini okuyacağını söyler. Bryusov diğer şairlerin dizlerinin üzerine çöküp Balmont'u *"birinci şair"* olarak kabul ettiklerini söylemelerini ister. İvanov buna şu sözlerle itiraz eder: *"Konstantin Balmont'un sanatına büyük saygı duyar ve onu çok severim. Hatta onu birinci şair olarak kabul etmeye de hazırım. Ancak bu görüşlerimi dizlerimin üzerine çöküp belirtmeyi uygun bulmuyorum"* (Дешарт, 1971: 72).

İvanov, Moskova'dan eşinin yanına Cenevre'ye dönemeden önce Peterburg'a gider. Burada Merejkovskiy ve eşi Gippius ile yüz yüze tanışır. Merejkovskiy aracılığıyla *Mir iskusstva* üyeleriyle bir araya gelir. Rus ressam Aleksandr Nikolayeviç Benois, Rus sanatçı Lev Samoyloviç Rosen-

berg ve Rus düşünür Vasiliy Vasilieviç Rozanov gibi yenilikçi isimlerle tanışma şansına nail olur (Дешарт, 1971: 80).

Bu sırada 1904-1905 yılları arasında yaşanan Rus-Japon Savaşı ülke içinde iç karışıklıklara sebep olur. Savaşın sonucunda Rusya, Japon İmparatorluğu karşısında büyük bir mağlubiyet yaşar. Özellikle Port-Artur gibi Uzak Doğu'daki stratejik bölgelerini kaybeder. Rusya bilhassa ekonomik açıdan sıkıntılı bir döneme girer (Vernadskiy, 2009: 298). Rus ordularının üst üste aldığı yenilgiler Çarlık hükümetinin halk nazarında itibar kaybetmesine sebep olur (Kurat, 1987: 378).

İvanov 12 Mayıs 1904 tarihinde kaleme aldığı *Kılıçlı İntikam (Месть мечная)* adlı şiirinde bahsi geçen savaşta hayatını kaybedenleri anar. 23 Mayıs 1904 tarihli Andrey Belıy'a gönderdiği mektupta İvanov şöyle yazar: *"Eşim dün Peterburg'a savaşta oğlunu kaybeden erkek kardeşinin ailesinin yanına gitti. Annesinin durumu korkunç"* (Иванов, 1974: 703).

"Rusya! Sana karşı kılıçlı bir intikamın ruhu

Ayaklandı ve evlatlarını öldürdü,

Ve titreyen seni tehdit etti

Yakın zamanda gerçekleşecek idamlarla

…

Çünkü sen nutkun tutulmuş vaziyette, duruyorsun,

Haçın kavşağında,

Canavarın asasını getirmeye cüret etmeden,

İsa'nın ılıman boyunduruğuna cüret etmeden.

…

Yumuşak ekinler boyunlarını eğdi,

Düşmanlar denizlerin dalgalarını kaldırıyor,

Ve kara sunaklarda

Gönülsüz kurbanları kırıp geçiriyor öfke."

(Русь! На тебя дух мести мечной

Восстал — и первенцев сразил,

И скорой казнию конечной

Тебе, дрожащей, угрозил —

…

Зато, что ты стоишь, немея,

У перепутного креста,

Ни Зверя скиптр подъять не смея,

Ни иго легкое Христа...

…

Поникли нежные посевы,

Встает врагами вал морей,

И жертв невольных чьи-то гневы

У темных косят алтарей) (Иванов, 1974: 251).

İvanov, insanların hiçbir dinî ve ideolojik sebep olmaksızın hayatlarını kaybetmelerini anlamlandıramaz. Dahası şaire göre Rus insanı Hristiyanlıktan ve dinî özünden uzaklaştıkça felaketlerle karşılaşmaya devam edecektir. 1909 yılında kaleme aldığı *Rus İdeasına Dair (О Русской идее)* adlı makalesinde şair şöyle yazar: *"Biz özgür olmak istedik sonuna kadar. Yeryüzü, toprak ve doğa meselelerini çözmek istedik, yeni dinî bilinci gerçekleştirmek istedik. Sadece düşünürler değil, aynı zamanda tüm millet istedi. Hiçbir şey çözemedik"* (Иванов, 1979: 323).

İvanov Rusya'nın son dönemlerde dinî birlik duygusunu kaybettiğini düşünür. Bu hususta *Rus İdeasına Dair* makalesinde şair şunları yazar: *"Sarı Asya hazırlanan görevi icra etmek için yola çıktı. Görevi Avrupa'nın ruhunu sınamaktı: Avrupa'da İsa canlı mı ve etkin mi? Sarı Asya bunu ilkin bize sordu. Bizde ise maalesef sadece geçimsizlik vardı"* (Иванов, 1979: 322).

Şair 1904 yılına ait *Kış Ekinleri (Озимь)* adlı şiirinde Rus milletinin yaşadığı dinî ve manevi boşluğu doğa ile analojiler kurarak şöyle aktarır:

"Yağmurlu ve kapalı güz mevsiminde

Kutsal kış ekinlerinin çürümesi gibi

Ruhum gizlice süzülüyor kara bir mezar üzerinde,

…

Rusyam benim

Dilsiz ölüme karşı çıkıyor

Varlığındaki boğuk zürriyetle…"

(Как осенью ненастной тлеет

Святая озимь, — тайно дух

Над черною могилой реет,

...

Так Русь моя

Немотной смерти прекословит

Глухим зачатьем бытия...) (Иванов, 1974: 251).

Rusya'da 22 Ocak 1905 tarihinde Kanlı Pazar diye bilinen olay yaşanır. Peterburg'da işçilerin Çar II. Nikolay'a bir dilekçe sunmak üzere Kışlık Saray'a doğru sakin ve barışçıl bir yürüyüşe geçmeleri üzerine, Çar'ın askerleri tarafından bu barışçıl yürüyüşe katılan silahsız yaklaşık yüz bin işçiye toplu tüfekli acımasızca açılan ateş sonucu binden fazla kişi ölür, iki binden fazla kişi ise yaralanır (Орлов, др., 2004: 214). İvanov bu sırada Cenevre'dedir. 6 Şubat tarihinde İvanov, Bryusov'a gönderdiği mektupta şöyle yazar: *"Yüce filiz büyüdü! Gerçekten ortak bir delilik Rusya'yı sarmış… Hepsini yaşayıp görüp sağ çıkmalıyız. Hatırla bunu!"* (Зобин, 2022: 155). 18 Mayıs 1825 tarihli *Tsushima (Цусима)* adlı şiirinde İvanov mektubunda yer alan görüşlerine benzer ifadelere yer verir. Şair, savaşın sonunda Rusya'nın ruhani olarak arınacağına ve geleneksel dinî öğretilerine döneceğine, böylelikle özüne/benliğine/ *elmasına* kavuşacağına inanır:

"Ateşle kutsanır, Rusya! Ateşte yan

Ve Elmasını kurtar kara ocağın içinden!

Liderlerinin elinde dümenlerin harap edilmiş:

Seni semadaki dümenci Çarlar götürecek."

(Огнем крестися, Русь! В огне перегори

И свой Алмаз спаси из черного горнила!

В руке твоих вождей сокрушены кормила:

Се, в небе кормчие ведут тебя цари) (Иванов, 1974: 253).

2.5.Kule. *Alev Alev Yanan Kalp*

İvanov, dünya tarihine yön veren önemli tarihî, toplumsal ve düşünsel gelişmelerin yaşandığının farkındadır. Şair, ülkesinden uzakta Cenevre'de olayları yakından takip edemez. Dahası tüm bunlara kayıtsız kalmak da istemez. Neticede 1905 yılında uzun yıllar sonra vatanına döner ve Peterburg'a yerleşir. Bu, sadece İvanov ailesi için değil, aynı zamanda

Rus edebiyat, kültür ve sanat hayatı içinde o dönem kilit rol oynayan çok önemli bir olaydır. İvanov ve Lidiya Tavriçeskiy Sokağı'nda 25 numaralı evin 7. kattaki dairesine taşınırlar. O dönem evler nadiren yüksek katlıdır. İvanovların Rus kültür ve sanatına yön veren bu evleri *"Kule" (Башня)* adıyla edebiyat tarihine geçer (Зобин, 2022: 157).

İvanov'un kızı Lidiya yıllar sonra kaleme aldığı *Anılar. Babama Dair Kitap (Воспоминания. Книга об отце)* adlı çalışmasında bu ünlü daireyi şu sözlerle tarif eder: *"Tavriçeskiy Sokağı'ndaki 25 numaralı ev sokağın köşesindeydi. Kendine has bir biçimi vardı. Köşesi kule biçiminde inşa edilmişti. Bu kulenin yarısını dış duvarlar ve büyük pencereler, diğer yarısını ise dairenin iç bölümü oluşturuyordu. Kulenin üzerinde kubbesi de vardı. Korkarak çıkar, Neva'yı ve şehri seyre dalardık. Buraya sık sık çıkardım. Vyaçeslav da misafirleriyle çıkardı"* (Иванова, 1992: 30).

Şair, eşine ithaf ettiği *Kulede (На башне)* adlı eserinde şunları yazar:

"Yabancı biri olan ben, kulede bir yatak edindim

Çariçem Sibylla ile birlikte,

Şehrin, karanlığın üzerinde, koyu gri bir kartal

Geniş kanatlı dişi kartalıyla birlikte."

(Пришелец, на башне притон я обрел

С моею царицей — Сивиллой,

Над городом — мороком, — смурый орел

С орлицей ширококрылой) (Иванов, 1974: 259).

İvanov Peterburg'ta kendini yeni edebiyat, dinî ve felsefi arayışların içinde bulur. Çevresinde pozitivizm ve natüralizme karşı eleştiriler yoğundur. İvanov'un Solovyov ve Dostoyevskiy etkisiyle geliştirdiği dinî-felsefi görüşleri Peterburg'ta bir araya geldiği sanatçı ve edebiyatçıların fikirleriyle çoğu açıdan uyuşur.

Rus yazar Boris Konstantinoviç Zaytsev şairle ilgili bir anısını şu sözlerle aktarır: *"Eşiyle birlikte İvanov bize geldi. Onlara çay ve tatlı ikram ettim. İvanov konuşmayı seviyordu. Uzun ve karmaşık ifadelerle anlatıyordu. Böyle birisiyle daha önce hiç muhatap olmamıştım. Sıkılmadan, yorulmadan anlatıyordu. Özellikle Antik dönemi seviyordu. Antik Yunan dinleri, Dionysos, o dönemlerin felsefesi sanki onun yuvası gibiydi. Gözüme Platon'un diyaloglarındaki kişilerin torunlarından biriymiş gibi göründü. Vyaçeslav İvanov'u durdurmak mümkün değildi. Bize tüm dersi anlattı! Elbette sadece o konuşuyordu. Tanrı'ya şükür! Yoksa anlattıklarına nasıl yetişirdik!"* (Зобин, 2022: 167).

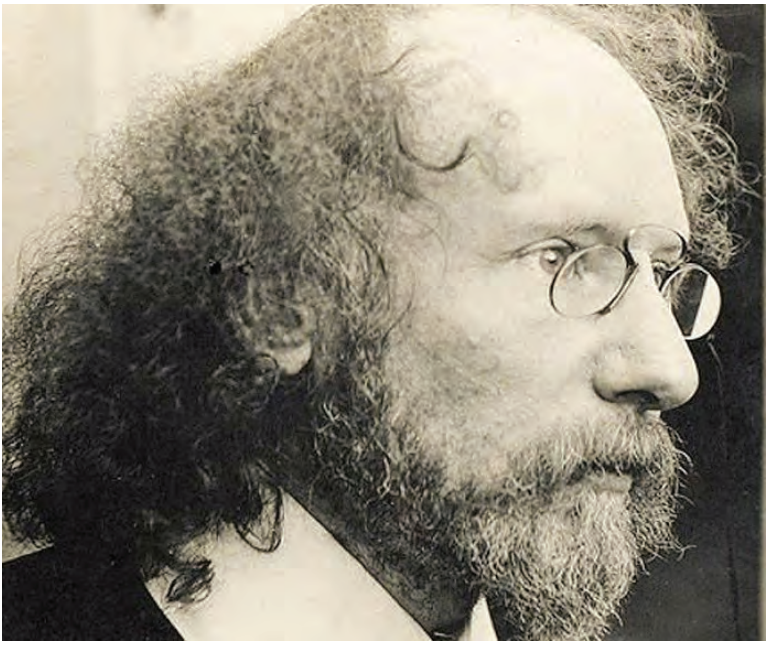

Resim 4. Vyaçeslav İvanov

İvanov Peterburg'un hızlı ve dinamik hayatına hemen ayak uydurur. Dahası Rus aydınlarını kendi yörüngesine almayı hızla başarır. Şair Belıy bu durumu şu sözleriyle tasdik eder: *"V. İvanov gelir gelmez Peterburglularla tanıştı… Konuştuğu kişiyi şaşırtıcı anlayışı ve bilgi birikimiyle etkisi altına alırdı. Herkesi büyülerdi. Farklı insanları âdeta ideolojik bir ağ örerek birleştirirdi"* (Дешарт, 1971: 104).

1905 yılının sonbaharında Çarşamba günleri Rus aydınları İvanov'un Kulesi'nde bir araya gelmeye başlarlar. İvanov'un Kule'de gerçekleşen Çarşamba toplantılarında farklı düşünce eğilimleri bir araya gelir. Yazarlar, ressamlar, şairler, oyuncular, düşünürler ve bilim insanları bir araya gelerek düşüncelerini paylaşma şansı elde ederler. Genç şairler buraya gelip ün kazanmaya çalışırlar.

Rus düşünür Berdyayev *İvanov Çarşambaları (Ивановские среды)* adlı deneme yazısında toplantıları şu ifadelerle anlatır: *"1905 yılının sonbaharında Vyaçeslav İvanoviç İvanov ve eşi Lidiya Dmitriyevna Zinovyeva-Annibal Kule'ye yerleştiler. İlk başlarda yakın arkadaş çevresinden kişilerin toplandığı mütevazı toplantılardı. İvanovlar yurt dışından gelmişlerdi ve edebiyatçıları etraflarına topluyorlardı. Aniden özel bir atmosfer oluşmaya başladı. Kültür laboratuvarıydı. Bu Çarşamba toplantıları ebediyen kültürel gelişimimizin parlak bir epizodu olarak kalacak"* (Зобин, 2022: 174).

İvanov ve Lidiya evlerine gelen her kişiyle özel olarak ilgilenir. Bu toplantılarda İvanov'un yalnızca bir şair değil, aynı zamanda mistik bir düşünür olduğu ortaya çıkar. İvanov herkesle kendi ilgi alanına uygun şekilde sohbet eder. Berdyayev, *İvanov Çarşambaları* yazısında şöyle yazar: *"Bilim insanıyla bilime dair, ressamla resme dair, müzisyenle müziğe dair, oyuncuyla tiyatroya dair, toplum eylemcisiyle toplumsal meselelere dair konuşurdu. Farklı görüşlere sahip olanlara şiddetli bir tavırla karşı çıkmazdı. Farklı insanların, farklı eğilimlerin uyuşmalarını umardı. Ortak platformlar oluşturmayı severdi. Herkeste farklı ideolojik görüşler uyandıran sıra dışı sorular sormakta ustaydı. İnsanları Platon'un şöleninde bir araya getirmeyi dilerdi. En sevdiği sloganı 'Birlik'ti. Toplantıların Psychesi ise Zinovyeva idi. Çok konuşmaz, ideolojik görüşler sunmaz; ama kadınsı bir atmosfer yaratırdı."* (Зобин, 2022: 176).

İvanov'un toplantılarına farklı konumlardan ve farklı yetenekleri olan insanlar katılır. Mistik anarşistler, Ortodokslar, dekadanlar, profesörler, akademisyenler ve sosyal-demokrat şairler toplantılarda sanatsal, felsefi, dinî ve edebî meseleleri uyum içinde tartışırlar. Kule, kısa süre içinde bir sanat ve kültür merkezine dönüşür. Toplantılara sıklıkla katılan isimler arasında Rus şairler Maksimilian Aleksandroviç Voloşin, Mihail Alekseyeviç Kuzmin, Sergey Mitrofanoviç Gorodetskiy, Merejkovkiy, Gippius, Rus yazarlar Aleksey Mihayloviç Remizov, Fyodor Kuzmiç Sologub ve Rus düşünür Vasiliy Vasilyeviç Rozanov yer alır. Katılımcıların sayısı gün geçtikçe artar (Зобин, 2022: 177).

İvanov, kendisini kulenin mimarı olarak atfeder. Söz gelimi, *Mimar (Зодчий)* adlı şiirinde şu dizeler yer alır:

"Ben çılgın bir kule kuruyorum

Yüksekte hayatın karanlıklarının üstünde."

(Я башню безумную зижду

Высоко над мороком жизни) (Иванов, 1974: 380).

Kule'nin yarım daire şeklindeki salonunda duvarın dibinde bir masa durur. Böylelikle katılımcılara daha geniş bir alan sağlanır. Geceleri evi şişe ve şamdan içlerindeki sayısız mumla aydınlatırlar. Toplantılarda konuşma yapan kişi sıkıcı bulunursa, elma ya da portakal fırlatılır. Toplantılarda siyasi konular gündeme getirilmez (Дешарт, 1971: 93).

Şairin arkadaşı Rus sanatçı Mstislav Valeranoviç Dobujinskiy, Kule'deki Çarşamba toplantılırını şöyle anlatır: *"Misafirler bazen sabaha kadar otururdu. Lidiya Dmitriyevna kırmızı ve beyaz hitonları severdi. Koltukta oturmaktansa halıda yastıkların arasında uzanmayı tercih ederdi.*

Birçoğu da öyle yapardı. Kule'de daha önce hiçbir yerde okunmamış şiirler ilk kez okunurdu" (Добужинский, 1987: 273).

Resim 5. Kule

Bir toplantı akşamı eve arama yapmak üzere muhafız birlikleri gelir. Askerler süngü ve silahlarıyla kapıda bekler. Tüm gece arama yapılır. Hiçbir şey bulamazlar ve hiç kimseyi götürmezler. Arama esnasında holde bekleyen Merejkovskiy'in kürk şapkası kaybolur. Şair, ertesi gün gazetede çıkan makalesine ironik bir üslupla, *"Ekselansları, şapkamı bana geri verin"* yazar. O yıllarda bölge valisi Lidiya'nın erkek kardeşi Aleksandr Dmitriyeviç Zinovyev'dir. Zinovyev ileriki yıllarda kendi idare döneminde hiç kurşuna dizme olayı olmaması ve hiç kaba kuvvet kullanılmamasıyla övünür (Дешарт, 1971: 93).

1907 yılının Mart ayında Rus şair Voloşin ve eşi Rus ressam Margarita Vasilyevna Sabaşnikova Kule'nin alt katındaki daireye taşınırlar. Kısa süre sonra İvanov, Lidiya ve Sabaşnikova'nın oluşturduğu üçlü bir birliktelik yaşamaya başlarlar. Bu birlikteliğe mistik bir anlam yüklerler. Daha net bir ifadeyle, oluşturdukları üçlü birliğin sayesinde ilahi güçleri daha iyi duyumsayacaklarına inanırlar. İvanov ve Lidiya zaten birdir, yektir ve bu yegâne varlık karşıtında yabancı birine ihtiyaç duymuştur. Voloşin bu duruma çok üzülür; ancak çok sevdiği arkadaşı İvanov'a kızmaz ve kırılmaz. Sabaşnikova ise Voloşin'e şu açıklamayı yapar: *"Maks, o benim*

öğretmenim. Nereye giderse ardından gideceğim ve her istediğini yapacağım" (Недошивин, 2014: 193).

İvanov, bu ilişikiden beklediği mistik ve ruhani verimi alamaz. Zira Sabaşnikova, İvanov'a âşık olmuştur ve Lidiya ile aralarında anlaşmazlıklar başlamıştır. Çok geçmeden Sabaşnikova Almanya'ya gider. İvanov ve Lidiya ise yazı geçirmek üzere Zagorye beldesine geçerler. Beldede kızıl hastalığı yayılır ve Zagorye karantina altına alınır. Lidiya hastalara yardım ederken kızıl hastalığını kapar. Çocukluğunda kızıl geçirmemiş olanlar yetişkinlik döneminde bu hastalığı oldukça ağır geçirirler. Nitekim Lidiya hastalığa yakalanmasının ardından yedinci günde 17 Ekim 1907 tarihinde hayata gözlerini yumar. İvanov eşinin yatağının başından bir an olsun ayrılmamıştır. Lidiya ölmeden hemen önce şu sözleri sarf eder: *"Parlak bir ışık olup esti, İsa doğdu."* Lidiya'nın naaşı Peterburg'ta Aleksandra Nevskaya Manastırı'nın mezarlığına defnedilir (Зобин, 2022: 204-205).

İvanov *Otobiyografik Bir Mektup* adlı yazısında eşinin bu beklenmedik ölümüne dair şöyle yazar: *"1907 yılının sonbaharında yedi gündür hasta yatan L. D. Zinavyeva-Annibal Zagorye beldesinde öldü. Bunun benim için ne anlama geldiğini benim şiirimin ölü hiyeroglifler olmadığını kavrayabilenler bilir. O kişi benim ne ile ve ne için yaşadığımı bilir"* (Иванов, 1974: 8-9).

İvanov acı çekmesine rağmen Tanrı'ya isyan etmez ve kaderine razı gelir. Şöyle dua eder: *"Tanrım senin iraden olsun! Kaderime razıyım. Bana yardım et!"* Kısa süre sonra Kule'deki toplantılar yeniden düzenlenmeye başlar. İvanov eskiden olduğu gibi evinde farklı insanları tüm olgunluğu ve kapsayıcı tavrıyla dinlemeye devam eder. Söz gelimi yakın arkadaşı Rus düşünür Fyodor Avgustoviç Stepun şu kıyaslamayı yapar: *"Alev saçan bir volkana benzeyen Andrey Belıy ve birçok Rus aydınından farklı olarak, Vyaçeslav İvanov başkalarının fikirlerini dinlemeyi becerir ve severdi. Karşıt görüşlü biriyle konuşurken bile meraklı dinleyişinden ödün vermezdi"* (Дешарт, 1971: 124).

Şairin kızı Lidiya *Anılar. Babama Dair Kitap* adlı çalışmasında Kule'deki toplantıların canlı ruhunu ve dinamizmini şu sözleriyle anımsar: *"Öğlen yemeğinde masada sekiz dokuz ya da daha fazla kişi olurdu. Yemek uzun sürer ve semaver geç saatlere dek yanardı. Masada kimler olmuyordu ki! Başarılı yazarlar, şairler, düşünürler, ressamlar, oyuncular, müzisyenler, profesörler, öğrenciler, genç şairler, okültistler, yarı-deliler, dekadanlar ve coşku dolu kadınlar… Bir gün aşçı kadınla sohbet etmek için mutfağa gittim. 'İlginç. Rusça konuşuyorlar; ama hiçbir şey anlamıyorum' dedi. Bir gün ise beni Gippius'a takdim ettiler. Masada Apollon gibi yakışıklı Alek-*

sandr Blok oturuyordu. Kuzmin'in konularını Doğu masallarından aldığı eserlerini dinlerdik" (Иванова, 1992: 33-34).

Kule, Rus edebiyatının Gümüş Çağ'ındaki en önemli gelişmelere tanıklık eder. Söz gelimi, Andrey Belıy *Peterburg (Петербург)* adlı romanını bu süreçte kaleme alır ve romanın bölümlerini Kule'de İvanov'a okur. İvanov, Belıy'ı *"Gogol'un halefi"* olarak görür (Зобин, 2022: 212). Bunun dışında, şair Nikolay Gumilyov eşi Anna Ahmatova'yı ilk kez 1911 yılında Kule'de İvanov'a takdim eder. Ahmatova şiirlerini okur. İvanov dikkatlice dinler, kalkar ve kadının elini öpüp şöyle der: *"Sizi selamlıyor ve tebrik ediyorum. Şiirleriniz Rus edebiyatında gerçek bir olay olacak. Siz ünlü bir şair olacaksınız"* (Дешарт, 1971: 124).

1911 yılında İvanov'un üçüncü şiir kitabı *Alev Alev Yanan Kalp (Cor Ardens)* iki cilt halinde Moskova'da *Skorpion* yayınevinde yayımlanır. *Alev Alev Yanan Kalp* kitabı şairin 1905-1912 yılları arasında yazdığı şiirleri içerir. *Alev Alev Yanan Kalp* Katoliklerdeki yanan kalp semboline gönderme yapar. Katolik ikonalarda İsa ve Meryem'in inançla yanan kalpleri resmedilir. Meryem gül, İsa ise dikenler içindedir (Проскурина, 2001: 199).

Rus- Amerikan edebiyat bilimci Mihail Naumoviç Epstein, *Alev Alev Yanan Kalp* kitabını şu mukayeseyi yaparak değerlendirir: *"Balmont ve Belıy'ın aksine İvanov parıltılı renkleri değil, yoğun ve pıhtılaşmış renkleri tercih ediyor"* (Коровин, 2014: 1027).

İvanov'un bahsi geçen bu kitabında dili çok karmaşıktır. Şiirleri tarihsel, kültürel ve dinî göndermelerle doludur. Şair Mandelştam, İvanov'a, *"siz en anlaşılmaz ve en karanlık şairsiniz"* der. Bunun dışında ilginç bir olay yaşanır. Lidiya'nın ilk evliliğinden olan oğlu Konstantin'in okulunu bir gün Prens Konstantin Konstantinoviç ziyaret eder ve aralarında şu diyalog geçer:

"Prens: Schwarsalon, şair Vyaçeslav İvanov senin üvey baban mı?

Konstantin: Kesinlikle, Ekselansları!

Prens: Sen onun eserlerini okudun mu?

Konstantin: Kesinlikle, Ekselansları!

Prens: Peki anladın mı?

Konstantin: Kesinlikle, Ekselansları!

Prens: Demek ki sen benden çok daha akıllsın. Zira ben hiçbir şey anlamadım" (Зобин, 2022: 265).

İvanov, *Alev Alev Yanan Kalp* kitabının *Güneşe Övgü (Хвала солнцу)* adlı şiirini dünyevi ve semavi olanlar arasındaki karşıtlıklar üzerine te-

mellendirir. Şair evrendeki dinamizmi ve canlılığı bu tezatlıkların varlığına bağlar. Güneş ile diyalog kuran şair ona şöyle seslenir:

"Ah Güneş, Tanrı'nın öncü meleği,

Açık göğsündeki yanıp erimiş kalbinle!

Bizi nereye sürüklüyorsun sen, bize benzemezsin,

Önündeki yolları görmeden?

…

Ezeli olan güneşleri ve gezegenleri yarattı.

Sen güneş-meleklerin arasındasın! Biz karanlık gezegenlerin arasındayız…

Şima gibi, ilk yaratılan ışıkla giydirilmişsiniz siz:

Size ışıklar ışık tutmaz, sizin güneşlere ihtiyacınız yok!

…

Aşktan gözü kör olanlarsınız, siz bir kere gördünüz,

Ve sürükler sizi, göğsünde şişirip büyüterek,

İlk amaca çekilmiş ateş,

Ve göklerde önünüzdeki yolları göremezsiniz.

…

Ve yanıp erimiş göğsünde,

Kendi etrafında dönen ocak kasırgalı bir girdapta tükenene dek,

Bizi, görenleri ve karanlık olanları, Herkül takımyıldızına doğru,

Kör lider, sen sürükleyeceksin!

…

Tükenmeyen bir aşkla dolacaksın

Öz takımyıldızına sürükleyeceksin ve sürükleyeceksin!

Sen istedin tutku taşıyanların tacına

İsa-Herkül'ün sahip olmayı!

(О Солнце! вожатый ангел Божий,

С расплавленным сердцем в разверстой груди!

Куда нас влечешь ты, на нас непохожий,

Пути не видящий пред собой впереди?

…

Предвечный солнца сотворил, и планеты.

Ты — средь ангелов-солнц! Мы — средь темных планет...

Первозданным светом вы, как схимой, одеты:

Вам не светят светы, — вам солнца нет!

…

Слепцы Любви, вы однажды воззрели,

И влечет вас, приливом напухая в груди,

Притяженный пламень к первоизбранной цели, —

И пути вам незримы в небесах впереди.

…

И в расплавленном лоне, пока не иссякла

Вихревой пучины круговратная печь, —

Нас, зрящих и темных, к созвездью Геракла,

Вожатый слепец, ты будешь влечь!

…

Любовью ты будешь истекать неисчерпной

К созвездью родному, — и влечь, — и влечь!

В веках ты поволил венец страстотерпный

Христа-Геракла своим наречь!) (Иванов, 1974: 230).

İvanov, Güneş'in kendini Tanrı için feda ettiğini ve insanları hakikate ulaştırmak için onları ilahi bir güçle *sürüklediğini* anlatır. *Güneş-İsa* kendini insanların geleceği için Tanrı'ya feda eder. İvanov'un kutsal metinlere gönderme yaptığı görülür. Söz gelimi, bu özdeşik İncil'de şöyle geçer: *"İsa yine halka seslenip şöyle dedi: Ben* ***dünyanın ışığıyım****. Benim ardımdan gelen, asla karanlıkta yürümez,* ***yaşam ışığına*** *sahip olur" (Yuhanna, 8: 12). "Dünyada olduğum sürece* ***dünyanın ışığı*** *Benim" (Yuhanna, 9: 5). "Onun yüzünü görecek, alınlarında Onun adını taşıyacaklar. Artık gece olmayacak. Çıra* ***ışığına*** *da* ***güneş ışığına*** *da gereksinmeleri olmayacak. Çünkü Rab Tanrı onlara* ***ışık*** *verecek ve sonsuzlara dek egemenlik sürecekler"* (Vahiy, 22: 4-5) (Kutsal Kitap, 2018: 1136, 1138, 1351).

Bunun yanı sıra, şairin bu şiiriyle Nietzsche'nin üstinsan anlayışına karşı durduğu söylenebilir. Öyek ki Nietzche, 1885 yılına ait *Böyle Buyurdu Zerdüşt (Also sprach Zarathustra)* adlı eserinde geleneksel ahlaki ve

dinî değerleri eleştirir. Nietzsche, üstinsanın Tanrı'ya ihtiyacı olmadan kendi değerlerini yaratma sorumluluğunu üstlenecekleri bir dünya tasarlar. Nietzsche bahsi geçen kitabında şöyle yazar: *"Öldü bütün **tanrılar**; üstinsanın yaşamasını istiyoruz artık. (…) Köleler mutluluğundan uzak, tanrılardan ve tapınmalardan kurtulmuş, korkusuz ve korku salan, ulu ve yalnız: budur istemi gerçek erinin. (…) **Güneşler** fırtına gibi uçarlar yörüngelerinde: bu onların yol almasıdır. Amansız istemlerini izlerler onlar: bu onlar m soğukluğudur. Ancak kendisinden dönerse, atlar gölgesinin üzerinden, — evet! Kendi **güneşine**"* (Nietzsche, 1964: 95, 124, 134).

İvanov ise insana yol gösterebilecek güçleri semada yani Tanrısal iradede arar. Daha net bir ifadeyle, Nietzche insanları bireyciliğe çağırırken, İvanov Tanrı'nın yolunu işaret eder. Bu doğrultuda *Güneşe Övgü* şiirinin kutsal metinleri referans alan ve maddeci görüşleri eleştiren bir eser olduğu çıkarımı yapılabilir.

İvanov, *Alev Alev Yanan Kalp* derlemesinde yer alan *Güneş-İkizi (Солнце-двойник)* adlı şiirinde de dinî-felsefi görüşlerini açığa vurur. Şair evrende hükmeden *Tanrı/ Baba iradesini* ön plana çıkarır. Bununla birlikte, iyi-kötü, karanlık-ışık ve dünyevi hayat- ahiret hayatı dikotomileri dikkat çeker. Şaire göre, evren zıtlıkların birliğinde dengede durur:

"Sen kötülerin üzerinde, iyilerin üzerinde

Acı çeken Güneş, Babanın iradesiyle

Işık saçarsın!

Senin karşında hepimiz çıplak

Dururuz ve sen kapısını çalarsın

Bizim karanlık kalplerimizin.

…

Kapalı ve dar bir kalbin içinde

Boğucu tonoza lanetler okuyarak, acı çeker

Senin defnedilmiş ikizin.

Semavi bir ziyaretçide

Kim senin güler yüzlü,

Göz kamaştırıcı çehresini tahmin eder?

…

Sıklıkla, ah, ölüm sonrası hayatın
Karanlığına benzeyen bir rüyada, 'Bir arkadaş kapıyı çalar',
Homurdanır tutuklu: 'sürmeye cüret etme,
Köle, hükmederek!' Ancak gaddar muhafız
Senin ışığını görür ve böbürlenir:
'Misafirim benim, kardeşim benim, amansız yılan!'
…
Ben unutanım, ben unutulanım,
Bir gün mezarımdan çıkıp kalkacağım,
Senin ışığını karşılayacağım, beyaz göğsünde;
Görülen, mahrem çehreyi
Biz birleştireceğiz, ikimiz de dirilip,
Ben senin içinde, sen benim içimde!"
(Ты над злыми, над благими,
Солнце страдное, лучишься
Изволением Отца!
Пред тобою все нагими
Мы стоим, и ты стучишься
В наши темные сердца.
...
В сердце замкнутом и тесном,
Душный свод кляня, страдает
Погребенный твой двойник.
В посетителе небесном
Кто, радушный, угадает
Ослепительный свой лик?
...
Часто, ах, в дреме подобной
Тьме загробной, — "Друг стучится", —
Ропщет узник: — "гнать не смей,

Раб, царя!"... Но стражник злобный

Видит луч твой и кичится:

"Тость мой, брат мой, лютый змей"!...

...

Я забывший, я, забвенный,

Встану некогда из гроба,

Встречу свет твой, в белом льне;

Лик явленный, сокровенный

Мы сольем, воскреснув, оба,

Я — в тебе, и ты — во мне!) (Иванов, 1974: 23-236).

Şair 1909 yılında *Yıldızlarda (По звездам)* adlı makale derleme kitabını yayımlar. 1912 yılında ise *Tatlı Sır (Нежная тайна)* adlı lirik şiir kitabı *Orı* yayınevinde çıkar. İvanov 1911 yılından itibaren Kule'de *Şiir Akademisi (Академия стиха)* adı altında edebiyat dersleri verir. Edebiyat tarihi ve şiir ölçüleri üzerine bilgilerini paylaşır. Aleksey Nikolayeviç Tolstoy, Gumilyov, Remizov ve Adelaida Kazimirovna Gertsık dinleyiciler arasındadır (Зобин, 2022: 221).

1910 yılında sembolizm bir kriz sürecine girer. Sembolizmin muğlak anlatı üslubunun ve sembolün çok anlamlılığının dönemim toplumsal olaylarını dile getirmekte yetersiz kaldığı düşünülür. İvanov bunu ilk fark edenler arasındadır. 1910 yılında *Apollon* dergisinin Mayıs-Temmuz sayısında yayımlanan *Sembolizmin Vasiyetleri (Заветы символизма)* adlı makalesinde İvanov değişimin eşiğinde olduklarını gösterir. Makalenin isminin bizzat vasiyet sözcüğünü içermesi akımın ölmekte olduğunu düşündürür. Esasen İvanov makalesinde sembolizmin öldüğünü değil, gereğince anlaşılması ve uygulanmasına konusuna değinir.

Bryusov ve Blok İvanov'a karşı çıkar. Salt sembolizmi savunurlar. Bryusov 1910 yılında Apollon'un dokuzunca sayısında çıkan *Şiirin Savulmasında Köle Söyleme Dair (О речи рабской в защиту поэзии)* adlı makalesinde şunları dile getirir: "*Vyaçeslav İvanov gelecekte sembolizme istediği amaçları tayin edebilir. Blok da isterse bu amaçların yolunu izleyebilir. Ancak onların olmuş olanı değiştirmeye ne hakkı ne de gücü var. Onlar için ne kadar üzücü olsa da sembolizm var olmak istedi ve her zaman sadece sanat oldu…*" (Зобин, 2022: 232).

Aynı yıl Gumilyov yine Apollon'da çıkan *Şiirin Yaşamı (Жизнь стиха)* adlı makalesinde sembolizmin yok oluşunu duyurur: "*Sembolizm, insan ruhunun olgunlaşması sonucu dünyanın bizim tahayyülleri-*

mizden ibaret olduğunu ilan eden bir tezdi. İnsanlık bu tezi reddedince sembolizmin modası geçti… Artık biz sembolist olamayız. Bu bir çağrı ya da temenni değil. Benim tasdik ettiğim bir gerçek" (Зобин, 2022: 234).

Gumilyov bir grup arkadaşıyla beraber İvanov'un *Şiir Akademisi* derslerini bırakarak sembolizmle bağını koparır. 20 Ekim 1911 yılında Gorodetskiy'in evinde toplanan şairler Gorodetskiy, Ahmatova, Gumilyov ve Mandelştam *Şairler Atölyesi (Цех поэтов)* adı altında toplanır ve akmeizmin ortaya çıkışına zemin hazırlarlar. Akıma akmeizm adının konulmasında İvanov'un payı büyüktür. Andrey Belıy bu durumu *Yüzyılın Başı (Начало века)* adlı kitabında şöyle anlatır: *"Bir gün Vyaçeslav, Gumilyov'a kendi platformlarını kurmayı önerdi. Şöyle dedi: 'Siz sembolistlerin üzerine gideceksiniz; fakat kendinize ait bir pozisyonunuz yok!' Ben şakayla Gumilyov'a Ademizm adını önerdim. Vyaçeslav'ın bu fikir hoşuna gitti: 'Siz Âdemler sivri (akme) olmalısınız!' Gumilyov: 'Bana kendinize karşı bir yapı oluşturdunuz, size Akmeizmin ne olduğunu göstereceğim!' dedi. Böylelikle Akmeizm ortaya çıktı"* (Белый, 1990: 346).

Bu günlerde İvanov'un yaşadığı sıra dışı olaylardan birisi ise trende sigarasını yakarken yanlışlıkla sakalını yakmasıdır. Şair o günden sonra bir daha sakalını asla uzatmaz. Bunun yanı sıra, İvanov'un çok fazla sigara içtiğini de belirtmek gerekir. Öyle ki Kule'deki Çarşamba toplantılarında bir gecede seksen sigara içtiği bilinmektedir (Толмачаев, 1994: 5).

Lidiya'nın ölümünden sonra, Avusturyalı düşünür Rudolf Joseph Lorenz Steiner tarafından mistik ve dinî bir öğreti olarak geliştirilen antropozofinin Rusya'da yaygınlaşmasını sağlayamaya çalışan Anna Rudolfovna Mintslova, İvanov'u çok sık ziyaret etmeye başlar. İvanov'u şu sözlerle teselli eder: *"Canım, ölüm diye bir şey yoktur."* Minstlova, İvanov'un Rusya'daki en akıllı ve en önemli insan olduğunu düşünür. Ona göre İvanov Rusya'nın ruhani lideri olmalıdır. Minstlova, İvanov'a Berlin'le bağlantılı olan *"ezoterik gizli örgütlerin"* üyesi yapmak ister. Ne var ki, Lidiya hayatını kaybettikten sonra Kule'nin yeni ruhu Vera Konstantinovna Schwarsalon (1889-1920) olur. Lidiya'nın ilk evliliğinden kızı olan Vera İsviçre'deki eğitmini tamamlar ve Peterburg'a döner. Minstlova, İvanov'un Vera'ya olan ilgisini fark eder. Minstlova şaire şu öneride bulunur: *"Sen ülkenin kaderinde kritik bir rol oynayacaksın. Keşiş gibi yaşamalı ve evlenmemelisin. Sana verilen yeteneği ve gücü boşa harcamamalısın."* İvanov, Mintslova'nın teklifini kesin bir şekilde reddeder. Zira Lidiya hiçbir zaman şairden böyle bir şey talep etmemiştir, sadece şair olmasını istemiştir. İvanov şöyle yanıtlar: *"Ebediyen Lidiya ve Vera'ya sadık kalacağım."* Böylece Minstlova bir daha geri dönemek üzere Rusya'dan ayrılır (Дешарт, 1971: 140).

İvanov, Vera ile bir hayat kurmadan önce kızı Lidiya'ya danışır. İvanov'un kızı Lidiya anılarında şöyle yazar: *"1912 yılının bahar aylarındaydı. On altı yaşıma basacaktım. Bir gün Vyaçeslav beni odasına çağırdı, benimle konuşacaktı… Vyaçeslav ve Vera birbirlerini seviyorlardı. Kaderlerini ve yaşamlarını birleştirme kararı almışlardı. Bu anneme ihanet ettikleri anlamına gelmiyordu. Vyaçeslav için Vera annemin devamı demekti. Ona annemin yolladığı bir armağandı"* (Иванова, 1992: 45-46).

İvanov ve Vera bir zamanlar Lidiya ile İvanov'un evlendiği aynı Yunan kilisesinde evlenirler. 17 Temmuz 1912 tarihinde Dmitriy adını verdikleri oğulları dünyaya gelir. Bu sırada Peterburg'ta Vera ve İvanov'un evliliği ile ilgili hoş olmayan dedikodular çıkar. Bu dedikoduları çıkaran kişinin şairin yakın arkadaşı Kuzmin olduğu anlaşılır. İvanov buna çok şaşırır ve üzülür. Vera'nın erkek kardeşi Konstantin onurlarını korumak için Kuzmin'i tiyatroda herkesin önünde tokatlar ve düelloya daver eder. Kuzmin ise düello davetini geri çevirir. İvanov her şeye rağmen sükünetini korur. 23 Ekim 1912'de kaleme aldığı şu dizelerde kendisine atılan iftiraları şöyle değerlendirir:

"Ben uzaktaydım. Bu şiirlerin listesini

Sen emanet ettin baskı tezgâhına;

Arkadaş ise, mahcup olarak ve düşman, sevinerek, tekrar etti

İftiranın sürüngen fısıltısını.

…

Gurbetime bir uğultu ulaştı. Sakinim ben…

Hayır, yazdıkları

Hiçbir şeyi değiştirmeyeceğim. Açık seçiktir benim hayatım şiirlerimde.

Ve hiç kimseyi suçlamayacağım."

(Я был далече. Этих песен ты вверял

Станку печатному листы;

А друг, смутясь, и враг, ликуя, повторял

Ползучий шопот клеветы.

…

Моей чужбины гул достиг. Спокоен я...

Нет, ничего не изменю

В том, что слагал. Открыта в песнях жизнь моя.

И никого не обвиню!) (Иванов, 1979: 59).

2.6.Moskova. Birinci Dünya Savaşı. Devrim Yılları

İvanovlar bir süre Fransa'da yaşarlar. Akabinde 1913 yılında Moskova'ya geçerler. Moskova'da 1916 yılına kadar kalırlar. İvanov, Mihail Sabaşnikov'un yayınevinde editörlük ve çeviri işleri yapar. Artık Kule yoktur. Ancak Moskova'da da İvanov eskisi gibi yoğun çalışır. Şiir ve makale yazar. Antik şairler, Sapfo, Alkaios ve İtalyan şair Francesco Petrarca'nın şiirlerini çevirir. İvanov, kısa süre sonra Rus düşünür Solovyov adına kurulmuş Moskova Dinî-Felsefesi Topluluğu'ndaki katılımcılarla yakınlaşır. Toplantılar herkese açık olarak Margarita Kirillovna Morozova'nın lüks evinde düzenlenir. Toplantıda sunulan raporlar *Put* dergisinde yayımlanır. Papaz Pavel Florenskiy, Sergey Nikolayeviç Trubetskoy, Mihail Afanasyeviç Bulgakov, Grigoriy Alekseyeviç Raçinskiy ve Berdyayev toplantının daimi katılımcılarıdır. İvanov'a ideolojik olarak en yakın isim ise Vladimir Frantseviç Ern'dir (Толмачаев, 1994: 8).

İvanov, eşi Vera, kızı Lidiya ve oğlu Dmitriy ile birlikte yaşamlarını sürdürür. Moskova'da Zubovsk Bulvarı 25 numaralı daireye taşınırlar. Şairin kızı Lidiya *Anılar. Babama Dair Kitap* adlı çalışmasında şöyle yazar: *"Moskova, Peterburg'a nispeten daha sessiz ve sakindi. Dairemiz Kule'den daha küçüktü. Dairemiz üst kattaydı. Önümüzde yüksek katlı bina yoktu, önümüzde tüm şehri içine alan muhteşem bir manzara uzanıyordu. Moskova Vyaçeslav'ı güler yüzle karşıladı. Kendimizi çok kısa süre içinde evimizde hissettik. Birçok Moskovalıyla sıkı ilişkiler geliştirdik. Vyaçeslav kendine fevkalade yakışan eski redingotunu giyerdi. Bu onu zarif gösterirdi…"* (Иванова, 1992: 48-54).

1 Ağustos 1914'te Almanya Rusya'ya savaş ilan eder. Birinci Dünya Savaşı'nın sömürgecilik yarışı ve eski dünya düzenini altüst etmesi, bu tarihi olayın XX. yüzyılın belirleyici olylarından biri olarak kabul edilmesini sağlayan önemli unsurlardandır. Avusturya-Macaristan, Rusya ile yaşadığı gerilimler nedeniyle Almanya'nın güçlü desteğini ararken, Rusya ise Fransa ile yeni bir müttefiklik arayışına girer (Vernadskiy, 2009: 340-342).

İvanov, Birinci Dünya Savaşı (1914-1918)'nın ilk iki yılını Moskova'da geçirir. Bu yıllarda savaşa karşı Rus aydın ve sanatçıları farklı bakış açıları sergilerler. Söz gelimi Sologup Rusya'nın zafer kazanacağına inanarak vatansever içerikli şiirler kaleme alır. Gumilyov sağlık durumu elverişsiz olmasına rağmen cepheye gider. Cesareti sebebiyle iki Georgiyevskiy Haç Nişanı ile ödüllendirilir. Mandelştam savaşı evrensel bir kaos olarak değerlendirir. Merejkovskiy ve Gippius savaşı insanlığı felakete sürükleyecek bir zulüm olarak görürler. Ahmatova savaşta çekilen acıları İsa'nın çarmıhtaki acılarıyla ilişkilendirir. Voloşin ise savaşı Hristiyan birliğini bozan bir tehdit olarak algılar.

İvanov karmaşık duygular içindedir. Almanya'da birçok arkadaşı ve hayatı boyunca unutamayacağı anıları vardır. Dahası Goethe başta olmak üzere Alman edebiyat ve kültürüne hayrandır. Şair ülkesinin bu savaşta gereken sorumlulukları yerine getirmesi gerektiğini düşünür. Bu konuda şöyle yazar: *"Tüm insanlığa ait farklı ikilemleri mucizevi bir biçimde barındıran evrensel bir vazife yükleniyor memleket. Bugün dünyanın kaderini etkileyecek olan en önemli ipler tek bir trajik düğüme bağlı. Slav dünyasının bayramında günahlarımızdan arınacak mıyız? Yeni ve daha mutlu zamanlar gelecek mi? Yoksa vahşi ordular tarafından sürülecek miyiz? Hristiyanlık öncesi vahşetin karanlığına mı gömüleceğiz? Canavarın hükmettiği ruhun ilkel labirentlerinde boğuştuğu karanlıklara mı batacağız?"* (Иванов, 1985: 187-189).

İvanov 1916 yılında *Hendekler ve Sınırlar (Борозды и Межи)*, 1918 yılında ise *Yurtsal ve Evrensel (Родное и Вселенское)* adlı makale derleme kitaplarını çıkarır. Makalelerinde Tolstoy, Dostoyevskiy ve Solovyov'un dinî-felsefi görüşlerine ilişkin fikirlerini kaleme alır. Bunun yanı sıra, Rusya ve Avrupa'nın kaderi, Slavcılık ve Hristiyanlık meseleleri ön plandadır.

İvanov 1916 yılının sonbaharında ailesiyle birlikte Soçi'ye geçer. Antik Yunan oyun yazarı Eshilos'un oyunlarını çevirir. Ekim Devrimi'nde yaşanan olayları Soçi'de öğrenir. Şair esasen özgürlüğe duyulan ihtiyacın farkındadır. Ancak Rusya'nın buna henüz hazır olmadığını düşünür (Зобин, 2022: 352).

Vladimir İlyiç Ulyanov ya da bilinen adıyla Lenin liderliğindeki Bolşevikler, 7 Kasım 1917 tarihinde geçici hükümeti devirerek iktidarı ele geçirir. Bu gelişme Çarlık rejiminin sonunu getirip Sovyetler Birliği'nin temellerini atar. Birinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu ölüm, açlık, kıtlık ve hastalıklar, işçi ve köylülerin yaşam koşullarını düzeltemeyen Çarlık yönetimine karşı duyulan hoşnutsuzluğu artırır. Bolşevikler, 3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litovsk anlaşmasıyla Sovyet Rusya'nın savaştan çekildiğini duyurarak Birinci Dünya Savaşı'ndan ayrıldılar. Devrim, Rusya'yı tamamen yeni ve alışılmadık siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel bir düzenle tanıştırır (Орлов, др., 2004, 237-238).

İvanov 1917 yılında Soçi'de kaleme aldığı *Şair Toplantıda (Поэт на сходке)* adlı şiirinde halkın bilinçsizliğini göstermeye çalışır. Şaire göre Bolşeviklerin vaat ettiği özgürlük düşüncesini Rus halkı doğru bir şekilde değerlendirememektedir. Bu Rusya'nın geleceği için tehdit oluşturacaktır. Eserde *"Talita kumi!"* ifadesi ile İncil'e gönderme yapar: *"İçeri girerek onlara, "Niye gürültü edip ağlıyorsunuz?" dedi. "Çocuk ölmedi, uyuyor." Onlar ise kendisiyle alay ettiler. Ama İsa hepsini dışarı çıkardıktan sonra çocuğun annesini babasını ve kendisiyle birlikte olanları alıp çocuğun*

bulunduğu odaya girdi. Çocuğun elini tutarak ona, "Talita kumi!" dedi. Bu söz, "Kızım, sana söylüyorum, kalk" demektir. On iki yaşında olan kız hemen ayağa kalktı, yürümeye başladı." (Markos, 5: 39-42) (Kutsal Kitap, 2018: 1059). Bu doğrultuda şairin Rus halkını savaşa karşı Hristiyanlığın koruyucu ilahi gücü altında birleşmeye çağırdığı söylenebilir. Zira sadece İsa tıpkı bu ölü kız çocuğu gibi Rusya'yı diriltebilir:

"**Halk:**

Meczup bir adam sessizliğe dair

Şakıyor sarsıntıların altında

Ve hayallere dalıyor: vatan rüya görüyor

Dirilişin müjdesine kulak veriyor

(Bir kız vardı, insanların hor gördüğü,

Talita kumi! dedi Mesih ona

Otur, genç kız, ye!)

Özgürleştirilmiş unsur

İlkbahar fırtınaları kopardığı

Ve gürültülü sular boşalttığı zaman,

O yanılır: toprak kuru, bereketsiz,

Yorgun ruh kör

Ve Rusya bilinçsiz!

Fırtınanın feryatları altında sağır oldu

…

O görmüyor, yıkılmış kalelerin

Külleri içinde yığın,

Lanetli kibirlerin milleti,

Millî nefretin mucizesi,

Semavi hayırlardan gelen armağan değildir…

Şair:

Tutkulu olun, coşkun konuşmacılar!

Ben sessizliği şakırım, kutsayarak

Rusya'nın yeni doğum yapmış kadınının huzurunu,

Onun evladına ninniler okurum.

…

Annesi zorlu doğumu unutacak

Oğlunu görünce.

Sizin köle özgürlükleriniz

O bebeğin özgürlüğünün önünde nedir ki?

…

Ölüyor kutsal rahmin bebeği

Bebek örtülerinin esareti içinde.

…

Ama beşiğin yanında

Kazılmış bir mezar var, millet kulak ver!

…

Tüm dünyayı savaşa hazırlayın,

Sancakların alevlerini ruhunuza saklayın,

Ve korkun önceden kutlamaya

Zamanın son hükmünü!"

*(**Толпа***

Юродивый о тишине

Поет под гул землетрясенья

И грезит: родина во сне

Внимает вести воскресенья

(Как та, отпетая людьми,

Которой - "Талифй-куми!

Сядь, дева, ешь ! " - сказал Мессия)...

Когда весенний гром гремит

И воды шумные стремит

Освобожденная стихия, -

Он мнит: земля суха, скупа,

Душа усталая слепа,

И бессознательна Россия!

Под ревом бури он оглох

…

Не видит он, что эта груда

Во прах поверженных твердынь,

Народом проклятых гордынь -

Народной ненависти чудо,

Не дар небесных благостынь...

Поэт

Яритесь, буйные витии !

Я тишину пою, святя

Покой родильницы России, -

Ее баюкаю дитя.

…

Забудет мать глухие роды,

Увидев сына своего.

Что ваши рабские свободы

Перед свободою его?

…

Почиет плод святого чрева

В плену младенческих пелен.

…

Но подле колыбели вырыт

Могильный ров, - народ, внемли!

…

Всем миром препояшьтесь к брани,

Замкните в дух огни знамен -

И бойтесь праздновать заране

Последний приговор времен!) (Иванов, 1987: 57-58).

Devrimin ilk dönemlerine siyasi, ekonomik ve dinî konularda münazaralar yapılır. Bu münazaralarda herkes görüşünü açıkça belirtir. Bunlardan birisi Politeknik Müzesi'nin büyük salonunda gerçekleştirilir. İlkin Rus devrimci Anatoliy Vasilyeviç Lunaçarskiy söz alır. Lunaçarskiy

çok etkili bir konuşmacıdır. Bin kişinin dinlediği münazarada Lunaçarskiy ateizmi savunur ve telkin eder. Çok beğenilir ve büyük alkış alır. Ardından konuşma sırası İvanov'a gelir. Şair sakin bir tonda konuşur. İsa ve Deccal'e ilişkin görüşlerini aktarır. Şiir okur ve efsaneler anlatır. İvanov dinleyicileri dine yönlendirmeye çabalar (Дешарт, 1971: 160).

İvanov Ekim Devrimi'nin manevi ve kültürel değerleri tehdit ettiğini düşünür. Şair, devrimin ateizmi destekleyen tavrını yadsır. İvanov 1917 yılında *Russkaya mısl* dergisinde çıkan *Rusya'nın Çehresi ve Maskeleri (Лик и личины России)* adlı makalesinde devrimi ve devrimi destekleyenleri Lucifer ile özdeşleştirir: *"Lucifer insana şöyle dedi: sen kendi hakkında konuşabilensin, Tanrı gibisin, ben varım dersin. O yüzden dünyaya hâkim ol, onu Tanrı gibi yönet"* (Иванов, 1987: 449).

İvanov bu alıntıyla Rus insanını uyarmak ister. Zira Lucifer kibrine ve hırsına yenik düşer. Tanrı huzurundan onu kovar ve ağır bir şekilde cezalandırır. Bu olay Eski Ahit'te şöyle geçer: *"Gurura kapılıp Ben tanrıyım, Denizlerin bağrında, Tanrı'nın tahtında oturuyorum dedin. Kendini Tanrı sandın, Oysa sen Tanrı değil, insansın. Üzerine salgın hastalık gönderecek, Sokaklarında kan akıtacağım. Kentin içinde, her yanında Kılıçla yaralananlar düşüp ölecekler. O zaman benim RAB olduğumu anlayacaklar"* (Hezekiel, 28: 1, 23) (Kutsal Kitap, 2018: 893-894).

Ülkede açlık dehşet verici boyutlara ulaştığında, bir kararname çıkarılıp yardım komitesi kurulur. Komite üyeleri arasında Lunaçarskiy ve Gorki yer alır (Günal, 2005: 123). İvanov bu zorlu günlerde Tanrı'ya yönelir ve ona yakarır. Rusya'nın var olması için kadim inancına ihtiyacı vardır. Şair *Dualar (Молитвы)* adlı şiirinde Tanrı'ya dua eder:

"Tanrım, kurtar
Rusya'daki ışığı,
Senin hakikatini
Getir bize,
Dünyaya sevginin
Güneşini göster,
Ve Rusya'nın
Varlığını ihya et!
…

Tanrım, götür
Özgür milleti
Özgürlüklerden birine,
Önünde
Yeryüzü parlasın
Dümenci bir yıldızla!
Gemide
Dümenci ol!"
(Боже, спаси
Свет на Руси,
Правду Твою
В нас вознеси,
Солнце любви
Миру яви,
И к бытию
Русь обнови!
…
Боже, веди
Вольный народ
К той из свобод,
Что впереди
Светит земле
Кормчей звездой!
Будь рулевой
На корабле!) (Иванов, 1987: 64).

İvanov, *Rusya'nın Çehresi ve Maskeleri* adlı makalesinde Rusların Hristiyan öğretileri anlamak ve özümsemek için yüzyıllardır çok çaba sarf ettiklerini ve bu çabaların devrimle birlikte yok olma tehditiyle karşılaştıklarını anlatır. Şair şöyle yazar: *"Rusların İsa hissi, her içsel deneyim gibi derindir ve elbette anlaşılması oldukça güçtür. Rusların bu hissi manevi gizemlerden biridir. Kutsal bir sessizlik gerektirir. Bu sessizliği sadece ki-*

lise duaları bozabilir. Kilise duaları ruhun sessizliğini engellemez, içindeki 'sessiz kutsallığı' tasvir eder" (Иванов, 1987: 464).

İvanov, devrimi *"azgınlık, körlük ve saplantılık"* (Иванов, 1987: 677) ifadeleriyle eleştirerek yadsır. Şair, 15 Ekim 1930 tarihinde arkadaşı Fransız yazar Charles Du Bos'a gönderdiği mektupta şunları yazar: *"Devrim önümüze şu soruyu koydu: Bizimle misin yoksa Tanrıyla mısın?"* (Иванов, 1979: 425).

Şairin kızı Lidiya'nın anılarında ise devrim günleri şu sözlerle geçer: *"Kremlin duvarlarının arasından geçiyorum. Güneş parlıyor. Kilise çanları çalmıyor. Eski rejim devrildi. Devrim kanlı oluyor. Kırmızı bantı takmayanlar öldürülüyor"* (Иванова, 1992: 72).

İvanovlar oturdukları evdeki su boruları soğuktan patlayınca 1919 yılının başında Arbat'ta başka bir daireye taşınmak zorunda kalırlar. Soğuk, kıtlık ve hastalık hayatlarını zorlaştırır. Yardımcıları Zamyatnina tifüsten 25 Mart günü vefat eder. Vera ve Dmitriy de hastalanır. Vera, Dmitiry ve Lidiya Moskova yakınlarındaki Gabay Sanatoryum'unda yatırılırlar. Pazarda et, yağ ve süt satılmaz. Kişi başına iki günde bir 100 gram ekmek tayını hakları vardır. Dmitriy'in dadısı köyüne döner. Oradan birkaç kez İvanov ailesine darı gönderir. Şair bu iyiliği hayatı boyunca unutmayacaktır (Зобин, 2022: 376-377).

1917 Ekim Devrimi sonrasında Sovyet hükümeti kontrolü ele geçirir. Ancak, Bolşeviklerin siyaseti ülkenin farklı bölgelerinde hoşnutsuzluklara yol açar. Kısa bir süre sonra halk bu hoşnutsuzluklar doğrultusunda örgütlenmeye başlar ve isyanlar patlak verir. 1918-1920 yılları arasında devam eden İç Savaş döneminde Rusya ekonomik ve sosyal açıdan ciddi anlamda etkilenir. Bolşevik taraftarları Kızıllar olarak adlandırılırken, Çarlık yanlıları Beyazlar olarak anılır. Neticede Sovyet Kızıl Ordusu zafer elde ederek ülkede istikrarı sağlar. Devrim karşıtları ciddi cezalara çarptırılır, sürgüne gönderilir ya da idam edilir. Savaşın maliyeti oldukça ağırdır. Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından gelen bu iç karışıklık, zaten yorgun olan Rusya'yı iyice yıpratır. İç Savaş, açlık, kıtlık ve ölümcül hastalıkları daha da kötü hâle getirir. Bununla birlikte, soğuk kış koşulları Rus halkının zor durumunu ağırlaştırır (Орлов, др., 2004, 248-249).

İvanov 1919 yılının sonu ile 1920 yılının Şubat ayı arasındaki süreçte *Kış Soneleri (Зимние сонеты)* adlı eserini oluşturur. Soneler 1922 yılında Berlin'de *Mısl* yayınevinde İlya Grigoryeviç Erenburg'un editörlüğünde yayımlanır. Şairin arkadaşı Alman şair Johannes Von Günther soneleri Almancaya çevirir ve *Die Fahre* dergisinde yayımlar (Иванов, 1979: 847).

İvanov bahsi geçen sonelerinde devrim ve İç Savaş'ın sebep olduğu ruhani yorgunluk, manevi çöküş, umutsuzluk, ölüm, kıyım, açlık, has-

talık ve soğuğu gözler önüne serer. Dönemin trajik olaylarına ışık tutan bu eser birçok kişi tarafından ezbere bilinir. Anna Ahmatova yıllar sonra yaptığı bir değerlendirmede *Kış Soneleri* eserine ilişkin şu yorumu yapar: *"1919 yılında hepimiz susarken o duygularını sanata dönüştürmeyi başardı. İşte bunun anlamı çok büyüktü"* (Дешарт, 1971: 164).

İvanov 1919 yılının son aylarını ailesinden ayrı geçirir. Onlara özlem duyar. Esasen ailesinin kaldığı sanatoryum Moskova'ya oldukça yakındır. Ne var ki, gerek iklim şartları gerekse siyasi şartlar oldukça zorlayıcıdır. Ailesini uzun süre göremeyen şair ancak 24 Aralık 1919'da Noel kutlamasını gerekçe göstererek sevdiklerine kavuşabilir. Şair ailesine duyduğu hasreti soğuk bir kış tablosu fonunda *Kış Soneleri* eserinde şöyle verir:

"Gıcırdıyor kızaklar. Ölü kar ise berrak.

Büyüleyici bir şekilde karla örtülü muzaffer orman.

Kuğu tüyüyle kaplı bir tonoz gibi semalar.

Yağmur bulutları geyik gibi hızla süzülüyorlar.

…

Dinle, çan uzaklardaki diyar için şakıyor…

Kırların rüyası ise meçhul ve uçsuz bucaksız…

Yol basit ve kader kaçınılmaz:

Kutsal gece, bana nerede yatacak bir yer göstereceksin?

…

Ve görüyorum ben, fal aynasında görür gibi,

Yakınlarda bir sığınakta kalan ailemi,

Bayram ateşlerinin bal rengi ışığı içinde.

…

Ve kalbim bu gizemli yakınlıktan dolayı eziyet çekiyor,

Kıvılcımları bekliyor çam ormanının ortasında. Fakat

Kızaklar uçarcasına geçiyorlar önümden, önümden."

(Скрипят полозья. Светел мертвый снег.

Волшебно лес торжественный заснежен.

Лебяжьим пухом свод небес омрежен.

Быстрей оленя туч подлунных бег.

…

Чу, колокол поет про дальний брег...

А сон полей безвестен и безбрежен...

Неслежен путь, и жребий неизбежен:

Святая ночь, где мне сулишь ночлег?

…

И вижу я, как в зеркале гадальном,

Мою семью в убежище недальном,

В медвяном свете праздничных огней.

…

И сердце, тайной близостью томимо,

Ждет искорки средь бора. Но саней

Прямой полет стремится мимо, мимо) (Иванов, 1979: 568).

İvanov çaresizdir. Bu zorlu ve yorucu günleri nasıl aşacağını bilemez. Nitekim eserin devamında şair şöyle seslenir:

"Boğuk yollarımın gözle görülmez lideri,

Ben uzun süre seninle sınandım

Eşiğini kavşağın yazgısı diye adlandırdığımız

Boğuk araflarda.

(Незримый вождь глухих моих дорог,

Я подолгу тобою испытуем

В чистилищах глубоких, чей порог

Мы жребием распутья именуем) (Иванов, 1979: 568).

İvanov, eserinde ruhen çömüş ve umutsuzluk içinde olan ülkesinin tablosunu doğa ile ilişkilendirerek verir. Başka bir deyişle, sadece insanlar değil, aynı zamanda doğa da yorgun, ümitsiz, soluk ve cansızdır. Söz gelimi, *Güneş'in ışığı eğikitir.* İnsanlar zorlukla buldukları bir miktar yiyecekle yetinmek zorundadır. Şair bu ümitsiz tabloyu şöyle resmeder:

"Ruhun kış mevsimi. Parlak Güneş

Uzaklardan gelen eğik ışığıyla ısıtıyor,

Güneş sessiz kar yığınları içinde dona kalıyor,

Ve kasvet Güneşe tipinin şarkısını söylüyor.

…

Şömineye biraz odun atıp,

Darı pişir ve bununla yetin;

Sonra uyu, sanki her şey rüyayla yok olacakmış gibi…

Ah, ebediyetin mezarlığı derindir!

…

Yaşam veren ırmak buzla kaplandı,

Buz bağladı akan alevin pınarı:

Ah, kefenlerin altında beni arama!

(Зима души. Косым издалека

Ее лучом живое солнце греет,

Она ж в немых сугробах цепенеет,

И ей поет метелицей тоска.

…

Охапку дров свалив у камелька,

Вари пшено, и час тебе довлеет;

Потом усни, как все дремой коснеет...

Ах, вечности могила глубока!

…

Оледенел ключ влаги животворной,

Застыл родник текучего огня:

О, не ищи под саваном меня!) (Иванов, 1979: 569).

Şair *Kış Soneleri*'nde devrimi ve savaşı kış ile yani soğukluk, açlık, kayıp, ölüm ve çaresizlik ile özdeşleştirir:

"Senin adın Yetim kalmaktır,

Kış, Kış! Senin kederli yapında hüzün vardır.

Yazgımız ahraz tanrıların sevgisizliğidir.

Çehren sıkı ağızlı bir duldur.

…

Hayat kapkara, yıldız suretlerinden soğuk geliyor!

(Твое именованье — Сиротство,

Зима, Зима! Твой скорбный строй — унылость.

Удел — богов глухонемых немилость.

Твой лик — с устами сжатыми вдовство.

…

Жизнь темная, от звездных копий хлада!) (Иванов, 1979: 572).

Şair sonenin son bölümünde ise üzüntü, açlık, soğuk ve umutsuzlukla gerçeklik algısını kaybettiğini gösterir. İvanov Tanrı'ya ulaşacak yollar arar. İlahi kurtarıcıya seslenir:

"Hayat mı yoksa gün doğamadan önce görülen bir rüya mı,

Hava serinlediğinde, yatağı soğutarak,

Deriye sinsice yaklaşır kanatlı bir titreme nöbeti

Ve buz çarlığının rüyasını kurar?

…

Olguların sıralaması aldatıcı:

Karanlık nerede, nerede varlık, ah Tanrım?

Hem gerçek hem düş aynı şey mi yoksa?

Sen var oluşsun; ama Sana giden izler yok oldu.

…

Sevgi aldatıcı bir hayal değildir: inanıyorum, hissediyorum!

Fakat ben hayalimde bile seviyorum,

Titriyorum sevdiklerim için, acı çekiyorum, bekliyorum, karşılıyorum…

…

Bir kış gecesi Paskalya çağrısını duyuyorum,

Tabutlara vuruyorum ve ölüleri acele ettiriyorum,

Kendimi bir mezarın içinde fark edene dek."

(То жизнь — иль сон предутренний, когда

Свежеет воздух, остужая ложе,

Озноб крылатый крадется по коже

И строит сновиденье царство льда?

...

Обманчива явлений череда:

Где морок, где существенность, о Боже?

И явь и греза — не одно ль и тоже?

Ты — бытие; но нет к Тебе следа.

...

Любовь — не призрак лживый: верю, чаю!...

Но и в мечтанье сонном я люблю,

Дрожу за милых, стражду, жду, встречаю...

...

В ночь зимнюю пасхальный звон ловлю,

Стучусь в гроба и мертвых тороплю,

Пока себя в гробу не примечаю) (Иванов, 1979: 573).

İvanov *Devrim ve Ulusun Kendi Kaderini Tayin Etmesi (Революция и народное самоопределение)* adlı 1917 yılına ait makalesinde Sovyet rejiminin din politikasını eleştirir: *"Rusya bilinçsiz bir şekilde dört dönüyor. Rusya bu felakete sürükleyen balyozun darbeleri altında uyanacak mı? Kendine gelecek mi? Uyandığında çok geç olmayacak mı? Rusya ruhuna, özüne dönüp geçmişini hatırladığında, Tanrı da onu hatırlayacaktır"* (Иванов, 1979: 354-355).

İvanov, Rusya'nın gelecekte varlığını sürdürebilmesini Hristiyan öğretilerin gereğince anlaşılıp uygulanması ve geçmiş değerlerin korunması koşuluna bağlar. Bahsi geçen makalesinde şöyle devam eder: *"Tarihî ve dinî hafızamızı biz kendi ellerimizle silmedik mi? Millî ruhumuzdan kadim yazıları silip, ruhun boş tahtasına asılsız insan-Tanrı yasalarını biz yazmadık mı? Kutsal değerlerimizi unutturduk. Derin bir şekilde hafıza kaybıyla karşı karşıyayız. 'Vatan' sözcüğü bile birçoğumuzda farklı anlamlar uyandırıyor ve kalplerde gereken sembolü uyandırmıyor"* (Иванов, 1979: 360-364).

İvanov, makalesinde Rus insanını uyarırken dine çağırır: *"Rusya farklı bir varlığa dönüşmenin eşiğinde. Millet kendini dinî bilincin ışığında bulmalıdır. Tüm partiler ve gruplar şunu söylemeye hazır: 'Din herkesin kendi evinde gerçekleştireceği özel bir meseledir.' Din kişisel değil, toplumsal bir kavramdır. Gerçekleşen devrim kasıtlı olarak ulus ile dinin bağlantısını koparıyor. Rusya partilerin ya da grupların aritmetik toplamı değil, ruhsal bütünlüğün iradesidir. Sonuç olarak, devrim dini öteleyerek ilerliyor. Millet din olmadan kaderini tayin edemez"* (Иванов, 1979: 357).

1920 yılında İvanov'un eşi Vera hayatını kaybeder. İvanov Bolşeviklerle uzlaşamasa da bunu belli etmez. Bir süre Halk Eğitim Komiserliği'nin Tarih-Tiyatro bölümünde çalışır. Bu iş onu ve çocuklarını açlıktan kurtarır. 1920 yılının sonbaharında ise oğlu ve kızını da yanına alarak iş vazifesiyle Bakü'ye gider. Kızı Lidiya, *Anılar. Babama Dair Kitap* çalışmasında şöyle yazar: *"Bakü'de ticaret serbestti. Çay, salam, ekmek ve yağ satın alınabiliyordu"* (Иванова, 1992: 91).

Bakü'de İvanov'u Sergey Gorodetskiy karşılar. Şair, Bakü Üniversitesi'nde Klasik Filoloji, bölümünde ders vermeye başlar. Antik Yunan ve Roma filolojisi, Dionysosçuluk, Alman romantizmi ve Nietzsche üzerine dersler verir. Profesör unvanıyla verdiği dersleri çok beğenilir. Bin kişi kapasiteli amfinin neredeyse hepsi dolar. Farklı fakültelerden öğrenciler de merakla dinlemeye gelirler (Дешарт, 1971: 172).

İvanov 1921 yılının Ekim ayında Klasik Filoloji bölümünün başkanlığına getirilir. Şair, sadece üniversitenin bilimsel, ekonomik ve idari faaliyetlerinde yer almaz, aynı zamanda şehrin kültürel ve sanatsal hayatında da aktif rol üstlenir. Söz gelimi, tiyatro ve sinema organizasyonları ve kütüphane işlerinde görev alır. Komünist parti üyesi olmaz (Дешарт, 1971: 172).

İvanov 22 Temmuz 1921 tarihinde Bakü Üniversitesin'nde Dionysos ile ilgili tezini savunur. 1923 yılında tezin dört bölümü *Dionysos ve Dionysosçuluk Öncesi (Дионис и прадионисийство)* adıyla ayrı bir kitap olarak yayımlanır. Şair daha önceki Dionysos ile ilgili çalışmalarında, kültün özelliklerini anlatır. Daha net bir ifadeyle, Dionysos'un sarhoşluk hali, kendini kurban etmesi ve acı çeken Tanrı olması gibi nitelikleri üzerinde yoğunlaşır. Bahsi geçen yeni kitabında ise İvanov, Dionysosçuluğu ve Dionysosçuluk öncesi dönemi tarihsel bir perspektiften ele alır. Şair kitabın ön sözünde şöyle yazar: *"Friedrich Wilhelm Nietzsche'nin güçlü itkisi beni Dionysos dinini araştırmaya yönlendirdi. Müziğin Ruhundan Trajedinin Doğuşu (Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik) adlı kitabın dâhi yazarı Dionysos'ta ruhun zaman ötesi başlangıcını, yaşam veren gücünü ve ilk itki olduğunu gördü"* (Иванов, 1994: 11).

Resim 6. Vyaçeslav İvanov Bakü'de

1924 yılında İvanov, Puşkin'in 125. doğum günü şerefine düzenlenen organizasyona konuşmacı olarak Moskova'ya davet edilir. 6 Haziran 1924 tarihinde Büyük Tiyatro'da düzenlenen organizasyona Puşkin konusunda uzman Pavel Nikitiç Sakulin, Mstislav Aleksandroviç Tsyavlovskiy başta olmak üzere idari temsilciler, işçiler ve aydınlar katılır. Halk Komiseri Lunaçarskiy ile yıllar sonra yeniden karşı karşıya gelirler. Lunaçarskiy ateizmi savunurken İvanov yine dinî reform çağrısında bulunur. Şair, ayrıca Puşkin'in *Çingeneler (Цыганы)* adlı poemasını değerlendiren raporunu okur (Дешарт, 1971: 173).

İvanov Moskova'da iken kızı Lidiya ve oğlu Dmitriy Bakü'de kalmıştır. Bu sırada şair Venedik'e altı haftalık bir iş gezisiyle görevlendirilir. Bu görevlendirmeyi Lunaçarskiy ayarlar. İvanov Venedik'e Sovyet Cumhuriyeti (RSFSC) Eğitim Halk Komiserliği'ni temsil etmek üzere gider. Şair çocuklarını ivedi bir şekilde Moskova'ya çağırır. Birlikte Venedik'e geçerler. İvanov, Venedik'te iken akademik çalışmalarını sürdürmek üzere Roma'ya görevlendirilme talebinde bulunur. Neticede şair 1924 yılında bir daha dönmemek üzere vatanı Rusya'yı terk eder (Зобин, 2022: 438).

Esasen İvanov Avrupa'ya birkaç yıl önce çıkma şansı elde edebilecek durumdadır. Ancak ilk göç edenler arasında yer alan Balmont (Sağıroğlu, 2019: 202), yurt dışına çıktığında Bolşeviklere karşı eleştiri yapmayacağına dair verdiği sözden caydığında, Rusya'daki birçok aydının çıkış tarihi ertelenir. İvanov da önce Venedik'e sonra ise Roma'ya Sovyet Hükümeti'ne karşı herhangi bir eleştiri yapmayacağına dair teminat vererek yol alır. Bunun yanı sıra, şair göç döneminde iken Gorki'nin sayesinde 1930 yılına kadar Sovyet Hükümeti'nden aylık alır (Толмачаев, 1994: 9-10).

2.7.Roma. Göç Dönemi. *Roma Soneleri*

İvanov kızı ve oğlu ile birlikte Roma'da Tritone fıskiyesine yürüme mesafesindeki Villa Delle'de 172 numaralı daireye yerleşir (Шишкин, 2011: 80). Şair 1 Aralık 1924 tarihli günlüğüne şu çarpıcı notları düşer: *"Sonunda Roma'dayız. Arkadaşlarım Rusya'da. Kurtulma duygusu ve özgürlüğün verdiği mutluluğu yaşıyoruz tüm gün boyunca. Roma'da olabilmek gerçekleşmesi mümkün olmayan bir rüyaydı bizim için. Peki, burada kalacaksak ne ile geçineceğiz? Rusya'dan ayrılıp Roma'ya ölmeye geldim. Amin!"* (Иванов, 1979: 850-851).

Şair, yurt dışına çıkıp özgür kaldığını bilse de, ülkesi için endişeli ve üzgündür. 3 Aralık günü İvanov günlüğüne şunları yazar: *"Yurt dışında iken hep söyledim: Hannibal ad portas (Tehlike kapıda). Komünizm ateizmin sosyal bir ifadesidir"* (Иванов, 1979: 852).

Roma, İvanov için çok büyük önem arz eden bir şehir ve kültür merkezidir. Şair, Roma'yı gençlik yıllarından itibaren sistematik biçimde etüt eder. Söz gelimi, Roma tarihi, Antik Roma mitolojisi, Latince ve Roma topoğrafyası alanlarında bilgi dağarcısını günden güne genişletir. Berlin Üniversitesi'nde öğrenim gördüğü yıllarda Latince yazdığı tezini bizzat Roma Cumhuriyeti'nin vergi sistemi üzerine hazırlar. Şehrin anıtları, fıskiyeleri, çeşmeleri, kütüphaneleri, meydanları, kuleleri, tapınakları, heykelleri, müzeleri, mimarisi ve özgün doğası İvanov için kutsal bir bütünün parçalarıdır.

İvanov 15 Ekim 1930 tarihinde arkadaşı Fransız yazar Charles Du Bos'a gönderdiği mektupta ülkesini tamamen terk edip Roma'ya geldiğinde içinde bulunduğu karmaşık duyguları ve ruhsal çatışmaları şu sözlerle açığa vurur*: "Roma'yı yeniden gördüm. Ruhum manevi çatışmalarımın can çekişmesinden sıyrılmaya çalışıyor. Kendimle savaşmanın mutsuzluğu içindeyim"* (Иванов, 1979: 423).

Yıllar sonra şairin oğlu Dmitriy, İvanov'un bu dönemde neden Roma'yı tercih ettiği sorusuna şöyle yanıt verir: *"Paris'e gidebilirdi. Orada çok Rus vardı. Ancak bence o göçmenlerin yoğun olduğu merkezde olmak istemedi. Bence, orada Rusya'nın sahte bir yansımasıyla karşılaşacağını düşündü. Tüm bunlardan uzak durmak istemiş olabilir. Roma'da çok göçmen yoktu"* (Аверинцев, 2002: 104).

Şair Roma'nın üzerindeki muazzam etkisiyle 1924 yılının Eylül-Aralık ayları arasında *Roma Soneleri (Римские сонеты)*[7] eserini kaleme alır. Eser, İtalyan sonesi biçiminde (abba/ abba/ cdc/ dcd) düzenlenir ve dokuz bölümden oluşur. İvanov eserini *Besedı* dergisinde yayımlanmak

7 Bkz: Ilıca, S. (2022). Vyaçeslav İvanov'un 'Roma Soneleri'nde Dinî, Tarihî ve Mitolojik Göndermeler. *Ankara Internatıonal Congress on Scıentıfıc Research-VII*, December 2-4, Ankara, 1883-1891.

üzere için Rus yazar Gorki'ye gönderir. Gorki'nin yanında eseri okuyan Rus şair Vladislav Felitsianoviç Hodaseviç şu övgü dolu yorumu yapar: *"Roma soneleriniz beni mutlu etti. Bana gerçek şiiri ve şiir ustalığını hatırlattınız. Size bir şair ya da yazar olarak değil, bir okuyucu olarak teşekkür etmek isterim."* Gorki de eseri şu sözleriyle takdir eder: *"Muhteşem şiirlerinizi aldım. Gönülden teşekkür ederim, kabul edin. Usta!"* (Шишкин, 2011: 81).

İvanov, Rus düşünür Mihail Osipoviç Gerşenzon'a 31 Aralık 1924 tarihinde gönderdiği mektupta heyecanını şu sözlerle paylaşır: *"Roma'da bir aydan fazladır duyumsadığım mutluluğu bastıramıyorum. Roma bir melek gibi… Gorki'ye Besedı dergisinde basması için gönderdiğim 9 sonede bunu anlattım. Ruhumdaki ikiliği: melankolik bir mutluluk… Sonelerin arka planında ise Roma'nın vaftiz havuzunda suyu çalkalayan bir melek duruyor"* (Глухова, Федотова, 2011: 86).

Bu dönemde *Besedı* dergisi sansür baskısı sebebiyle soneleri yayımlayamaz. Bu süreçte soneler âdeta elden ele yayılarak Rus şairlerin beğenisini toplar. *Roma Soneleri* ancak 1936 yılında *Sovremennıye zapiski* dergisinin LXII. sayısında okuyucuyla buluşma şansını elde eder (Шишкин, 2011: 82).

Roma Soneleri'nin I. sonesi *Kralice Yolları (Regina Viarum)*'dır. *Kraliçe Yolları* anlamındaki Latince kökenli *Regina Viarum* geniş tonozu ile Antik Roma döneminden beri Hristiyan ve Pagan külütürünün izlerini taşıyan Roma'nın en önemli yollarından biridir. Şair Roma şehrini Hz. Meryem'e selam verme duası *"Ave"* sözcüğüyle selamlar:

"Yine kadim tonozların sadık hacısı,

Ben selamlıyorum seni akşamımın geç saatlerinde

'Ave Roma', baba evinin tonozu gibi,

Göçebelerin rıhtımı, ebedî Roma!"

…

Biz atalarımızın Truva'sını ateşe verdik;

Savaş arabalarının aksları kırılıp dökülüyor

Dünya hipodromunun gürültü ve şiddeti arasında:

Sen, yolların çarısın, nasıl yandığımıza bak.

…

Ve sen yandın ve küllerinden doğdun,

Ve senin derin semalarının hiçbir şeyi unutmayan maviliği

Kör olmadı.

…

Ve altın bir rüyanın şefkatinde hatırlıyor,

Senin bekçi gibi duran servini, Truva'nın nasıl güçlü olduğunu,

Truva yanmış bir şekilde uzanırken."

(Вновь арок древних верный пилигрим,

В мой поздний час вечерним 'Ave Roma'

Приветствую как свод родного дома,

Тебя, скитаний пристань, вечный Рим.

…

Мы Трою предков пламени дарим;

Дробятся оси колесниц меж грома

И фурий мирового ипподрома:

Ты, царь путей, глядишь, как мы горим.

…

И ты пылал и восставал из пепла,

И памятливая голубизна

Твоих небес глубоких не ослепла.

…

И помнит в ласке золотого сна,

Твой вратарь кипарис, как Троя крепла,

Когда лежала Троя сожжена) (Иванов, 1979: 578).

İvanov eserde kendisini "*hacı*" olarak nitelendirerek Roma'nın kutsal bir şehir olduğunu vurgular. Bunun yanı sıra tonozlar İvanov için önem arz eden, bünyesinde tarihî, dinî ve kültürel zenginlikeler barındıran özel yapılardır. İvanov'un "*baba evinin tonozu*" ifadesiyle aidiyet duygusunu dile getirdiği düşünülebilir.

Şair, *Pont du Gard* adlı yazısında Roma tonozlarına ilişkin şöyle yazar: "*Roma tonozlarında olduğu kadar, hiçbir yerde insanın muzaffer gücü böylesine duygu dolu anlatılamaz. Sağlam, binlerce yılın yükünü taşıyacak kadar dayanıklı bir şekilde iki ayağının üzerinde durur. Yarım daire şekliyle her şeyi içine alarak âdeta uzlaştırır*" (Бонгард-Левин, 2006: 409).

İvanov, Ekim Devrimi ve İç Savaş'ın yarattığı ekonomik ve toplumsal krizler ile çatışmaları, hem Rusya hem de Truva arasında benzerliklerle ilişkilendirir. Vergilius'un epik destanı *Aeneas*'ta, Afrodit ve Ankhises'in oğlu Aeneas'ın (Erhat, 2004: 20), Truva'nın alevleri içinde yaşlı babasını ve oğlunu kurtararak kaçıp Roma'nın temellerini atmış miti anlatılır. Şair, tıpkı Truva'nın yıkımı gibi, Rusya'nın da devrim ve İç Savaş'ın alevleri içinde yandığını ifade eder. Ancak bu süreçten güçlenerek yeniden doğacağına olan inancını dile getirir.

Şair, *Roma Soneleri*'nin II. sonesine Roma şehrinin 1818 yılında yapılan ünlü *Monte Cavallo* fıskiyesinin adını verir ve şöyle betimler:

"Dik başlı atları dizginlerinde tutarak,

Güneşten gelen cesaretin tutkusuyla ve

Olimpik çıplaklığıyla parlayarak,

İleri adım attı ikiz erkek kardeşler.

…

Romalı silah arkadaşları ve zafer alanından gelen

Ulaklar, İuturnanın neminde,

Tanınmayanlar, ortaya çıkmış (diye hatırlar sağalar)

Roma meydanlarında yabancı tanrılar.

…

Ve orada kalmışlar dünyanın sonuna dek.

Ve delikanlıların iki devasa putu

Yerinden oynamadı bin yıllardır.

…

Ve orada durup Quirinal tepesinden

Yıldız olup ışık saçarlar, bir zamanlar etrafına mavilik saçan

Altı tepenin olduğu yerde."

(Держа коней строптивых под уздцы,

Могучи пылом солнечной отваги

И наготою олимпийской наги,

Вперед ступили братья-близнецы.

…

Соратники Квиритов и гонцы

С полей победы, у Ютурнской влаги,

Неузнаны, явились (помнят саги)

На стогнах Рима боги-пришлецы.

…

И в нем остались до скончины мира.

И юношей огромных два кумира

Не сдвинулись тысячелетья с мест.

…

И там стоят, где стали изначала —

Шести холмам, синеющим окрест,

Светить звездой с вершины Квиринала.) (Иванов, 1979: 579).

Sonenin ilk bölümünde, Monte Cavallo fıkiyesinin büyük heykellerinde yer alan mitolojik figürler Kastor ve Polluks (Dioskurlar), detaylı bir şekilde tasvir edilir. Bu heykeller, 5-6 metre yüksekliğinde olup, Roma şehrinin mitolojik ve kültürel mirasının bir parçasını oluşturan önemli sembollerdir. Esasen Dor uygarlığını temsil eden bu efsanevi kahramanlar, Roma'ya getirilip zamanla yerleşmiştir. Şair, Dioskurlar ile dönemin Rus göçmen şairleri arasında bir benzetme yaparak bu iki grup arasında bir bağ kurar.

Roma Soneleri eserinin III. sonesi adını 1588 yılında inşa edilen Roma'daki *L'acqua Felice* fıskiyesinden alır. Antik Yunan şairi Pindaros (M.Ö.518-M.Ö.437)'tan alıntı yaparak başlayan sonenin tam metni şöyledir:

"Pindaros şakıdı, kuğu- şair: 'Güneşin altında

Sudan daha tatlısı yoktur.' Roma'nın damarlarından akar,

Dağlardaki su kemerlerinden bükülerek süzülür,

Eski zamanlardan beri mutlu pınarların nemi.

…

Kâh çınlayarak bir lahdin kuyusuna çarpar;

Kâh bir sütuna çarpar enginliklerde gök mavisine bölünür,

Serinliği titretir; kâh dizginlenmez,

Mermer bir eşikten akıntılara karışır.

…

Şırıltısıyla dar bir sokak

Büyülü bir şekilde canlanır ve deniz tanrıları

Etrafta horovod dansı ederler:

…

Heykeltıraşın kalemi topladı onları bir araya. Uykulu hatları

Boş boş kulak kesilir, sular oynarken,

Ve karanlıkta tatlı bir şekilde suların sesi uğuldar."

(Пел Пиндар, лебедь: "Нет под солнцем блага

Воды милей". Бежит по жилам Рима,

Склоненьем акведуков с гор гонима,

Издревле родников счастливых влага.

…

То плещет звонко в кладязь саркофага;

То бьет в лазурь столбом и вдаль, дробима,

Прохладу зыблет; то, неукротима,

Потоки рушит с мраморного прага.

…

Ее журчаньем узкий переулок

Волшебно оживлен; и хороводы

Окрест ее ведут морские боги:

…

Резец собрал их. Сонные чертоги

Пустынно внемлют, как играют воды,

И сладостно во мгле их голос гулок.) (Иванов, 1979: 579).

Sonedeki *akıcı ve coşkulu su* metaforu, Roma şehrinin dinamik yapısını görsel bir şekilde sunar. Bunun yanı sıra, İvanov Slav ve Antik Yunan ögelerini bir araya getirerek zengin bir sentez oluşturur. Söz gelimi, *horovod (хоровод)*, Slav kültürüne özgü bir folklorik dans türüdür. Şaire göre, bütün bu çeşitli millî ögeleri Roma şehrinde birleştiren ise sanatın gücüdür: *"Heykeltıraşın kalemi topladı onları bir araya."*

Eserin IV. sonesinde İvanov Roma'da İspanyol Merdivenleri'nin hemen altında bulunan Barok tarzında yapılmış bir su fıskiyesi olan *Fontana della Barcaccia (Eski Gemi Fıskiyesi)*'nın tasvirini yapar. İvanovların evleri bu fıskiyeye çok yakındır. Eserde şehrin doğal, kültürel ve mimari zenginliği müzik ile armoni içindedir:

"Dolu kenarlarından akan

Şırıltıların büyüsü altında taş kesilip,

Uzanır yarı batık gemi;

Bu gemiye Campagne'den çiçeklerle kızlar gelirler.

…

Ve merdiven, binalara uzanan,

Motiflerle ikiye ayrılan geniş yol,

Taşır gök maviliğe iki kulenin ucunu

Ve dikilitaşa İspanyol meydanının üzerinde.

…

Severim evlerin turuncu yanıklığını

Ve eski duvarların arasındaki kalabalık dar geçitleri

Ve üzerinde öğle sıcağının bulunduğu palmiye hışırtısını.

…

Geceleyin karanlıkta ise cavatina[8] nefesleri

Ve kadife gibi gitarların akortu altında

Gezgin mandolinin tiz sesi."

(Окаменев под чарами журчанья

Бегущих струй за полные края,

Лежит полу-затоплена ладья;

К ней девушек с цветами шлет Кампанья.

…

И лестница, переступая зданья,

Широкий путь узорами двоя,

Несет в лазурь двух башен острия

И обелиск над Площадью ди-Спанья.

8 Müzik terimi. Kısa şarkı.

…

Люблю домов оранжевый загар

И людные меж старых стен теснины

И шорох пальм на ней в полдневный жар;

…

А ночью темной вздохи каватины

И под аккорды бархатных гитар

Бродячей стрекотанье мандолины) (Иванов, 1979: 580).

Şairin kızı Lidiya *Anılar. Babama Dair Kitap* adlı çalışmasında Roma'daki evlerini şu sözlerle anımsar: *"Sevgili dairemiz Via Delle'de 172 numaradaydı. Piazza Barberini meydanına iki adım mesafedeydik. Tritone fıskiyesinin yosunlarına da. Artık onu bir tür kimyasal ilaçla temizliyorlar. Fıskiye çıplak ve adeta mutsuz"* (Иванов, 1992: 188).

V. sonede, Tritone Fıskiyesi betimlenirken Rus yazar Nikolay Vasilyeviç Gogol (1809-1852)'un Rus ressam Aleksandr Andreyeviç İvanov (1806-1858) ile Roma'daki evinde buluşmasına gönderme yapılır. Farklı zaman dilimlerinde yaşamış İtalyan heykeltıraş Gian Lorenzo Bernini (1598-1680) ve gravür ustası, arkeolog Giovanni Battista Piranesi (1720-1778), eserde bir arada sunulur. Bu tarihî figürlerin yanı sıra, mitolojiye ait Titanlar da bulunur. Tüm bu unsurlar İvanov'un hayal dünyasında Roma medeniyetinin tarih, din ve mitolojisindeki gerçek ve hayali karakterleri bir araya getirir. Bu sentez "ebedi Roma"da zamanın ötesinde bir bütünlük oluşturarak Roma'nın özgün mirasını yansıtır:

"Yunusların iki yana ayrılmış kuyrukları üzerinde

Açıldı; içinde Tritone yükseldi,

Salyangoz şeklindeki boruya üfler; ama gürültülü bir tonda değil,

Işık şeriti lacivert havayı delip geçer.

…

Fıstık çamlarından bulutları çağıran, yakıcı ocak gibi sıcağın ortasında,

Şeytanın üzerindeki yosunlu hiton nasıl da yeşil!

Doğası benzer heykeltıraş kalemininin eski rüyası

Hatlarının doğal grifitine.

…

Bernini, yeniden bizim, senin oyununla

Ben neşeleniyorum, dört fıskiyeden

Unutulmaz dağ Pincio'da sayıklarken,

…

İvanov'un Gogol'un kulübesine girdiği yerde,

Piranesi'nin ateşten bir iğneyle

Roma'nın kederini ve Titanların mimarlığını şakıdığı yerde."

(Двустворку на хвостах клубок дельфиний

Разверстой вынес; в ней растет Тритон,

Трубит в улиту; но не зычный тон,

Струя лучом пронзает воздух синий.

…

Средь зноя плит, зовущих облак пиний,

Как зелен мха на демоне хитон!

С природой схож резца старинный сон

Стихийною причудливостью линий.

…

Бернини, — снова наш, — твоей игрой

Я веселюсь, от Четырех Фонтанов

Бредя на Пинчьо памятной горой,

…

Где в келью Гоголя входил Иванов,

Где Пиранези огненной иглой

Пел Рима грусть и зодчество Титанов) (Иванов, 1979: 580).

Roma Soneleri eserinin VI. bölümünde 1580-1588 yılları arasında mimar Giacomo della Porta ve heykeltıraş Taddeo Landini tarafından yapılan *Fontana delle Tartarughe (Kaplumbağa Fıskiyesi)* tasvir edilir. İvanov, eserde Floransa'yı yönettiği sırada kendi ailesinin çıkarlarını değil halkın refahını düşünerek son derece önemli işlere imza atan Lorenzo De Medici'ye gönderme yapar. Şair bu günlerde hem mutlu hem de üzgündür. Eserde *eğlence/ melankoli* tezat oluşturur. Bir yandan çok sevdiği Roma'ya kavuşmuş, öte yandan ülkesinden ayrılmıştır:

"Dans ediyor gençler kafaları üzerinde

Kalkık burunlu canavarların. Onların yaramazlıkları enfestir:

Topuklarının altındaki fırlak gözlü ucubeler

Yuvarlak ağzından su saçarlar.

…

Yunusların üzerinde gülüp eğelenir dördü.

Kâh bronz baldırlarında, kâh sırtlarında

Parlar günün yeşil titrek gülümseyişi.

…

Ve bu tembellik ve serbestlik sefasında

Senin bayram havasındaki eğlencelerini yakalarım,

Senin, Lorenzo, melakolilerin yankısını."

(Танцуют отроки на головах

Курносых чудищ. Дивны их проказы:

Под их пятой уроды пучеглазы

Из круглой пасти прыщут водный прах.

…

Их четверо резвятся на дельфинах.

На бронзовых то голенях, то спинах

Лоснится дня зелено-зыбкий смех.

…

И в этой неге лени и приволий

Твоих ловлю я праздничных утех,

Твоих, Лоренцо, эхо меланхолий) (Иванов, 1979: 581).

İvanov, VII. sonede Roma'nın Valle Giulia bölgesinde bulunan Valle Giulia Fıskiyesi'ni resmeder. Asklepios, Yunan Mitolojisi'nde tıbbın ve sağlığın Tanrısıdır:

"Uyuyor sonbahar göleti,

Görkemli paçavraların sefil al rengiyle kaplı.

Yosun ve kayaların arasında, kocası yılanla birlikte, Asklepios,

Tonozun altında kırmızı bir akçaağaca bakıyor.

…
Ve lacivert tonoz, sanki tunçla kaplanmış gibi,
Görkemli yapraklarla sarılmış,
Öldürücü ayazın zincirlerinin hiç dokunmadığı,
Kardan perdelerin pırıltısı.
…
Bakıyorlar, hüzünlü bir gülümsemeyle,
Mutlu olanlar bize, bir çınara baktığı gibi
Soluk Güneş'in. Kristal bir ses yayılıyor:
…
Işına doğru akarak yol alıyor titrek endamı.
Ve ayna gibi düz yüzeyde devrilmiş gibi duruyor
Asklepios, akçaağaç ve gökyüzü ve fıskiye."
(Спит водоем осенний, окроплен
Багрянцем нищим царственных отрепий.
Средь мхов и скал, муж со змеей, Асклепий,
Под аркою глядит на красный клен.
…
И синий свод, как бронзой, окаймлен
Убранством сумрачных великолепий
Листвы, на коей не коснели цепи
Мертвящих стуж, ни снежных блеск пелен.
…
Взирают так, с улыбкою печальной,
Блаженные на нас, как на платан
Увядший солнце. Плещет звон хрустальный:
…
Струя к лучу стремит зыбучий стан.
И в глади опрокинуты зеркальной
Асклепий, клен, и небо, и фонтан) (Иванов, 1979: 581).

Şair, VIII. sonede ise Roma'nın Trevi semtinde, İtalyan mimar Nicola Salvi tarafından tasarlanan, Giuseppe Pannini ve diğer mimarlar tarafından tamamlanan Trevi Fıskiyesi'ni betimler:

"Güçlü suların getirdiği haberler ve serinliğin esintisi içinde

Duyulur ve onların yükselen sesinde.

Uğultuya doğru yürü: devasa yapılar ikiye bölünecek,

Fıskiyelerin Çariçesi Trevi ışıldayacak.

…

Haznelerden merdivenli şelalelere gümüş gibi akacak sular;

Deniz atları sıçrayacak parlak öfke içinde;

Ve kayalardan tanrıçalar çıkacak, misafirler sevinçli,

Ve Neptün'ün kendisi Su Kızına doğru gidecek.

…

Ah, kaç defa, Roma'nın esir firarisi,

Gerektiğinde dönmek için dua ederek

Omzumun üstünden sana bozuk paralar fırlattım!

…

Verilen sözler tutuldu:

Mutlu, bugün gibi, büyüleyici fıskiye,

Sen hacının kutsal değerlerini geri verdin."

(Весть мощных вод и в веяньи прохлады

Послышится, и в их растущем реве.

Иди на гул: раздвинутся громады,

Сверкнет царица водометов, Треви.

…

Сребром с палат посыплются каскады;

Морские кони прянут в светлом гневе;

Из скал богини выйдут, гостье рады,

И сам Нептун навстречу Влаге-Деве.

…

О, сколько раз, беглец невольный Рима,

С молитвой о возврате в час потребный

Я за плечо бросал в тебя монеты!

…

Свершались договорные обеты:

Счастливого, как днесь, фонтан волшебный,

Ты возвращал святыням пилигрима) (Иванов, 1979: 582).

Roma Soneleri'nin son bölümünde ise Monte Pincio'nun tablosu yer alır:

"İçiyorum yavaşça Güneş'in bal rengi ışığını,

Yoğunlaşan, aşağıya doğru veda çağrısı gibi;

Hüzünlü olmayan ruh hüzünlü bir şekilde parladı,

Tümüyle, adlandırılamaz bir şekilde.

…

Ayna gibi bir denize benzer şanı

Ateşle yanan semavi eriyiğin,

Devasa diskin eridiği ve battığı yerde.

...

Körleşmiş parmaklarıyla yokladı ışın

Fıstık çamının tepesini ve göz söndü.

Altın renkli açıklıkta sadece lacivert bir Kubbe görünüyordu.

(Пью медленно медвяный солнца свет,

Густеющий, как долу звон прощальный;

И светел дух печалью беспечальной,

Весь полнота, какой названья нет.

…

Зеркальному подобна морю слава

Огнистого небесного расплава,

Где тает диск и тонет исполин.

…

Ослепшими перстами луч ощупал

Верх пинии, и глаз потух. Один,

На золоте круглится синий Купол) (Иванов, 1979: 582).

İvanov 17 Mart 1926'da Roma'da Aziz Vyaçeslav Kilisesi'nde Katolik Kilisesi'ne geçer. Bu sırada Ortodoks Kilisesi'nden de ayrılmaz. Şair, Katolik ve Ortodoks Kiliseleri kendi ruhunda birleştirmiş olmanın huzuruna erer. Şair, 15 Ekim 1930 tarihinde arkadaşı Fransız yazar Charles Du Bos'a gönderdiği mektupta şunları yazar: *"Kelimenin tam anlamıyla ilk kez kendimi tam bir Ortodoks olarak hissediyorum. Mutluluk ve huzur doluyum"* (Иванов, 1979: 429).

1926 yılının sonbaharında Rektör Don Leopoldo Riboldi şairi ders vermesi için Pavia'daki üniversiteye davet eder. İvanov, İtalya'nın Lombardiya bölgesi Pavia'da bulunan Almo Collegio Borromeo adlı özel üniversite ikametgâhında kalır. Kızı ve oğlu Roma'da yaşamaya devam ederler. İvanov, Collegio Borromeo'da Almanca, İngilizce, Eski İtalyanca, fioloji ve tarih dersleri verir. Öğrencileriyle sıkı dostluklar kurar. Şair, çok destekleyicidir. Bu günleri şöyle anımsar: *"Almanca ve İngilizce derslerine gelen yirmi kadar öğrencim vardı. Derse çok iyi hazırlanıp gelirlerdi. Goethe okurduk. Solovyov'un İngilizce çevirilerine bakardık"* (Комолова, 2005: 257).

Collegio Borromeo'da kaldığı süreçte çok sayıda Alman, İtalyan ve Fransız düşünürle bir araya gelen şair, üniversite bünyesinde münazaralar düzenler. Özellikle İtalyan düşünür Benedetto Croce ile gerçekleştirdiği münazaralar dikkat çekicidir. Tartışma metinleri 1965 ve 1966 yıllarında İtalyan yazar Tommaso Gallarati Scotti'nin editörlüğünde yayımlanır (Дешарт, 1971: 175-176).

Şair 1934 yılında yeniden Roma'ya döner. İvanov 1936 yılından sonra vefat edene dek Papa Şarkiyat Enstitüsü'nde Rus Dili ve Edebiyatı Kürsüsü'nde profesör olarak görev alır (Yusufoğlu, 2019: 229).

İvanov son dönemlerinde şiir yazmaz. Dostoyevskiy ve Gogol üzerine akademik çalışmalar sürdürür. Nesir türünde *Svetomir Tsareviç'e Dair Öykü (О Светомире Царевиче)* eserini kaleme alır.

2.8. İkinci Dünya Savaşı. *Roma Günlüğü 1944*

İvanov son şiir serisini İkinci Dünya Savaşı yıllarında yazar. Bu esnada yetmiş sekiz yaşındadır. Şair, 1944 yılında *Roma Günlüğü (Римский Дневник)* adlı yüz on dört şiirden oluşan eserini oluşturur. İlk şiir 1 Ocak 1944, son şiir ise 31 Aralık 1944 tarihine aittir. Şiirde konu bütünlüğü bulunmaz. İvanov öznel izlenimlerini, heyecanlarını ve duygularını otobi-

yografik nitelikli eserine yansıtır. Daha net bir ifadeyle, şair şiir biçiminde günlük tutarak kişisel deneyimlerini not eder. Bunun yanı sıra, eser İkinci Dünya Savaşı'na dair gerçeklikleri yansıtması açısından önemlidir.

Roma Günlüğü şairin hayranlık duyduğu Roma şehrinin muazzam bir tablosuyla başlar. Lirik şair şehrin doğal güzellikleri ve zenginlikleriyle mest olur. İvanov'a göre Roma dünyadaki *cennettir*:

"Çağlayan bir bahçe, ardında

Senin çıplak kudretin, Roma!

İçinde defne ağacı, incir ve güller,

Ve söğütün ağır salkımlarında.

…

Üzerinde, kitapların arasında

Zamanın ırmağında birleşmiş tek bir bütüne dönüşmüş iki rüya,

Uyumlu dualaların iki hafızası,

İki yol arkadaşının, iki ayrılığın…

…

Eterik bir rüyanın içinden bakarak görürüz

Senin çıplak kudretini, Roma!

İnce şeritler ise çalılıklarda oynayarak

Dünyevi cennetin rüyasının şarkısını söylerler."

(Журчливый садик, и за ним

Твои нагие мощи, Рим!

В нем лавр, смоковница, и розы,

И в гроздиях тяжелых лозы.

…

Над ним, меж книг, единый сон

Двух, сливших за рекой времен

Две памяти молитв созвучных, —

Двух спутников, двух неразлучных...

…

Сквозь сон эфирный лицезрим

Твои нагие мощи, Рим!

А струйки, в зарослях играя,

Поют свой сон земного рая) (Иванов, 1979: 584).

Roma Günlüğü eserinin 28 Şubat tarihine ait şiirinde İvanov ölümden sonraki hayat üzerine düşünür. İnançlı bir şair olan İvanov o günlerde yetmiş sekiz yaşında ihtiyar bir adamdır. Tanrı'ya kavuşmanın hayalini kurar. Ölüme yakın olduğunu düşünen şair, kendisini tümüyle Tanrı'nın iradesine teslim eder:

"Ben asamı Tanrı'ya emanet ettim

Ve hiçbir tahminde bulunmuyorum.

Beni Kendi evine götüreceği yolu

O Kendi seçsin.

…

O ev herkesten gizlidir;

Uzaklarda saklıdır.

Orada ne bıraktığımı unuttum,

Ama yeniden elde edeceğim.

…

Dünyevi büyülerin şifalarından dönüp

Oraya doğru yüzümü çevirdiğimde,

Nerede olduğunu kalbim bilir, beni

Gelmemi bekleyen Babam karşılayacak.

(Я посох мой доверил Богу

И не гадаю ни о чем.

Пусть выбирает Сам дорогу,

Какой меня ведет в Свой дом.

…

А где тот дом, — от всех сокрыто;

Далече ль он, — утаено.

Чтб в нем оставил я, — забыто,

Но будет вновь обретено,

….

Когда, от чар земных излечен

Я повернусь туда лицом,

Где — знает сердце — буду встречен

Меня дождавшимся Отцом) (Иванов, 1979: 597).

İvanov, 3 Mart 1944'e ait şiirde Roma'nın İkinci Dünya Savaşı esnasında bombardıman altında kaldığı anları gözler önüne serer. Şair, bombardımanı Yunan mitolojisinde ölüm ile ilişkilendirilen Harpialara benzetir. Harpialar, kadın yüzlü, sivri pençeli yırtıcı kuşlardır (Erhat, 2004: 122). Ölüm anında şair yine İsa'ya yönelir:

"Bir korkağa benziyor baskın,

Ev zangırdıyor,

Hava Harpialarının gümbürtüsü

Korkunç ve korkağa benzemiyor.

…

Ölüme yaklaştık

Ve bekliyoruz;

Tertemiz, İsa'ya

Canımızı vereceğiz."

(Налет подобный трусу, —

Дом ходит ходуном,

Воздушных Гарпий гром

Ужасен и не трусу.

…

Мы к смертному искусу

Приблизились и ждем;

Пречистой, Иисусу

Живот наш предаем) (Иванов, 1979: 598).

İvanov, İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa, Rusya ve tüm dünyada yol açtığı korkunç durumu 23 Mayıs tarihinde yazdığı şiirinde dile getirir. Avrupa'da yaşanan felaketlere sebep olanları Yunan mitolojisinde alınlarının ortasında tek gözleri bulunan ve tanrılardan korkmayan, zalim, insan etiyle beslenen Kikloplar ile özdeşleştirir:

"Avrupa, sabahın somurtkan soğuğu,

Ve kaşları çatık,

Ve karanlıkta Kiklopların balyozu,

Ve gotik kiliselerin gölgesi.

…

Rusya, raylı geniş yolları

Karla kaplı, çuvallar, bohçalar;

Uzak patikalarda

Zincirler ve prangalar.

…

Toprak, kır okyanuslar,

Ve dağ kemiklerinin beyazlığı,

Ve insanların şehirleri

Tende açılmış yara gibi."

(Европа — утра хмурый холод

И хмурь содвинутых бровей,

И в серой мгле Циклопов молот,

И тень готических церквей.

...

Россия — рельсовый широкий

По снегу путь, мешки, узлы;

На странничьей тропе далекой

Вериги или кандалы.

...

Земля — седые океаны

И горных белизна костей,

И — как расползшиеся раны

По телу — города людей) (Иванов, 1979: 613).

İvanov, 5 Haziran tarihli şiirinde ise Almanların Roma'dan ayrılışını duyurur:

"Hızla ilerliyor Beklentiler, kuşlar gibi,

Sabırsızlar, ileri,

Olayların gidişatını geride bırakarak,

Sert ağır savaş arabasının

Ani dönüşü

Sana, cıvıldayan sürü,

Yeşilliklerde arkandan ateş açıp koşturamaz.

…

İşte iç karartıcı bir keşmekeşin

Basit sonu.

Şaşkına dönmüş bir şekilde bakıyoruz biz."

(Несутся Чаянья, как птицы,

Нетерпеливые, вперед,

Событий обгоняя ход,

Пока тяжелой колесницы

Крутой, внезапный поворот

Тебя, щебечущая стая,

По зеленом не распугнет.

...

Вот какова была простая

Развязка мрачной кутерьмы.

Глядим оторопело мы) (Иванов, 1979: 614).

İvanov 16 Temmuz 1949 tarihinde Roma'daki evinde vefat eder. Kızı Lidiya şairin ölümünü *Anılar. Babama Dair Kitap* adlı çalışmasında şu sözlerle anlatır: *"16 Temmuz 1949 günü, Roma'da sıcak bir yaz günüydü. Vyaçeslav uykuya dalmıştı. Ölmeden bir saat önce yanına gittim. Gözlerini açmadı; ama benim yanında olduğumu hissediyordu. Uysal ve güçsüz hareketlerle ellerimi okşamaya başladı. Sevmeyi iyi bilirdi. Sonuna kadar sevmeyi… Bilinci açık bir şekilde hayata gözlerini yumdu"* (Иванова, 1992: 297).

3.VYAÇESLAV İVANOV'UN SEMBOL VE SEMBOLİZM ANLAYIŞI

Vyaçeslav İvanov Rus edebiyatının Gümüş Çağı'nda Rus sembolizminin gelişimine önemli katkı sağlar ve literatüre zengin bir miras bırakır. İvanov döneminin en kültürlü ve eğitimli şahsiyetlerinden biridir. Gerek Avrupa gerekse ülkesinde aldığı eğitim ve araştırmalar şairin çok daha bilgin ve yetkin bir aydın olmasını sağlar. Bunun yanı sıra, dinî ve felsefi konulara olan ilgisi İvanov'un şiir dilini ve sembolizmini zenginleştirir. Antik Yunan şair ve oyun yazarları ile Alman romantiklerinden yaptığı çeviriler şairin bakış açısını genişletir.

3.1.Gerçekçi Sembol

İvanov 1908 yılında *Zolotoye runo* dergisinde çıkan *Çağdaş Sembolizmde İki Ana Unsur (Две стихии в современном символизме)* adlı makalesinde sembole şu tanımı getirirken sembolün geniş spektruma sahip anlam zenginliğine dikkat çeker: *"Sembolün işaret ettiği belirli bir idea olamaz. Bir sembol olarak yılanın sadece 'bilgelik' anlamına geldiğini söyleyemeyiz. Haç sembolünün ise sadece acıların kefaretini ödemek için kendini kurban etmek anlamına geldiğini söyleyemeyiz. Sembol basit hiyeroglifitir. Birkaç sembolün bileşimidir. Şifreli bir iletidir. Sembol hiyeroglifse, hiyeroglif gizemlidir, zira çok anlamlıdır. Bilincin farklı katmanlarında aynı sembol farklı anlamlar kazanabilir"* (Иванов, 1974: 537).

İvanov, *Şeffaflık* adlı şiirinde sembol kavramını *şeffaflık, kristal, ince bir gökkuşağı* ve *ilahi bir maske* metaforları ile verir. Şaire göre maddi dünya bir yanılsamadan ibarettir. Zira *Güler yüzlü bir masala dönüştür Yaşamın görüntülerini, Gelip geçen, Maya'nın örtüsüdür!* dizesiyle okuyucuya bunu anlatır. *Maya,* Hinduizmde dünyanın somut, maddi, geçici ve göreceli doğasını temsil eder. Sihir, büyü, yaratma gücü, aldanma, illüzyon ve yanılsama gibi anlamlara gelir (Пахомов, 2016: 198). İvanov bu maddi dünyanın aldatıcı örtüsünü sadece ilahi sembollerin açabileceğini düşünür. Başka bir deyişle, semboller soyut ruhani ve ilahi varlıkları kavrayabilmenin yegâne araçlarıdır. Semboller metafiziksel dünyanın kapısını açan kutsal olgulardır. Bu doğrultuda, sembollerin yaratıcıya uzanan dinî işlevleri de görülür. Şair, sembole şöyle seslenir:

"Şeffaflık! Kristal bir vaftiz teknesi olup

Ferahlattın sen yeryüzünü ve batıyor

Ay mavimsi gri ufukta.

Şeffaflık! Sen Ay gibi bir ayin kaftanı olup
Nemli havalarda süzüldün;
…
Gece yarısının senin loşluğuna düşürdüğü;
Ayna gibi dipsizliğinde boğulur.
…
Şeffaflık! Güler yüzlü bir masala dönüştür
Yaşamın görüntülerini,
Gelip geçen, Maya'nın örtüsüdür!
Bize soluk cennetler göster
Sonbahar çalılarının ardında;
İnce bir gökkuşağının ardındadır ahitler;
İlkbahar bahçelerinin çiçeklerinin ardındadır
Akşamın kederli ışıkları!
Şeffaflık! İlahi bir maske olup
Yaşamın istençlerini dindir."
(Прозрачность! купелью кристальной
Ты твердь улегчила — и тонет
Луна в среброзарности сизой.
Прозрачность! ты лунною ризой
Скользнула на влажные лона;
…
Что полночь в твой сумрак уронит,
В бездонности тонет зеркальной.
…
Прозрачность! улыбчивой сказкой
Соделай видения жизни,
Сквозным — покрывало Майи!
Яви нам бледные рай
За листвою кущ осенних;

За радугой легкой — обеты;

Вечерние скорбные светы

За цветом садов весенних!

Прозрачность! божественной маской

Утишь изволения жизни) (Иванов, 1971: 737-738).

İvanov gerçekçi sembolizmi savunur. Şaire göre sembol gerçekliğe ve hakikate ulaşmanın aracıdır. İvanov sembolizm formülünü, "gerçekten en gerçek olana" (a realibus ad realiora) şeklinde belirler. İvanov'un gerçeklik olarak varsaydığı kavramlar, somut dünyada beş duyu organıyla algılanamayan soyut ve ilahi hakikatlerdir. Bu açıdan, İvanov'un sembolleri Platon'un "idealarıyla" paralellik gösterirler. Gerçekçi sembolizm iki gerçekliğin ontolojik farkı üzerine temellenir. Birincisi, ampirik yani beş duyu ile algılanabilen ve İvanov'un aldatıcı gerçek olarak varsaydığı gerçeklerdir. İkincisi ise en gerçek olanlardır. Beş duyu ile algılanmazlar. Gerçekçi sembol somut varlıkların özündeki ilahi ve Tanrısal alametleri keşfetmenin aracıdır. Gerçekçi sembol öze ulaşmayı hedefler (Емельянов, 2017: 271).

İvanov, *Çağdaş Sembolizmde İki Ana Unsur* adlı makalesinde şöyle der*: "Gerçekçi sembolizm bu hayatın sırlarını keşfetmeyi, nesnelerin en derininde yer alan hakikati görmeyi kendine amaç edinir"* (Иванов, 1974: 549).

Şair, *Sistina Şapeli (Сикстинская Капелла)* şiirinde yer alan şu dizelerde nesnelerin ardındaki öz değerlere ve anlamlara bakılması gerektiğini vurgular:

"Hanelerin derinliklerine bak! Orada ekinin orak ve hasatı var!

Orada harman döveni ve dövenin külleri var! Orada çığlık ve öfkenin boruları,

Ve birçok kutsalın şu feryadı var: Ah, hükme doğru diril!"

(В глубь храмины взгляни! Там серп и жатва сева!

Там цеп, и прах цепа! Там клик и трубы гнева,

И многий вопль святых: О, воскреснй на суд!) (Иванов, 1971: 622).

İvanov'un *Uyurgezer Ay (La luna sonnambula)* adlı şiirinde, *ruh* maddi dünyanın somut olgularının ağırlığı altında ezilir. *Ruh* ancak *rüya* ve *uyku* halinde gerçek anlamda *açık*, engelsiz ve örtüsüzdür. *Gece, Ay* ve *rüya* ruhu maddi dünyanın aldatıcı dünyasından kurtarır ve hakiki soyut dünyaya kapı aralar. Şiirde geçen *Endymion*, Antik Yunan mitolojisinde yakışıklı bir rüzgâr çobanıdır. Kavalından başka hiçbir şeyi olma-

yan yoksul bir çobandır. Kavalı tek dostudur. Sevincini ve üzüntüsünü kavalıyla anlatır. Endymion'u Ay Tanrıçası Selene'den başka hiç kimse göremez. Selene her gece gelir ve Endymion'u gümüş ışığıyla sarar (Erhat, 2004: 100). Bu suretle İvanov'un sembolü, ilahi ve soyut gerçek varlıkları algılama aracı olarak gördüğü söylenebilir

"Ay akıp gidiyor rüyada. Ah, nefes alma, sus!

Bırak ışınlar solusun ve titresin ve fısıldasın,

Bırak ışınlar arasın ve çağırsın ve bedeni hafifleten uyku halinde,

Rüya gibi, açık ruhuna dokunsunlar.

…

Kesintisiz bir şekilde uyuyor dünya ve mehtaplı bir rüya yakalıyor:

Ay çağırıyor; Ay'ı çağırıyor Endymion

Rüyasında… Bırak bülbül tek başına şakısın ayrılığı:

O büyüleri uyandırmayacak; o uyur ve seslere kulak verir.

…

Sessizlik her şeyi duyumsayan bir arayışla dolu.

Sus: ruhunda Aeolian arpının teli titrer,

Ay'ı çağırır arp, Ay'a doğru duyguyla uzatır

Kesik kesik, solgun bir inilti, hasret çeker, hareketsiz kalır…

…

Yankı ne kadar yakın, ruh, ayrıldı,

Saklanıyor… Yaklaşıyor ve sokuluyor ve sokuluyor Ay:

Ve ona dokunuldu, uykusuz ruh çınlıyor, gücünü kaybediyor

Ve rüya öpücüğüne özenle bakıyor."

(Луна течет во сне. О, не дыши — молчи!

Пусть дышат и дрожат и шепчутся лучи,

Пусть ищут и зовут и в дреме легкоперстой,

Как сон, касаются души твоей отверстой.

…

Спит непробудно мир и лунный ловит сон:

Луна зовет; Луну — зовет Эндимион

Во сне... Пусть соловей один поет разлуку:

Он не разбудит чар; он спит и внемлет звуку.

…

Полна всечувственным исканьем тишина.

Молчи: в душе дрожит Эолова струна,

Отзывная Луне, — к ней чутко простирает

Прерывный, бледный стон, тоскует, замирает…

…

Как эхо близкое, душа, отлучена,

Таится... Близится, и льнет, и льнет Луна:

И, ей отронута, душа звенит и млеет

И сонный поцелуй, бессонная, лелеет) (Иванов, 1971: 769).

İvanov *Rüyada Zaman (Время во сне)* adlı şiirnde ise *rüya/sembol* aracılığıyla ampirik ve somut dünyadan çıkışı sembolize eder. Şair somut dünyadan *hakiki/gerçek* dünyaya geçmeyi arzular. Bu semavi ve soyut dünyada, zaman bilinenin aksine çizgisel değildir. Şair, ağaç sembolünden yararlanır. Hristiyanlık öğretisine göre, Tanrı Âdem ve Havva'ya Aden Bahçesi'nde yaşamaları için her türlü ağacın meyvesinden yeme izni verir. Bahçenin ortasında Yaşam Ağacı yer alır. Âdem ve Havva, Tanrı'nın emrine karşı geldiğinde onları Aden Bahçesi'nden uzaklaştırır ve Yaşam Ağacı'na ulaşmalarını engeller. İnsanoğlu Yaşam Ağacı'na ulaşma arzusuyla yaşar. Bu, günahlardan arınmakla mümkün olur. Şair, insanlığın bu arzusunu dile getirmiş olabilir. Nitekim Yeni Ahit'in sonuncu kitabı Vahiy'de şöyle müjdelenir: *"Kulağı olan, Ruh'un kiliselere ne dediğini işitsin. Galip gelene Tanrı'nın cennetinde bulunan yaşam ağacından yeme hakkını vereceğim"* (Vahiy, 2: 7) (Kutsal Kitap, 2018: 1333).

"Bir ağaç üzerime

Dallarını uzatıyor;

Cennetten gelen geveze bir kızın

Getirdiği kutsal haber

Rüyada

Güneşten bir dalga olup dona kalıyor.

Aniden gidiyor ve kız kâhin yok oluyor.

Saklandı, uçarak

Şanslı dalıyla birlikte…

Mucizevi ağaç da yok oluyor…

Ah, ve kıskanç hafızamda

Melodi yok oluyor.»

«Genç bir adam, cennet kuşuna kulak verip,

Uykuya dalmış, uyandığında yaşlıymış.

Irmaklarda kendine bak: belki,

Yaşlı adam, sen bebek oldun."

(«Ветви надо мною

Древо простирает;

Солнечной волною

В сонном замирает

Райской щебетуньи

Весточка святая.

Порх — и нет вещуньи.

Скрылась, улетая

С ветвию счастливой...

Нет и дива-древа...

Ах, и нет в ревнивой

Памяти напева.»

— «Некто, птичке райской внемля,

Юн уснул, проснулся старцем.

Поглядись в ручей: быть может,

Старец, ты младенцем стал.») (Иванов, 1979: 538).

3.2.Köke Dönüş

İvanov sembollerin geçmişle bağlantılı kavramlar olduğunu düşünür. Şaire göre dilin geçmişine ve kökenine yöneldikçe sembollerin zenginliği ortaya çıkar. Bu doğrultuda sembol millî ve kültürel değerleri bünyesinde barındırır. İvanov 1904 yılında *Vesı* dergisinde yayımlanan *Şair ve Savat*

(Поэт и чернь) adlı makalesinde sembolün geçmişe uzanan köklerini şu sözleriyle anlatır: *"Bu yeni ve eski sözcükler ortaya nereden çıktı? Tanıdık bakışlarla bizi süzen sembollerin ormanı nereden çıktı? (Baudlaire öyle demişti) Bu sembolleri ezelden beri millet şairin ruhuna işledi. İlkel biçimler ve kategoriler gibi olan bu sembollerde her türlü yeni düşünce oluşabilir"* (Иванов, 1971: 712).

İvanov çağdaş şairlerin yeni diye nitelenen sembollerinin esasen gemişin temelleri üzerine kurulduğunu göstermeye çalışır. Şair, aynı makalede sembolün tanımını şöyle verir: *"Bir sembol, ancak anlamı tükenmez ve sınırsız olduğunda gerçek bir semboldür. Sembol, çok çehreli, çok anlamlı ve her zaman karanlık derinlerdedir. Kristal gibi organik bir oluşumdur. Hatta sembol bir monaddır. Alegori, mesel ya da kıyaslamaların karmaşık ve ayrışabilen bileşimlerinden farklıdır. Alegori öğreti, sembol ise hatırlamadır. Alegori eğretileme, sembol ise yönergedir. Alegori mantıksal olarak sınırlıdır ve içsel olarak hareketsizdir. Sembol ise bir ruha ve içsel gelişime sahiptir. Sembol canlıdır, yaşar ve yeniden doğarak dönüşür"* (Иванов, 1971: 713).

İvanov *Ebedî Hafıza (Вечная память)* adlı şiirinde sembollerin geçmiş ve gelecek arasında köprü kuran çok katmanlı yapısına dikkat çeker. *Ardında şafak vardır, önünde şafak…* Böylelikle semboller zaman içinde tükenmezler. Semboller uzun yıllar içinde oluşur, soyut ve ölümsüz bir *hafızada* varlıklarını ebediyen sürüdürler. Başka bir deyişle, sembollerin kökleri geçmişe uzanır. *Halka* sözcüğüyle sembolün ebedî oluşunu gösterir. Zira halkanın bir sonu ya da başı yoktur. İvanov'un *asa* sözcüğü ile sembolün yüzyılların bilgi birikimiyle oluşturduğu bilgeliğine dikkat çektiği düşünülebilir.

"Ölüme karşı zafer kazanır ebediyen,

Ebedî hafıza ebediyen yaşar.

Aşk çağırır, aşk önceden hisseder;

Unutmayan, geri vermez.

…

Gezgin, uzaklara, gözle görülür uzaklıkların üzerinde,

Her şeyi önceden gören gözlerini dikerek,

Gider, kederle teselli edilmiş bir hâlde…

Ardında şafak vardır, önünde şafak…

…

İki kutsal şeyi, halka ve asayı

Götürür güvenilir eliyle.

Çölün ortasında bir palmiye ağacı

Yumuşak bir yatağın huzurunu gözler."

(Над смертью вечно торжествует,

В ком память вечная живет.

Любовь зовет, любовь предчует;

Кто не забыл, — не отдает.

…

Скиталец, в даль — над зримой далью —

Взор ясновидящий вперя,

Идет, утешенный печалью...

За ним —заря, пред ним —заря...

…

Кольцо и посох — две святыни —

Несет он верною рукой.

Лелеет пальма средь пустыни

Ночлега легкого покой) (Иванов, 1971: 568).

İvanov, *Şair ve Savat* makalesinde sembolün içinde gizli duran ve yüzyılların birikimini barındıran yapısını şu sözleriyle aktarır: *"Semboller söylenmediklerinde, ifade edilmediklerinde ve biz onların karşısında çaresiz kaldığımızda, bir tarihçinin önüne tabiatlarının bir özelliğini sunarlar. Tarihçi sembolleri fosilleşmiş eski inançlarda, unutulmuş mitlerde ve yok sayılmış kültlerde keşfeder. Mumyaların altında firavun ambarlarındaki buğday tohumlarının günümüze ulaşmasına benzer. Sembol, enerjidir"* (Иванов, 1971: 713).

İvanov'un *Anı (Воспоминание)* adlı şiirinde de *hatıra/anı* motifi yer alır. Şair, insanoğlunun kadim hafızasında tüm sembollerin var olduğunu; ancak onları uyandıracak gücün sanatın elinde olduğunu belirtir. *Sanatçı haklı: ben bu çizgileri görmüştüm!* Bu dizeyle şair insanın hafızasındaki kadim bilgilere gönderme yapar. Kadim bilgiler yok olmaz, nesilden nesile aktarılır. Yunan mitolojisinde Harit tanrıçaları, insanlara neşe ve sevinç veren Zeus ile Eurynome'un kızlarıdır:

"Cesur sırdaş Harit

Ezeli Güzelliğin çehresini ortaya çıkardığı zaman,

Onun ilham dolu hayaline inanmayarak,

Mahcup bir şekilde göreceksin sen onun beklenmeyen çehresini…

…

Fakat tartışmayı görenekçi körlük kazandı,

Ve işte gözyaşı ve aniden gelen anlık bir ürperti,

Ve aziz hafızaya kulak kesileceksin:

'Sanatçı haklı: ben bu çizgileri görmüştüm!"

…

Sanatlar, hatırlatın bize!"

(Когда Харит наперсник дерзновенный

Вдруг обнажит лик вечной Красоты, —

Его мечте не веря вдохновенной,

Нежданный лик смущенно видишь ты...

...

Но побежден спор косной слепоты,

И вот — слеза, и трепет вдруг мгновенный,

И памяти ты внемлешь сокровенной:

"Художник прав: я зрел сии черты!"

…

Художества, напоминайте нам!) (Иванов, 1971: 608-609).

İvanov, zihnin derinliklerinde yatan kadim hafızayı *Şair ve Savat* adlı makalesinde şu sözlerle açıklar: *"Bilinç anımsamadır, Platon'un öğrettiği gibi. Şair kadim geçmişin deposundan faydalanır. Bu depo onun tüm düşüncelerini ve ifadelerini renklendirir. Semboller, millî ruhun unutulmuş ve kaybedilmiş servetinin hayata dönüşüdür. Semboller organik olarak millî ruhla birlikte büyür ve gelişirler. Şair, millî bilincin organıdır. Şair aracılığıyla millet kadim geçmişini anımsar. Gerçek bir şiir milletin ruhuna bağlıdır. Şairin oluşturduğu sözcüğü millet ruhuyla kavrar, unutulmuş akrabalığın karanlık içgüdüsüyle kavrar. Şair tek olmak ve yabancılaşmak ister. Ne var ki, onun içsel özgürlüğü için öz değerlerine dönmesi gerekir. Şair yeni bir şey oluşturmuşsa, eskiye kavuşmuş demektir"* (Иванов, 1971: 713-714)

Şair, *Sükunet (Покой)* adlı şiirinde, *ırmak nerede Tek bir haznede toplanıyor?* dizeleriyle kadim bilgilerin ortak bir insanlık hafızasında toplandığına ve biriktiğine vurgu yapar. *Yol geriye doğru akar* dizesiyle de kökene inme ve köke dönme gerekliliğine dikkat çeker. Tüm bunların yanı sıra, *Sönmeyen Güneş'e dua et* dizesi İvanov'un şiir ile din arasında kurduğu bağın göstergesi sayılabilir. Zira şairin birçok eserinde *Güneş/İsa* özdeşliği dikkat çekmektedir:

"Günden güne ateş alıyor parlıyor,
Hızla gidiyor günden güne.
Peki, ırmak nerede
Tek bir haznede toplanıyor?
Bize mecra nerede hazırlandı,
Ve pürüzsüz yüzey nerede uzanacak?
Kâhin, bize dilememek
Nerede bahşedilmiş? »
…
Anlaşılmayan bir kamış gibi,
Dikkatle dinle konuşmaları:
Yol geriye doğru akar
Sönmeyen Güneş'e dua et
Geceleri! »"

(«День ото дня загорается,
Бежит за днем.
Где же река собирается
В один водоем?
Где нам русло уготовано,
И ляжет гладь?
Где нам, вещунья, даровано —
Не желать?»
…

—Как тростнику непонятному,

Внемли речам:

Путь — по теченью обратному

К родным ключам.

Солнцу молись незакатному

По ночам!») (Иванов, 1979: 538-539).

Şair *Çağdaş Sembolizmde İki Ana Unsur* adlı makalesinde şiirin din ile bağıntısını şu sözleriyle açıklar: *"Sembol varoluşun tüm planlarına, bilincin tüm katmanlarına işler. Sembol, her planda farklı özlere işaret eder. Aziz Simeon'un da anlattığı üzere sembol İsa gibi insanların farklı yönlerini ortaya çıkarır. Sembolizm, semboller üzerine temellenen bir sanattır. Gerçek sembolik sanat din alanına değinir. Zira din, her şeyden önce tüm öz ve her türlü hayat arasındaki bağlantı ve anlamı hissetmektir"* (Иванов, 1974: 537-538).

İvanov Rus dilinin zenginliğini sağlayan unsurlardan birinin din olduğunu söyler. Şair, dilin geçmişe ait tüm dinî ve manevi katmanlarının özenle korunması gerektiğine işaret eder. Söz gelimi, şair *Bizim Dilimiz (Наш язык)* adlı 1918 yılında çıkan makalesinde şöyle der: *"Dilimiz kutsaldır: dilimizi küçük düşürüyorlar. Dilimiz zengindir: onu fakirleştirmek istiyorlar. Faydacı ve mekanik bir biçime sokmak istiyorlar. Dilimiz özgür, yüce ve geniş kanatlıdır. Rus dilini kilise dilinden arındırmak mümkün değildir; dilin derinlerine işlemiştir"* (Иванов, 1987: 677, 680).

İvanov *Dil (Язык)* adlı eserinde dilin özünde barındırdığı *hazineye* ve kadim zenginliklere dikkat çeker. Dilin derinliğindeki öz *Gebe kalmayı bekler*, yani şairin ve ozanın onu bulup çıkarmasını ister. Dil canlıdır, dinamiktir. Tüm geçmişi *salkımların dallarında* saklar. Dilin bir eser aracılığıyla geçmiş özünü ortaya çıkarması *düğün gününe* benzer:

"Ana dil ozan için ana topraktır:

Ana dilde ataların bölünmez hazinesi vardır,

Ve ana toprak telkin edici türkülerinin fısıltısıyla büyüler

Meşe ormanı gökyüzünü;

…

Eski zamanlarda olduğu gibi, gizli derinlik

Gebe kalmayı bekler ve ruh onun üzerinde dolaşır…

Ve derinlerden gelen güçle dolu, sözcük salkımlarının

Ergin tatlılığı asma dalının içinde akar…

…

Şanlı dil, ışık saçar, çınlayarak

Uzaktan sesi duyulan alanların yankısıyla,

Zeki ateşin ışığıyla parlayan element.

…

Ve kâhin bir ilahi, onların düğün buluşmasıdır,

Odun kömürü gibi, günün Güneşi elmasın içine gizlenmiş,

Kutsal ruhu taşıyan eserin selefidir."

(Родная речь певцу земля родная:

В ней предков неразменный клад лежит,

И нёшептом дубравным ворожит

Внушенных небом песен мать земная;

…

Как было древле, — глубь заповедная

Зачатий ждет, и дух над ней кружит...

И сила недр, полна, в лозе бежит,

Словесных гроздий сладость наливная.

…

Прославленная, светится, звеня

С отгулом сфер, звучащих издалеча,

Стихия светом умного огня.

…

И вещий гимн, их свадебная встреча;

Как угль, в алмаз замкнувший солнце дня, —

Творенья духоносного предтеча) (Иванов, 1979: 567).

3.3.Güzellik

İvanov'un sembolik sanat anlayışındaki unsurlardan biri ise güzelliktir. Şairin güzellik anlayışı Platon'un estetik kuramı ve Solovyov'un Sofya kavramı etkisiyle gelişir. İvanov 1912 yılında çıkan *Sembolizme Dair Düşünceler (Мысли о символизме)* adlı makalesinde görüşlerini şu sözlerle açıklar: *"Gerçek sanatın her birinde Yakup'un merdiveni başlar.*

Platon'a göre aşkın amacı güzellikte doğmaktır. Platon'un tasviri sembolizmi belirler" (Иванов, 1974: 606).

Şair, güzellik hakkındaki fikirlerini 1905 yılında *Vesı* dergisinde yayımlanan *Estetik Başlangıçların Sembolü (Символика эстетических начал)* adlı makalesinde detaylı bir şekilde açığa vurur: *"Biz Dünya'da doğanlar, güzelliği yalnızca dünyevi güzellik kategorilerinde algılıyoruz. Yeryüzünün ruhu bizim güzelliğimizdir. Güzellik, gökyüzünün sayesinde yeniden yeryüzüne inerek Ruh ile Dünya Ruhunun kavuşmasını kutlamaktır. Önümüzde evrenin dönüşümü hiç durmadan yenilenir. İyilik ve güzellik özdeştir. Zira iyiliğin gizli başlangıcı ile güzelliğin başlangıcı aynıdır"* (Иванов, 1971: 827).

İvanov, Solovyov'a ithaf ettiği *Güzellik (Красота)* adlı eserinde güzellik dünyevi hayatın yolcusu olan kahramana somut dünyada gözükür. Güzellik yalnızca estetik duygularla değil, aynı zamanda manevi ve ruhani olgularla bağlantılıdır. İdeale ve Tanrı'ya ulaşmanın, ilahi gücü hissetmenin yollarından biri güzelliği görebilmekten geçer. Burada güzellik, tıpkı Solovyov'un Sofya kavramı gibi dünyevi ve semavi olanları birleştiren bir gizem olarak ortaya çıkar. Bunun yanı sıra, İvanov'a göre ancak maneviyatını güçlendirmek ve hakikate ulaşmak isteyenler güzelliği görebilir:

"Görüyorum sizi, ilahi enginlikler,

Umbriya Dağları'nın mavileşen kristali!

Ah! Orada benim rüyamı doğruladı Tanrılar:

Gerçekten orada yolcunun karşısına bir rüya çıktı…

'Sen toprağın

Ya da gökyüzünün kızı, dikkatle dinle:

Seninim ben! Senin çehren parladı bana ebediyen.'

…

'Bana sır olan, dünyaya da sırdır,

Ben dünyevi yaşam alanımdayım,

Onları, sıra sıra aydınlık havada:

Yolcu, bundan sonra benim aracılığımla göreceksin!

Benim çehremi gören,

Ebediyen körlükten kurtulur,

Dünyevi hayat ebediyen ona farklı gelir.

…

‘Mutlulukla Gaia’nın çiçekleri üzerinde

Gidiyorum ben, nereye gideceğimi bilmeden.

Adrestea’nın gülümsemesiyle hizmet ederim,

Gönüllü ve ahlaken temiz bir şekilde, yabancı biriyim.

Halka takarım,

Ve benim suratım

Gizemli Evet’in kısa bir ışınıdır.”

(Вижу вас, божественные дали,

Умбрских гор синеющий кристал!

Ах! там сон мой боги оправдали:

Въяве там он путнику предстал...

"Дочь ли ты земли

Иль небес, — внемли:

Твой я! Вечно мне твой лик блистал".

…

— "Тайна мне самой и тайна миру,

Я, в моей обители земной,

Се, гряду по светлому эфиру:

Путник, зреть отныне будешь мной!

Кто мой лик узрел,

Тот навек прозрел —

Дольний мир навек пред ним иной.

…

"Радостно по цветоносной Гее

Я иду, не ведая — куда.

Я служу с улыбкой Адрастее,

Благосклонно — девственно — чужда.

Л ношу кольцо,

И мое лицо —

Кроткий луч таинственного Да") (Иванов, 1971: 517).

Rusya'da 1910'lu yılların başında estetik, siyasi, toplumsal ve düşünsel değişimlerin neticesinde sembolizmin yerini akmeizm başta olmak üzere farklı edebiyat eğilimleri almaya başlar. Sembolizmin önemli kuramcılarından olan İvanov, *Sembolizme Dair Düşünceler* adlı makalesinde durumu şu sözleriyle değerlendirir ve sembolizmin dönemsel bir akım olmadığını sanatın özünü teşkil ettiğini dile geitrir: *"Çağdaşlar 'sembolizm öldü mü?' diye soruyorlar. Diğerleri ise 'öldü elbette' diye yanıtlıyorlar. Cenaze yemeğimize geldiklerinde, biz ölüler onların kulaklarına fısıldıyor ve ölüm diye bir şeyin olmadığını kanıtlıyoruz. Sembolizm evrensel ve birleştiricidir. Bizim sembolizmimizin babası Goethe'dir. İllüzyonistler ilahi erginliği değil, sadece hayal ve rüyanın kısıtlı alanını bilirler. Gerçek sembolizm ise kendine farklı bir amaç edinir: ruhu özgürleştirme"* (Иванов, 1974: 610).

Son olarak, şair *Sembolizmin Vasiyetleri(Заветы символизма)* makalesinde genç şairlere şu tavsiyelerde bulunur: *"Sembolizm, şiirin ilk ve temel görevini hatırlamaktır. Puşkin 'Şair ve Savat' şiirinde şairi Tanrılar ve insanlar arasında bir aracı olarak tasvir eder:*

Biz ilham için,

Tatlı sesler ve dualar için doğduk.

Şiirin vazifesi ritmik bir dille büyüleyici, ilahi varlıkların dünyası ve insan arasında bağ kurmaktır. Şiirde şiirsel ruh varsa her şey iyidir. Sembolist olmayı dilemek gerekmez. İçindeki sembolisti keşfetmen gerekir. Sembolizm bunu zorunlu kılar. Sembol hakkında şu vasiyeti unutmamak gerekir: Gereksizse alma!" (Иванов, 1974: 595, 603).

4.DİONYSOS: ACI ÇEKEN TANRI

XX. yüzyılın başında etkin olan Rus sembolist şairler, yaşamı, evreni, bilgiyi, ölümü ve insanı anlamak ve çözümlemek için sıklıkla antik mitolojik imgeleri, kahramanları ve efsaneleri kullanırlar. Bu eğilim, hem dinî ve felsefi bağlamda hem de estetik açıdan kendisini gösterir. Antik Yunan edebiyatı ve mitolojisi İvanov'un yaratıcılığında da geniş yer tutar. Bilhassa Antik Yunan mitolojisi, şairin üzerinde yalnızca akademik ve bilimsel araştırmalar yaptığı bir alan değil, aynı zamanda şiir sanatını ve dinî-felsefi görüşlerini beslediği muazzam bir kaynak teşkil eder.

Şairin oğlu Dmitriy, kaleme aldığı *Anılarımdan (Из воспоминаний)* adlı yazısında İvanov'un mit ve mitolojiye verdiği ehemmiyeti şu sözlerle belirtir: *"Vyaçeslav Yunan mitinden bahsettiğinde, biz konunun esasen ölü geçmiş masallara ait olmadığını anlardık. Aslında bize geçmiş ve geleceği organik olarak birleştiren bir bağ gösterirdi. Bu bağı geçmişte insanlar arayıp bulmuşlardı. Biz ise bugünkü dinî tecrübelerimizle bunları yavaş yavaş öğreniyoruz"* (Иванов, 1996, 44-45).

Berlin Üniversitesi'nde eğitim gördüğü yıllarda Alman filozof Friedrich Nietzsche'nin 1872 yılına ait *Müziğin Ruhundan Trajedinin Doğuşu (Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik)* adlı çalışmasından etkilenip yola çıkarak Dionysos dinini ve kültünü araştırmaya koyulan İvanov, uzun soluklu incelemelerinin ardından Nietzsche'yi eleştirir ve bahsi geçen külte yeni bir bakış açısı kazandırır.

Dionysos, farklı mitolojilerde Bakkhos, Bacchus (bacca, üzüm), Bromios, Euhios, Dithyrambos, İakkos ve İobakkos adlarıyla da bilinen şarap Tanrı'sıdır (Erhat, 2004: 93). Dionysos, Zeus ve Semele'nin oğludur. Ölümsüz bir baba ve ölümlü bir anneden dünyaya gelir. Dışarıdan gelme bir Tanrı olan Dionysos, Panteona aykırıdır. Dionysos, bireysellik, düzen ve ayrımı temsil eden Tanrı Apollon'un karşıtıdır (Özpınar, Yetkin, 2022: 131).

Doğu kökenli bir Tanrı (Коровин, 2014: 1028) olan Dionysos, doğa, çılgınlık, kendinden geçme ve acı çekme olgularıyla ilintilidir. Mitolojik anlatıya göre, Dionysos çocukluğunu etrafında periler ve çobanların sardığı bir ormanda geçirir. Bir gün ormanda serinletici bir meyve olan üzümü bulur ve üzümü ezerek şarap elde eder. Dionysos etrafındakilere şarap dağıtır. Herkes bu zevk veren içeceğin etkisiyle dans edip Dionysos'a tapınmaya başlar (Berens, 2022: 158).

Nietzsche *Müziğin Ruhundan Trajedinin Doğuşu* adlı çalışmasında *"sanatın gelişimini Apolloncu olan ve Dionysosçu olan ikiliğine"* (Nietzsche, 2022: 17) bağlar. Apollon uyum, akıl, düzen, huzur, bireysellik, plas-

tik sanatlar, rüya ve ayrışmayı simgelerken; Dionysos ise mücadele, akıl dışılık, tutku, sarhoşluk, birleşme, kaos, trajedi ve müzik ile bağıntılıdır. İvanov, Nietzsche'yi bu iki Tanrı'yı sadece estetik boyutta ele aldığı için eleştirir (Davidson, 2009: 29). Daha net bir ifadeyle, İvanov'a göre Nietzsche dinî, ahlaki ve felsefi bir yaklaşım sergilemez. Şair 1904 yılında *Vesı* dergisinde yayımlanan *Nietzsche ve Dionysos (Ницше и Дионис)* adlı makalesinde şunları yazar: *"Nietzsche, Dionysos'u estetik bir başlangıç olarak algıladı. Estetik bir fenomen olarak. Ancak başlangıç her şeyden önce dinîdir. Nietzsche'nin baktığı yaşam şelalelerinin gökkuşakları ilahi güneşin kırılmalarıdır. Hayatın Dionysos'a özgü sarhoşluk hali estetik bir fenomen ise insanlık 'Dionysos'un zanaatçılarından oluşan' bir topluluktur"* (Иванов, 1971: 725).

İvanov, Nietzsche'nin Dionysos'ta aşırılık ve fazlalık gördüğünü söyler. İvanov buna karşı çıkar. Zira şaire göre Nietzsche'nin Dionysos'ta aşırılık ve fazlalık olarak eleştirdiği olgular bahsi geçen Tanrı'daki ilahi gücü ve meziyeti ortaya koyar. Şair, *Nietzsche ve Dionysos* adlı makalesinde Dionysos Tanrısını şöyle tanımlar ve tarif eder: *"Dionysos hakikidir, ilahidir ve her şeyin birliğidir. Çile çekerek tüm çehrelere dönüşür. Hayali bir biçimde ortaya çıkma ve kaybolma arasında gidip gelir. Dionysos kendini kurban eder, feda eder. Acı çeken Tanrı'nın ezelî kurban oluşu ve ebedî başkaldırışı Dionysos orgionunun*[9] *dinî ideasıdır"* (Иванов, 1971: 718).

Nietzsche, Dionysosçuluk ve Hristiyanlığı birbirine taban tabana zıt iki inanç sistemi olarak değerlendirirken İvanov, Dionysos kültünü İsa'nın Antik dönemdeki alameti ve müjdecisi olarak görür. Daha net bir ifadeyle, şair, acı çeken Dionysos Tanrısı ile çarmıha gerilen ve kendisini insanlık için feda eden Hristiyan İsa arasında özdeşlik ve paralellik kurmaya çalışır. İvanov'un 1904 yılında *Novıy Put* dergisinde yayımlanan *Acı Çeken Tanrı'nın Helenistik Dini (Эллинская религия страдающего бога)* adlı makalesinde şu ifadeler yer alır: *"Acı çeken Tanrı'nın Yunan dini denilince ne anlaşılıyor? Ölümsüz ve altın bulutlar üzerinde mutlu Helensitik paganlığın muhteşem Tanrıları olarak zihnimizde canlandırmaya alışkınız. Bu Tanrıların arasında acı çeken ve ölen bir Tanrı'nın çehresi mi? (…) Dionysosçuluk tutkulu bir dindir. Dionysos'un acıları, Hristiyan Tanrı'nın acıları gibidir.(…) Bizdeki Paskalyanın karşılığı Pagan Yunanistan'da Dionysos şenlikleridir. Doğanın canlanması, kış uykusundan uyanma, gizli mezarından çıkma…"* (Иванов, 2014: 12, 14).

9 Orgion (çoğul orgia), Antik Yunan inancında yer alan şiddet içerikli ve coşkulu bir ibadet biçimidir. Çoğunlukla Dionysos ile bağlantılıdır. Orgion ayini esnasında kadınlar maske takar, şarap içer, kendilerinden geçer ve kontrolsüzce dans ederler. Tanrı'nın çektiği acıyı simgelemek için hayvanlar kurban edilir.

İvanov, *Dümenci Yıldızlar* kitabında yer alan *Yeniden Doğuş (Возрождение)* eserinde Dionysos'a seslenir ve onun evrendeki tüm karşıtlıkları kapsayan epitetlerini sıralar:

"Ah, Dionysos! Sen

Ölüm değil misin,

İki kollu meşale değil misin,

Gölgelerin Güneşi değil misin?

Ağacın dalları nerede?

Karanlık kök nerede?

Büyür müsün sen Gündüz,

Ya da Gece, gece yarısı Işığı?

Ah, salkımların ezilme

Günü, Üzüm Bağcısı!

Gün batımının kızıllığı

Ve sabahın morluğu

…

Gebe Ölümün

Beşiğinde uyuyakalan

Tohum,

Sarmaşığın gücüyle sarılmış

Şarkı söyle

Yılan gibi kıvrımlı Dionysos!"

(О, Дионйс! не сам ли

Ты — Смерть, Светоч

Двоезарный,

Теней Солнце?

Где ветвье Древа?

Где корень темный?

Растешь ли ты в День,

Иль в Ночь, Свет полунощный?

О, топчущий гроздья

День — Виноградарь!

Багрец заката —

И пурпур утра, —

...

Семя, уснувшее

В колыбели

Чреватой Смерти, —

Гимн, плюща силой увитый,

Пой, змеекудрый!) (Иванов, 1971: 685).

Resim 7. Dionysos. İtalyan ressam Michelangelo Merisi da Caravaggio'ya ait.

İvanov için Dionysos, Apollon'dan daha önemlidir. Oysaki bu dönemde Antik Yunan kültlerine ilgi gösteren ve Apollon-Dionysos diko-

tomisini değerlendiren Rus şairlerin çoğunun Apollon'u üstün tuttukları görülür. Söz gelimi, Rus şair Voloşin *Apollon ve Fare (Аполлон и мышь)* adlı makalesinde, *"Apollon'un dünyası hayatın muhteşem bir rüyasıdır; hayat mükemmeldir."* (Купченко, Лавров, 2005: 137) yazar. Akmeistler yayın organlarına uyum ve muhteşem parlaklığıyla övdükleri Apollon'un adını verirler. İvanov ise tam aksine Apollon'un var oluşunun Dionysos'un kendisini feda etmesiyle gerçekleştiğini söyler (Коровин, 2014: 1030).

İvanov *Dümenci Yıldızlar* şiir derlemesinde yer alan *Dionysos'a (Дионису)* adlı şiir serisinin epigrafında Dionysos Tanrısına şöyle seslenir:

"Nasıl seslenmeli sana,

Kelimelerle tarif edilemeyen,

Çok isimli ve yetenekli Tanrı?

Yıldız korolarının sürücüsü,

Sen kendinden geçerek bolluk yaratırsın."

(Как нарицать тебя,

Неизрекаемый,

Многих имен и даров?

Звездных водитель хоров,

Ты, кто избыток творишь упоением) (Иванов, 1971: 538).

Şair, *Dionysos'un Bağı (Виноградник Диониса)* adlı şiirinde Dionysos'un varlığının *Keder ve Acıyla* ilişkili olduğunu gösterir. Zira Dionysos *Keder ve Acı* ile evlidir. Tanrı eşlerine acı çekmeyi telkin eder, onlardan *kan ve gözyaşı* toplamalarını ister. Eşler *koyu renkli kıyafetleri* ile âdeta yas tutarlar. Bunun yanı sıra, şairin *mutlulukların çarkına çilelerin mor rengini* dizesiyle ve *tas* imgesiyle İncil'e gönderme yaptığı söylenebilir. Öyle ki, İsa çarmıha gerilmeye yani Dionysos gibi tüm insanlık için acı çekmeye giderken üzerine *mor bir kaftan* giydirilmiştir: *"Askerler de dikenlerden bir taç örüp Onun başına geçirdiler. Sonra Ona mor bir kaftan giydirdiler."* (Yuhanna, 19: 2) *"Böylece İsa, başındaki dikenli taç ve üzerindeki mor kaftanla dışarı çıktı. Pilatus onlara, "İşte o adam!" dedi."* (Yuhanna, 19: 5) "*Ona mor bir giysi giydirdiler, dikenlerden bir taç örüp başına geçirdiler."* (Markos, 15: 17) *"Onunla böyle alay ettikten sonra mor giysiyi üzerinden çıkarıp kendi giysilerini giydirdiler ve çarmıha germek üzere Onu dışarı götürdüler."* (Markos, 15: 20) (Kutsal Kitap, 2018: 1151, 1077).

"Kendi üzüm bağında dolaşır, kendi ilk seçilmiş, Dionysos;

Koyu renk kıyafet giymiş iki üzüm bağcısı karısı Dionysos'un peşinden gider.

İki kederli muhafıza, iki üzüm bağcısına şöyle der Dionysos:

'Kabul ediniz, Keder ve Acı, üzüm bağcıları, sizin keskin bıçağınızı:

Biçiniz, Keder ve Acı, benim ilk seçilmiş üzümümü!

Kırmızı salkımların kanını, altın rengi salkımların gözyaşlarını toplayın,

Kederin çarkına mutlulukların kurbanını, mutlulukların çarkına çilelerin mor rengini;

Doldurun tutkulu tasımı kızıl coşkuların nemiyle."

(Виноградник свой обходит, свой первоизбранный, Дионйс;

Две жены в одеждах темных — два виноградаря — вслед за ним.

Говорит двум скорбным стражам — двум виноградарям — Дионйс:

"Вы берите, Скорбь и Мука, ваш, виноградари, острый нож;

Вы пожните, Скорбь и Мука, мой первоизбранный виноград!

Кровь сберите гроздий рдяных, слезы кистей моих золотых —

Жертву нег в точило скорби, пурпур страданий в точило нег;

Напоите влагой рьяной алых восторгов мой ярый Граль!") (Иванов, 1971: 539).

İvanov *Çileci (Аскет)* adlı şiirine İncil'den şu alıntıyı epigraf olarak kullanır: *"Ben yaşadığım için siz de yaşayacaksınız."* (Yuhanna, 14: 19) (Kutsal Kitap, 2018: 1146). Şair bu eserinde İsa ve Dionysos arasında özdeşlik kurar. Şöyle ki, İsa insanlığı günahlarından arındırmak için kendisini feda ederek çarmıha gerilir. İsa dünyevi boyutta var olmasa da ruhani boyutta varlığını ebediyen sürdürecektir. Bu doğrultuda insanlığın yaşaması da İsa'nın yaşaması koşuluna bağlanır. Dionysos kültünde de benzer bir feda olma durumu söz konusudur. Dionysos tıpkı İsa gibi özgür iradesiyle başkaları için acı çekmeyi tercih eder. Böylece bireysellikten evrenselliğe bir kapı aralanır. Bu noktada Dionysos, bireyci Apollon ile de tezat durumdadır. Eserde Dionysos *ziyafetten kalkıp acı çekmeye* gider. Bu özgür iradesiyle gerçekleştirdiği bir seçimdir. *Kardeşlerinin acısını paylaşır.* Dionysos *dünyayı gözyaşlarıyla doldurarak* âdeta tüm günahların kefaretini öder ve insanlığa mutlu, tazelenmiş ve arınmış bir gelecek hazırlar.

"Dokundu, dikkatlice baktı Aşk…

Hızla doğruldum, çıplaktım, ziyafetinden yastıklarından ayağa kalktım,

Çıplaktım, dünyanın sınırlarını dolaştım,

Hem yakarış duydum, hem kan gördüm.

…

Ve doğruca durdum ve lanet yakarışlarını

Aşkın yanına götürdüm… Ve kulak verdim şu çağrıya:

'Benim kucaklayışlarımın ateşini kim alacak?

Kim paylaşacak kardeşlerinin acısını?'

Ve keskin bir çığlık atıp bedenimi kırbaçladım.

…

'Ben kurbanım, sunak yarattım:

Benim yeteneklerim kurban olmaya uygundur!

Dünyayı gözyaşlarıyla doldurdum:

…

Yaşadığım için yaşamı çağırdım:

…

Ölü Benimledir canlı Benimledir."

(Коснулась, — воззрилась Любовь...

Я вспрянул, наг, с подушек пира, —

Наг, обошел пределы мира, —

И слышал — стон, и видел — кровь.

…

И стал я прям, и вопль проклятий

Вознес к Любви... И внял я клич:

"Кто взыщет огнь моих объятий?

Кто разделит страданье братий?" —

И, взвизгнув, плоть ужалил бич.

…

"Я — жертва — жертвенник творила:

Достойны жертв дары мои!

Я мир слезами напоила:

…

Зане живу — я жизнь воззвйла:

…

Со Мной умерший жив со Мной") (Иванов, 1971: 539-540).

İvanov, *Acı Çeken Tanrı'nın Helenistik Dini* makalesinde Dionysos kültünü anlatmaya şu sözlerle devam eder: *"Dionysos kültü ilahidir. İnsana tüm göğsüyle nefes almayı öğretir. İki yönü vardır: sonsuz neşe ve sonsuz acı. Dionysos'a özgü kendinden geçme ve sarhoş olma hali 'ben'in sınırlarından çıkma durumudur; bireycilikten çıkıştır. İnsanlar ilk kez Dionysos şenliklerinde hayatın yüklerinden kurtulmuş, özgürleşmiş ve mutluluktan ağlamışlardır. Dionysos'a özgü dönüşüm sarhoş durumda yeni bir dünya açar. Doğa aynı doğadır; fakat arınmış, güçlenmiş ve tazelenmiştir. İnsan Tanrı'yla birleşir ve ilahi bir güçle kendini aşar"* (Иванов, 2014: 57, 78).

İvanov, *Dionysos'un Cenazesi (Тризна Диониса)* adlı şiirinde Dionysos'un yok olduğu bir tabloyu betimler. İvanov'a göre Dionysos itkidir, yaşam enerjisidir. İnsanlık o olmadan ruhani gücünden mahrum kalır. Şairin, eserde Tanrı'nın Roma mitolojisindeki karşılığı *Bakkhos* adını kullanarak Dionysos kültünün ve dininin evrensel ve kapsayıcı özelliğini vurguladığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, İvanov'un materyalizm ve pozitivizmin sebep olduğu ruhani çöküşün doruk noktasına çıktığı XIX. ve XX. yüzyılların kesişiminde yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda, şairin Dionysosçuluğu bir çözüm yolu ve çare olarak ortaya koyduğu düşünülebilir. Zira Dionysosçuluk bireyciliğin karşısında duran ve her türlü eylemde ortak davranışı savunan bir külttür. Nitekim eserde anlatıcı insanlığı âdeta uyarmak istercesine Dionysos'un olmadığı yeryüzünde tüm doğanın ve insanların solduğu bir resim sunar. Dionysos olmadan doğa canlanamaz ve yeryüzü gücünü yitirir:

"Rüzgâr esti; güller döküldü;

Kederli servi ağacı boynunu büktü…

Çıplak söğütler homurdandı:

'Yüce Dionysos öldü!'

…

Ve ölmüş Bakkhos'un[10] cenazesinden

Solgun ve hüzünlü bir şekilde döndük;

Ve üzüntülü yeryüzüne

Pagan ilkbaharının geri dönmesi zordu."

(Дул ветер; осыпались розы;

Склонялся скорбный кипарис...

Обнажены, роптали лозы:

"Почил великий Дионис!"

...

И с тризны мертвенно-вакхальной

Мы шли, туманны и грустны;

И был далек земле печальной

Возврат языческой весны) (Иванов, 1971: 572).

İvanov, Dionysos kültünün tüm tezatlıkları içinde barındıran kapsayıcı ve evrensel özelliğini ise *Nietzsche ve Dionysos* adlı makalesinde şu sözleriyle özetler: *"Dionysos'a özgü bir başlangıç doğası gereği karşıtlıklar içerir. Bu, çeşitli imgelerle tasvir edilebilir ve biçimsel olarak belirlenebilir. Ancak onu tümüyle anlamak sadece deneyimleyerek mümkündür. Dionysos için, a, a değildir. Onun kültünde kendini feda eden kurban ve ayini sürdüren din adamı özdeştir. Evrensel hayat ve doğanın devinimi şüphesiz Dionysos'a özgüdür"* (Иванов, 1971: 719).

İvanov, Dionysos'u övdüğü *Yeniden Doğuş (Возрождение)* adlı şiirinde ise Dionysos'u insanlığın kurtarıcısı olarak tasvir eder. Arınma ve yenilenme Dionysos'a bağlıdır:

"Neşelen, yeni Hayat!

Oyna, çıldır!

Geliyor, meçhul,

Dünyaya doğmuş

Dionysos!

…

10 Roma mitolojisinde Dionysos.

Seninle soluyana, Tanrım,

Ağır gelmez devasa

Dağlar,

…

Seninle soluyan, Tanrım,

Yaratının çok kanatlı sunağında

Kendisi bir kanada dönüşür!

Kardeş güçlerin fırtınasında,

Güneşle vaftiz edilir.

(Взрадуйся, новая Жизнь!

Возъиграй, взбушуй!

Идет, неведом,

Миру рожденный

Дионйс!

…

Кто дышит тобой, бог,

Не тяжкй тому горные

Громады,

…

Кто дышит тобой, бог,

В алтаре многокрылом творения

Он — крыло!

В буре братских сил,

Окрест солнц.) (Иванов, 1971: 687).

İvanov'un birleştirici, kapsayıcı ve fedakâr özellikleriyle beliren Dionysos kültünü, döneminde süre gelen tek merkezci, sevgiden yoksun ve inançsız eğilimlere çözüm alternatifi olarak geliştirdiği düşünülebilir.

5.KİLİSELERİN BİRLİĞİ

Birlik (соборность), Rus düşünür Aleksey Stepanoviç Homyakov (1804-1860) tarafından geliştirilen Rus felsefesine özgü bir kavramdır. Birlik, başında İsa'nın bulunduğu kilisenin birliğini ifade eder. İsa ve Tanrı sevgisine dayanan birlik düşüncesi, Slavofilizmin en temel idealarından biridir (Мищенко, 2011: 319).

Rus din felsefesine özgü bir kavram olan birlik Homyakov, Solovyov, Berdyayev, Sergey Nikolayeviç Bulgakov, Nikolay Onufriyeviç Losskiy, Vasiliy Vasilieviç Rozanov ve Pavel Aleksandroviç Florenskiy başta olmak üzere birçok Rus düşünür tarafından ele alınmıştır. Birlik, kiliseye dair bir Hristiyan öğretisidir. Birlik kavramına ilk kez İznik Hristiyan (Никейский Символ) öğretilerinde rastlanır: *"Kutsal, birlikçi ve apostolik kiliseye inanırım."* Hristiyan geleneğinde birlik, Hristiyanların sevgi ve inançla tek bir kilise çatısı altında bir arada olması anlamına gelir (Мищенко, 2011: 319). Slavofiller için kilise özerk bütünlüğü teşkil eden bir organizmadır. Kiliseye giren kişi, onun organik bir parçası olur (Масланов, 2009: 205).

Homyakov'un birlik anlayışı tüm varlık ve olguların, transandantal varlık (Tanrı) ve insanın bileşimini ifade eder. Birlik, ilahi ve dünyevi dünyaları birleştiren bir araçtır. Bu açıdan, Solovyov'un Tanrı'nın Hikmeti anlamına gelen, dünyevi varlıklarla uhrevi ve ilahi varlıkların bağı olan Sofya kavramıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir (Маслин, 2001: 139). Yine de özerk kavramlar olmadıkları bilinmelidir.

Homyakov'un birlik anlayışı bireyciliğe karşı çıkar. Düşünüre göre bireycilik insanlar arasındaki dayanışmayı ortadan kaldırır. Birlik, çoklukların birliğidir. Bu birlik anlayışında, her birey kendine özgü ve hiç kimseye benzemeyen kişiliğini özgürce gerçekleştirebilir.

Homyakov, Rusya'nın Batı'dan farklı olarak organik bir şekilde geliştiğini söyler. Düşünüre göre Avrupa'daki milletler ve devletler "fetihlerle" oluşturulmuş, "yapay yapıtlardır". Homyakov'a göre, Rusya ise Avrupa'nın aksine dışarıdan müdahale edilerek kurulmamış, doğal süreçte kendiliğinden gelişmiştir. Bunun yanı sıra, Batı'da bireycilik hüküm sürer. Öte yandan Rusya temelleri bizzat birlik duygusu üzerine kurulmuş bir ülkedir. Avrupa'dan farklı olarak Rusya'da dinî, ruhani ve manevi değerlere çok daha fazla önem verilir (Маслин, 2001: 139).

Homyakov, Çar I. Petro'nun reformlarıyla Rus tarihinin doğal akışının bozduğunu düşünür. Reformlar neticesinde Rusya'da belirli sınıflar Avrupa'ya özgü yaşam biçimini benimsemeye başlamışlar ve öz benliklerini yitirmişlerdir. Homyakov, Rusya'nın ruhani bir uyanışa ihtiyacı ol-

duğuna inanır. Ruhen uyanmış bir Slav-Rus toplumu dünya medeniyetinin başına geçmeli ve Avrupa'yı bireyciliğin yozluğundan kurtarmalıdır (Маслин, 2001: 139).

Şair Vyaçeslav İvanov'un birlik anlayışını Homyakov'un görüşlerinden etkilenerek oluşturduğu söylenebilir. Zira İvanov'un birlik görüşü Homyakov ile birçok açıdan paralellik gösterir. Kiliselerin birlik içinde olması gerektiğini savunan İvanov da bireyciliği insanlık için tehdit olarak görür. Söz gelimi, 1916 yılında *Utro Rossi* gazetesinde yayımlanan *Lejyon ve Birlik (Легион и соборность)* adlı makalesinde şu sözleri yer alır: *"Kişi, açgözlü ve güvensizdi. Kişi Tanrı'ya ve güvenmeyi ve inanmayı bıraktı. Hakikatin kendisi olduğunu düşünüp kendini sevmeye başladı; çünkü Tanrı'yı sevmeyi de bıraktı. Seven biri sevdiğini tanır ve onun varlığından şüphe duymaz. İnsan, sevgisini tüketti. Ruhunun coşkusunu dünyanın çölünde harcamaya korktu ve sevgisini kendine çevirdi"* (Иванов, 1979: 256).

İvanov, insanın tümüyle dış dünyadan uzaklaşarak içsel duygularına yönelmesini birlik anlayışı için zararlı bulur. Dahası, bu bireyci dönüşüm insanın manevi yönünü de köreltmektedir. Bahsi geçen makalesinde şair şöyle devam eder: *"Nietzsche'nin dediği gibi insan önceleri sahip olduğu en iyi şeyleri Tanrı'ya verirdi. Şimdi ise verdiklerini geri almak istiyor. İnsan kendini sefil hissetti; çünkü Tanrı ona zenginlik vermedi. Kişiliksiz hissetti; çünkü Tanrı'nın gökyüzünde parlayan çehresi sönmüştü. Tanrı'yı sevmeyi bırakan insan, kendini sevdi, kendini arzuladı ve böylelikle kendini mahvetti. İnsan içindeki ilahi tarafı unuttu, sadece insani tarafı tuttu"* (Иванов, 1979: 257).

İvanov bahsi geçen makalesinde cılız bir ağaç ile sağlam bir ağacın diyalogunu anlatır. Buna göre, sağlam ağaç tüm dallarını korkusuzca Güneş'e açtığını ve Güneş'in ışınlarıyla beslendiğini anlatır. Cılız ağaç ise ona karşı çıkar. Güneş'i hiçbir zaman görmediklerini, Güneş diye bir şeyin olmadığını ve tüm ağaçların kendi öz sularından beslenerek geliştiğini söyler. Neticede cılız ağaç ölür, sağlam ağaç gelişir (Иванов, 1979: 257). İvanov, bu benzetmeyle beş duyu ile algılamadığımız *Tanrı/Güneş'e* inanmayıp, *bireyciliğe/ kendi öz sularımıza* yöneldiğimizde ruhen ve cismen yok olacağımızın altını çizer. Daha net bir ifadeyle, şair insanları materyalizm ve bireycilikten ayrılıp inanca ve birlik olmaya davet eder.

İvanov, 1900 yılında kaleme aldığı *Kutsal Dağa Dair Bir Şiir (Стих о святой горе)* adlı eserinde merkezi Rus topraklarında olan ve tüm kiliseleri çatısı altında toplayan kutsal bir kilisenin hayalini kurar. Kilisenin inşasında *azizler* çalışır. Kiliseyi *kırmızı renklerle* boyarlar. Bu tasvirin İsa'nın kanı ve dolayısıyla tüm insanlık için kendisini kurban etmesiyle ilişkilendirildiği düşünülebilir. Rusya'nın kutsal topraklarındaki *kutsal bir dağda* duran bu ilahi kilise, tüm insanlığı kardeşçe ve sevgiyle bünyesinde barındıran **birlik** kavramına işaret eder. **Birliğin** sembolü olan

kutsal kiliseyi ziyaret eden Meryem Ana, Tanrı'ya, sevgiye, emeğe, dayanışmaya ve **birliğe** inanan, Tanrı'ya itaat eden *iyi insanlara* müjde verir:

"Sen kutsa, annemiz, Kutsal Rus Toprağı!

Senin yüce enginliğinde,

Senin geniş alanlarında,

...

Uzun ağaçlı ormanların ardında,

Derin göllerin ardında,

Göklere uzanan bir dağ durur.

Bu dağa giden yollardan geçilmedi,

Ve dağa giden patikalar aşılmadı,

Yolları atla geçmek ise yasaklandı,

Yayadan da gizlendi;

Tanrı bu yolları birine açtı,

Onun izleri silindi.

Bu yükseklerdeki aydınlık dağda

Kutsal azizler çalışır,

Özveriyle ve sadakatle emek verirler,

Tanrı'ya dua edilen, **birlik kilisesini** kuruyorlar;

Sayıları bilinmez,

Bu dürüst azizlerin isimleri açıklanmaz,

Açıklanmaz, söylenmez.

Ve dağın üzerindeki bu kilisenin yapısını,

Tanrı'nın bu özverili azizleri,

Kendileri yaparlar ama görmezler, bilmezler,

Görünmez bir görkem inşa ederler.

Yaşı yontarlar, taş beyazlar,

Taşı yıparlar, taş gözükmez.

Duvarları örerler, ya da alt taraflarını,

Ya da dayanak sütunları koyarlar,

Ya da parlak tonozları birleştirirler,
Ya da kırmızıya çalan altın rengi kubbeleri kaplarlar,
Ya da kutsal metinlerle dürüst suretleri çizerler,
Ve biz insanların bilmediklerini,
Onlar görmeden bilirler.
Gökyüzünün Çariçesi dağa geldiğinde,
Tüm azizler ona seslenip ağlarlar:
'Var ol sen, Meryem!
Biz bir şeye, bir şeye emek harcıyoruz, uğraşıyoruz,
Mimari bir işle, kırmızı renkle resimlendirerek,
Sabırla ve umutla,
Ne yaptığımızı ise görmüyoruz, bilmiyoruz,
Görünmez bir görkem inşa ediyoruz.
Sen göster dünyaya bilinmeyen kiliseyi,
Sen göster dünyaya gizli kiliseyi!'
Onlara der ki Gökyüzünün Çariçesi:
'Siz Tanrı'nın gerçek azizlerisiniz,
Dünyayı aydınlatan şanlı ışıklarsınız,
Kutsal Rusya için üzüntü duyanlarsınız!
Siz emek harcıyor, uğraşıyorsunuz,
Görünmeyen kiliseler için güzellikler, şanlar yaratıyorsunuz,
Mimariyle, kırmızı renkle resimlendirerek,
Sadık bir sabırla ve umutla!
İlahi zamanı sınamayın,
Süresini denemeyin,
Denemeyin, teşebbüs etmeyin.
Ben kendim, çok parlak dönemde,
Ben kendim, Anne, tapınağa giriyorum: Göklere uzanan dağ parlıyor,
Ve dağın üzerinde bir kilise beliriyor,
Sizin sevinç ve hakkaniyetle yaptığınız,

Ve yüce Rusya ışıklar içinde,
Ve tüm İlahi dünyayı aydınlatıyor.'
O anda Tanrı'nın azizleri ona taparlar:
'Şan olsun sana, Meryem Ana!
Teselli ettin emekçileri,
Boyun eğenlere güvenilir bir tavırla umut verdin:
'Ve senin kutsal sözünle gerçekleşecek!'
Tanrı'yı öven bir şiir okunur,
İyi insanlar itaat eder,
Duygu yüklü ve umut dolu."
(Ты святися, наша мати — Земля Святорусская!
На твоем ли просторе великом,
На твоем ли раздольи широком,
...
За теми лесами высокими,
За теми озерами глубокими,
Стоит гора до поднёбесья.
Уж и к той ли горе дороги неезжены,
И тропы к горе неторены,
А и конному пути заказаны,
И пешему заповеданы;
А и Господь ли кому те пути открыл —
И того следы неслежены.
Как на той на горе светловерхой
Труждаются святые угодники,
Подвизаются верные подвижники,
Ставят церковь ***соборную,*** *богомольную;*
А числом угодники нечислены,
Честным именем подвижники неявлены,
Неявлены — неизглаголаны.

И строючи ту церковь нагорную,
Тели угодники Божии, подвижники,
Что сами творят, не видят, не ведают,
Незримое зиждут благолепие.
А и камение тешут — оно белеется,
А и камение складают — оно не видится.
А стены ль кладут, аль подстение,
Аль столпы ставят опорные,
Аль своды сводят светлосенные,
Али главы кроют зарные, червонные,
Аль честные пишут образы со писании, —
И то угодники ведают, не видючи,
И того мы, людие, не ведаем.
Как приходит на гору Царица Небесная,
Ей возропщутся угодники все, восплачутся:
«Гой еси Ты, Матерь Пречистая!
Мы почто, почто труждаемся — подвизаемся
Зодчеством, красным художеством
В терпении и во уповании,
А что творим — не видим, не ведаем,
Незримое зиждем благолепие.
Ты яви миру церковь невйданную,
Ты яви миру церковь заповёданную!»
Им возговорит Царица Небесная:
— «Уж вы Богу присные угодники,
А миру вы славные светильники,
О святой Руси умильные печальники!
Вы труждайтеся, подвизайтеся,
Красы — славы для церкви незримые,
Зодчеством, красным художеством,

В терпении верном, во уповании!

А времен Божиих не пытайте,

Ни сроков оных не искушайте,

Не искушайте — не выведывайте.

Как сама Я, той годиной пресветлою,

Как сама Я, Мати, во храм сойду:

Просветится гора поднебесная,

И явится на ней церковь созданная,

Вам в обрадование и во оправдание,

И Руси великой во освящение,

И всему миру Божьему во осияние.»

Тут Ей Божии угодники поклонилися:

«Слава Тебе, Матерь Пречистая!

Уж утешно Ты трудничков утешила,

Что надежно смиренных обнадежила:

Ин по слову Твоему святому да сбудется!»

А поется стих во славу Божию,

Добрым людям в послушание,

Во умиление и во упование) (Иванов, 1971: 557-558).

Homyakov, *Kilise Birdir (Церковь одна)* adlı çalışmasında **kiliselerin birliğine** ilişkin görüşlerini açığa vurur. Düşünür bu hususta şunları yazar: *"**Kiliselerin birliği**, Tanrı'nın tek olmasından kaynaklanır. Zira kilise, Tanrı'dan bağımsız ayrı bir varlığı teşkil etmez. Kilise Tanrı'nın bir olmasını gösterir. Her şey tek bir kilisenin içindedir. Kilise, İsa'nın bedenidir. Kilise ve üyeleri inancın ne anlama geldiğini bilirler. Kilise, bir ve değişmeyen İlahi Ruhtur. Kilise tek, kutsal, evrensel ve **birlikçidir**. Tüm dünyaya aittir. Zira tüm yeryüzü ve insanlık kilise ile kutsanır. Tek bir millete ait değildir; özünde tüm katılanların ruh ve hayatlarının birliği ve uyumu vardır"* (Хомяков, 2016: 7, 11, 14).

İvanov, *Rusya'nın Çehresi ve Maskeleri* adlı makalesinde **birliğe** ilişkin şu düşüncelerini dile geitirir: *"**Birlik** her şeyden önce geride kalan, unutulan ve terk edilenlerle temas kurmalıdır. Geride kalanlar bizden daha fazladır. Ancak hafıza ebedîdir. Kilisenin geçmişi kapsayan içsel bir yapısı olmalıdır. Kutsal Rusya'ya'nın bu millî anlayışı geliştirmesi gerekir.*

Hristiyan birliğinin *görünmez ve bütünsel bileşimi gerçek bir uyanış olacak"* (Иванов, 1987: 478).

İvanov'un Homyakov'dan etkilenerek geliştirdiği birlik kavramının asıl kaynağını İncil'de h-geçen şu ifadeler oluşturur: *"Yalnız onlar için değil, onların sözüyle bana iman edenler için de istekte bulunuyorum, hepsi* ***bir*** *olsunlar. Baba, senin bende olduğun ve benim sende olduğum gibi, onlar da bizde olsunlar. Dünya da beni senin gönderdiğine iman etsin. Bana verdiğin yüceliği onlara verdim. Öyle ki, bizim* ***bir*** *olduğumuz gibi* ***bir*** *olsunlar. Ben onlarda, sen bende olmak üzere tam bir* ***birlik*** *içinde bulunsunlar ki, dünya beni senin gönderdiğini, beni sevdiğin gibi onları da sevdiğini anlasın. Baba, bana verdiklerinin de bulunduğum yerde benimle birlikte olmalarını ve benim yüceliğimi, bana verdiğin yüceliği görmelerini istiyorum. Çünkü dünyanın kuruluşundan önce sen beni sevdin. Adil Baba, dünya seni tanımıyor, ama ben seni tanıyorum. Bunlar da beni senin gönderdiğini biliyorlar. Bana beslediğin sevgi onlarda olsun, ben de onlarda olayım diye senin adını onlara bildirdim ve bildirmeye devam edeceğim"* (Yuhanna, 17: 20-26) (Kutsal Kitap, 2018: 1149-1150).

İvanov, *Lejyon ve Birlik* adlı makalesinde **birlik** kavramını şu sözlerle tarif eder ve açıklar: *"****Birlik****, insanların tek, tekrarı olmayan özgün varlıklarını tümüyle ortaya çıkarabildikleri yerdir. Özgürlük ve özgünlüklerini tümüyle hissederler. Herkesin bir arada bulunduğu, herkesten farklı seslerin çıktığı; fakat her sesin yankısını bulduğu özgür bir uzlaşmadır.* ***Birlik****, hazır bulunmaz, verilmez.* ***Birlik,*** *bir vazifedir.* ***Birlik,*** *yeryüzünde şimdiye kadar hiç var olmadı.* ***Birlik,*** *ruh gibi canlıdır, nefes alır. Slavların görevi bu* ***birliği*** *sağlamaktır"* (Иванов, 1979: 260, 261).

İvanov, *Akşam Işığı (Свет Вечерний)* adlı şiir serisinde yer alan şu dizelerde **kiliselerin birliği** altında farklı tüm kutsal değerlere adil ve özgürce yer verileceğini duyurur:

"Ortodoksluğa ait olmayan kutsal bir varlığın önünde

Kibirli kalbim boyun eğdi,

Kalbim kilisenin bütüncül, şanlı

Önsezisiyle aydınlandı…

(Пред святыней инославной

Сердце гордое смирилось,

Церкви целой, полнославной

Предвареньем озарилось...) (Иванов, 1971: 175).

İvanov'a göre pozitivizm ve faydacılığın neticesinde tüm dünyada yaygınlaşan bireycilik Tanrı'ya duyulan sevgi ve inancı yok eder. Netice-

de Tanrı'ya inanmayan kişi kendisine de inanamaz. Böylelikle bireycilik işlevini yitirir. Şair, *Lejyon ve Birlik* makalesinde bu durumu şöyle açıkar: *"İnsanların bireycilik düşüncesiyle ayrışmaları bir geçiş dönemidir. Gelecekte evrensel bir* ***birliğin*** *bayrağı altında bir araya gelecekler. Karşıtlıkların bir araya gelme zamanı geldi. Tanrı'ya inanç azaldıkça, insan kendine olan inancını da yitirir. Çöker ve intihar aldatmacasına kapılır. Eskiden şöyle sorulurdu: 'Tanrı'ya inanıyor musun?' Şimdi ise, 'Senden daha üstün olan, gerçekten var olan kendi benine inanıyor musun?' diye soruluyor. Günümüz bilimi gerçek benin varlığına dair hiçbir şey bilmiyor. Ben şimdilerde Tanrı gibi inanılan bir kavrama dönüştü"* (Иванов, 1979: 257-259).

Kurtuluş ve özgürlüğün **birlik** ile sağlanacağını düşünen İvanov, 1910 yılında *Put* dergisinde çıkan *Vladimir Solovyov'un Dinî Meselesi (Религиозное дело Владимира Соловьева)* makalesinde şöyle der: *"Dostoyevskiy insanın ve insanlığın kurtuluşunun tek yolunun* ***birlik*** *olduğunu görmüştü"* (Иванов, 1979: 298).

İvanov tıpkı Homyakov gibi **kiliselerin birliğinin** Rusların öncülüğünde olması gerektiğine inanır. Söz gelimi, şair 1915'te yazdığı Birjevıye vedomosti gazetesinde çıkan *Canlı Efsane (Живое предание)* makalesinde şunları yazar: *"Rus'un aziz ve kutsal çehresi Slavofillerin inancıdır. Bu inançta millî kibre yer yoktur. Evresensel* ***birlik*** *içinde yabancıların kutsal değerlerini dışlamaz ve yadsımaz"* (Иванов, 1979: 341).

İvanov 1905 yılında yazdığı *Sessiz İrade (Тихая воля)* adlı şiirinde, Rus-Japon Savaşı esnasında ülkede yaşanan ruhsal ve manevi çöküklüğü gözler önüne serer. Şair, eserde *özgürlük, eşitlik* ve *kardeşliğin kutsal* ***birlikte*** *Rus topraklarında* hüküm sürdüğü bir geleceğin hayalini kurar. Rusya, tıpkı bir *anne* gibi tüm evreni şefkatle sarmalar. Rusların öncülüğündeki *kutsal* ***birlik***, *İsa'nın* öğretileri temeline kuruludur:

"Ah, sana nasıl da yakışır, toprağım benim,

Özgürlük korosunun süsleri!

Ve milletin orağı ve özgür alanları

Sürülmüş emektar toprağın!

…

Parlak **birliğinde** Eşitlik ve Kardeşliğin

Kutsal, körpe sesi duyulur,

Evrensel zenginlik altın bir dalga olup

Sınırlardaki yara izlerini siler…

…

Ah, sana nasıl yakışır, toprağım benim,

Kadının yüce uysallığı,

Emziren göğsüyle,

İsa'ya özgü sessiziliğin uysal görüntüsü.

…

Dizlerinin üzerinde milletinin kuşağından

Doğan çocuklar yakınlaşsın diye,

Ninni söyle alçak sesle, özenle bak görünmeyen dizginlerdeki

Kutsal tohumlara!"

(О, как тебе к лицу, земля моя, убранства

Свободы хоровой! —

И всенародный серп, и вольные пространства

Запашки трудовой!...

…

В живой ***соборности*** *и Равенство и Братство*

Звучат святей, свежей, —

Где золотой волной вселенское богатство

Сотрет рубцы межей...

…

О, как тебе к лицу, земля моя, величье

Смиренное жены,

Кормящей грудию, — и кроткое обличье

Христовой тишины, —

…

Чтоб у твоих колен семьей детей родимых

Теснились племена...

Баюкай тихо, песнь, — лелей в браздах незримых

Святые семена!) (Иванов, 1974: 254).

Homyakov'un görüşleri ışığında **birlik** ve **kiliselerin** birliği düşüncelerini geliştiren İvanov, tüm dünyada Slavların öncülüğünde birleşen adil, özgür ve barışçıl evrensel bir toplumun hayalini kurar.

SONUÇ

Rus sembolizminin önde gelen kuramcılarından ve ikinci kuşak temsilcilerinden olan Rus şair, yazar, düşünür, çevirmen, tarihçi ve edebiyat eleştirmeni Vyaçeslav İvanoviç İvanov, özgün düşünce tarzı ve şiir yeteneğiyle Gümüş Çağ'a yön veren öncü isimlerden biridir.

Şairin çocukluk yılları, Moskova'da Volkov Sokağı'ndaki evlerinde geçer. Evlerinin karşısında, şairin o dönemlerde Aden Bahçesi ile özdeşleştirdiği bir hayvanat bahçesi bulunur. Şair, ailesinde dinî inançlar ve yaşam tarzları açısından büyük farklılıkların olduğu bir ortamda büyür. Annesi dindar, yumuşak huylu, sevecen ve romantik bir kişiliğe sahiptir. Diğer yandan, babası Alman kimyager Eduard Buchner, Alman bilim insanı Karl Vogt ve Hollandalı maddeci düşünür Jacob Moleschott'un kitaplarını okuyan, sert mizaçlı bir ateist ve materyalisttir.

Beş yaşındayken babasını kaybeden İvanov'un bakımı ve yetiştirilmesi annesi tarafından üstlenilir. İvanov, annesinin dindar inançlarına ve ruhsal ritüellerine maruz kalarak büyür. Anne Aleksandra, oğlunu bir şair olarak yetiştirmeye karar verir ve oğluna bu doğrultuda rehberlik eder. İvanov, annesinin rehberliği ve yönledirmesi sayesinde küçük yaşlardan itibaren edebiyat ve din konularında zengin bir bilgi birikimine sahip olur.

İvanov, Birinci Moskova Gimnazyumu'da kısa sürede en çalışkan ve başarılı öğrenci olarak dikkat çeker. Özellikle Yunanca'ya büyük bir ilgi duyar. Yunancayı hızla öğrenerek Yunanca özel dersler vermeye başladı. Bu şairin dil konusundaki yeteneğinin ve azminin açık göstergesidir. İvanov ilk amatör şiirlerini yazmaya bu yıllarda başlar.

Şair on dört yaşına geldiğinde aşırı sayılabilecek ritüeller uygular. Örneğin, geceleri saatlerce ikonaların önünde durur, dua eder ve bazen yorgun düşüp dizleri üzerinde uyur. Ancak gimnazyumun beşinci sınıfına geldiğinde İvanov, ani bir değişim yaşar. Yakın zamandaki aşırı dindarlığı, yerini ateizme ve devrimcilik düşüncesine bırakır. Bu derin ve sarsıcı ruhsal krizin ardından, on yedi yaşında başarısız bir intihar girişiminde bulunarak zehir içer. Bu olayın sonrasında şairin devrime olan inancı sarsılır ve yeniden dinî arayışlara döner. Bu dönemde yazdığı "Efsane" adlı poeması, İvano'un yeniden Tanrı'ya ve Hristiyanlığa dönüşünü ifade etmek istediği eserlerinden biridir. Bu eser, İsa'nın ve Tanrı'nın merhametine ve şefkatine sığındığını anlatmayı amaçlar. Bu suretle, İvanov'un çocukluk yılları itibarıyla şiir sanatını dinî görüşleri ekseninde geliştirmeye başladığı görülür.

İvanov, Birinci Moskova Gimnazyumu'ndan altın madalya ile mezun olduktan sonra 1884 yılında Moskova Üniversitesi Tarih-Filoloji Fakültesi'nde eğitimine devam eder. Üniversite yıllarında, İvanov'un çalışkanlığı, azmi, gayreti, geniş bilgi birikimi ve Antik dillere olan yatkınlığı, ünlü Rus tarihçileri Vasiliy Osipoviç Klyuçevskiy, Pavel Gavriloviç Vinogradov ve Vladimir İvanoviç Gerye'nin takdirini kazanır. İvanov, henüz birinci sınıfta iken Antik dillere yönelik yaptığı bir çalışmayla ödül kazanır. Bu dönemde, parlak bir öğrenci olarak tanınır ve Avrupa'daki gelecek fırsatları kapısını çalar.

İvanov ikinci sınıfı bitirdiğinde, Moskova Üniversitesi'ndeki hocalarının önerisi ve destekleriyle Berlin Üniversitesi'ne gönderilir. Berlin Üniversitesi'nde İvanov için yeni bir dönem başlar. Şair, Rusya'da yaşanan düşünsel, siyasi ve toplumsal çatışmaların ve gelişmelerin yol açtığı ruhsal krizi atlatmıştır. Ancak vatanına duyduğu özlemi dile getirir ve yurdu için mücadele etmeye kararlı olduğunu ifade eder.

İvanov, materyalist ve pozitivist fikirlerin baskısı altında, mistik görüşlerini geliştirmek için çaba harcar. Söz gelimi şair yoğun bir şekilde Goethe, Solovyov, Homyakov ve Dostoyevskiy gibi büyük düşünürleri okur. İvanov 1899 yılında yazdığı "Mistik Sanat" adlı eserinde, materyalizmi reddettiğini açıkça ifade eder. İvanov, materyalizmin ruhsuz ve sevgisiz yapısının sadece var olmayı sağladığını, ancak yaşamayı mümkün kılmadığını savunur. Bu yıllarda İvanov, Avrupa'da kalıp kendisini geliştirmeye ve araştırmalar yapmaya devam etmek istemektedir.

1893 yılının yazında İvanov'un hayatı Floransa'da Lidiya ile tanışmasıyla dönüm noktası yaşar. Lidiya ile karşılaşması, İvanov'un ruhsal olarak canlanmasına ve adeta yeniden doğmasına sebep olur. Bu tanışma İvanov'un kendi benliğini Lidiya ile yeniden keşfetmesine olanak tanır. Lidiya, İvanov için sıradan bir kadın değildir. Lidiya'ya beslediği âşkı da sıradan bir duygu değildir. Lidiya'nın varlığı, İvanov'un kendi varlığını ve özünü daha bütünsel bir şekilde anlamasına yardımcı olur. İvanov, Lidiya sayesinde metafiziksel ve ruhani güçlerini keşfeder. Şair gerçek potansiyelini Lidiya'nın varlığıyla gerçekleştirebileceğini anlar. Lidiya'dan önce basit bir şekilde ve anlamsızca var olan şair, Lidiya ile tanıştıktan sonra gerçekten yaşadığını hisseder.

İvanov'un ilk lirik şiir kitabı olan "Dümenci Yıldızlar" 1903 yılında Peterburg'da çıkar. Şiirleri şairin üniversite yıllarında bulunduğu Roma, Berlin ve Paris dönemlerinden otobiyografik kesitler içermesinin yanı sıra, çoğunluğu Lidiya ile tanıştıktan sonra oluşturulur.

"Dümenci Yıldızlar" kitabında İvanov, insanın içsel yolculuğunu ve ruhsal acılarını dile getirmeye çalışır. Şiirlerinde yer alan lirik kahraman, varlığının anlamını sorgular ve içsel çatışmalar yaşar. Bu kahramanın

yaşadığı manevi acılar okuyucuya insanın günahkâr yönünü gösterir. Esasen bu acılar, kahramanın arınma sürecinin bir parçasıdır ve sonunda inançla buluşur.

"Dümenci Yıldızlar" kitabında İvanov'un şiirlerinde günlük dil yerine karmaşık ve kapalı bir dil kullanılır. Eserlerinde Antik Yunan edebiyatı ve mitolojisi, Hristiyan öğretiler, Paganizm ve Eski Slav kültürüne ait unsurlar bulunur. Bu nedenle, okuyucunun bu alanlara dair bilgi sahibi olması, İvanov'un şiirlerini tam olarak anlamasına yardımcı olur. Şiir dilindeki bu derinlik, İvanov'un tarih ve filoloji alanlarındaki geniş bilgi birikiminin bir yansımasıdır.

İvanov, insanın yükselme ve alçalma evrelerini tamamlamadan Tanrı'ya, sevgiye ve güzelliğe ulaşamayacağını savunur. Bu kavramı başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, insanın içsel gelişim ve arınma süreci olmadan, yüksek değerlere ve güzelliklere ulaşamayacağı söylenebilir. İnsanın ruhsal yolculuğu ve dönüşümü, bu şiirlerin temel konusunu oluşturur.

İvanov'un ikinci şiir kitabı olan "Şeffaflık" 1904 yılında Moskova'da, başta Bryusov olmak üzere Moskovalı sembolistlerin kontrolündeki *Skorpion* yayınevinde çıkar. Bu derlemede yer alan şiirler somut varlıkların ve maddi dünyanın ötesindeki soyut ve ruhani olgulara odaklanır. İvanov, eserlerindezamanın ötesine geçmeyi, bireyciliği aşmayı, sınırsızlığı ve ebediyeti vurgular.

İvanov, şairleri diğer insanlardan ayıran mistik ve ruhani bir üstünlük atfetmeye çalışır. Ona göre, şairler maddi dünyanın yüzeyindeki yanıltıcı nesnelerin ötesinde gerçek soyut güzelliği görebilen özel insanlardır. Şairler, rüyaları ve hayalleri aracılığıyla gerçek hakikati görebilen üstün varlıklardır. İvanov'un bahsi geçen şiir kitabında yer alan şiirleri, şairin özel bir bilinç düzeyinde soyut güzellikleri ve hakikati keşfetme çabasını yansıtır.

1905 yılının sonbaharında, her Çarşamba günü, Rus aydınları İvanov'un Peterburg'taki Kulesi'nde buluşmaya başlar. Bu buluşmalar, farklı düşünce eğilimlerini bir araya getiren, yazarlar, ressamlar, şairler, oyuncular, düşünürler ve bilim insanlarının fikirlerini paylaşma ve tartışma fırsatı bulduğu önemli etkinlikler haline gelir. Genç şairler, buraya gelip kendilerini tanıtarak ve yeteneklerini sergileyerek ün kazanmaya çalışırlar. Bu toplantılar, sanat ve düşünce dünyasının zengin bir karışımını sunar ve katılımcılar için yaratıcı bir platform sağlar.

1911 yılında İvanov'un üçüncü şiir kitabı olan "Alev Alev Yanan Kalp", Moskova'daki *Skorpion* yayınevi tarafından iki cilt halinde yayımlanır. Bu eser, İvanov'un 1905-1912 yılları arasında yazdığı şiirleri içerir. "Alev Alev Yanan Kalp" adı, Katolikler arasında yaygın olarak bilinen

yanan kalp sembolüne bir gönderme içerir. Katolik ikonografisinde, İsa ve Meryem'in inançla yanan kalpleri resmedilir, Meryem güller, İsa ise dikenlerle çevrelenmiştir. İvanov'un bu kitabında kullanılan dil oldukça karmaşıktır ve şiirleri tarih, kültür ve dinle ilgili atıflarla doludur. Şair, şiirlerinde dünyevi ile semavi olanlar arasındaki zıtlıkları temel alır.

İvanov, evrenin dinamizmini ve canlılığını, bu zıtlıkların varlığına dayandırır. Şair, Güneş'in kendini Tanrı'ya adayarak insanları hakikate ulaştırmak için kendini feda ettiğini anlatır. Güneş-İsa metaforu, insanların geleceği için Tanrı'ya fedakârlık yapmayı simgeler. İvanov'un eserlerinde kutsal metinlere yapılan atıflar göze çarpar. Şair, evrende hükmeden Tanrı/Baba iradesini vurgular. İyilik-kötülük, karanlık-ışık ve dünyevi hayat-ahiret hayatı gibi karşıtlıklar evrenin dengesinde önemli bir rol oynar.

İvanov, Ekim Devrimi'nin ruhsal ve kültürel değerleri tehdit ettiğine inanır. Şair, devrimin ateizmi teşvik eden yaklaşımını kabul etmez. Bu zorlu dönemlerde, İvanov Tanrı'ya yönelir ve Tanrı'ya yalvarır. Şair, Rusya'nın varlığını sürdürebilmesi için eski inançlara ihtiyaç duyduğunu savunur. Rus halkının yıllarca Hristiyan öğretilerini anlama ve içselleştirme çabası içinde olduğunu ve bu çabaların devrimle birlikte yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu anlatmaya gayret eder. İvanov, Ekim Devrimi'nin ruhani ve kültürel dokuyu sarsıcı bir biçimde etkilediğini düşünerek, eski inançların ve değerlerin korunmasının önemini vurgular. Şair bu süreçteki gelişmeleri endişeyle izler. 1920 yılında Bakü'ye geçen şair, 1924 yılında bir daha ülkesine geri dönmemek üzere Roma'ya gider.

İvanov, bu dünyanın yüzeyindeki görünüşün ötesindeki gerçeklerin, sadece ilahi sembollerin aracılığıyla anlaşılabilir olduğuna inanır. Başka bir deyişle, semboller soyut, ruhani ve ilahi varlıkların anlaşılmasının en temel araçlarıdır. Semboller, metafiziksel dünyanın kapısını açan kutsal işaretlerdir. İvanov'a göre, semboller sadece dinî inançlarla sınırlı kalmaz, aynı zamanda yaratıcı bir varlığa doğru uzanan dinî bir işlevi taşırlar. Şair, sembollerin insanların maddi dünyayı aşarak derin ve manevi gerçeklere ulaşmalarına yardımcı olan anahtarlar olduğuna inanır. Bu semboller, insanların ilahi olanla bağlantı kurmasına, metafiziksel dünyayı anlamalarına ve ruhani derinliklere erişmelerine katkıda bulunur. İvanov'a göre, semboller dinî bir deneyimin ve ilahi bir ilişkinin ifadesidir.

İvanov, gerçekçi sembolizmi benimseyerek sembolün gerçekliğe ve hakikate ulaşmanın bir aracı olduğunu savunur. Şair, sembolizm anlayışını "gerçekten en gerçek olana" (a realibus ad realiora) şeklinde formüle eder. Şairin gerçekliğin temsilcisi olarak gördüğü kavramlar, somut dünyada beş duyu ile algılanamayan soyut ve ilahi hakikatlerdir. Bu ba-

kımdan, İvanov'un sembolleri, Platon'un "ideaları" ile benzerlik gösterir. Gerçekçi sembolizm, iki farklı ontolojik gerçeklik arasındaki ayrımı temel alır. Birincisi, ampirik gerçeklerdir, yani beş duyu ile algılanabilirler ve İvanov'a göre aldatıcı bir gerçeklik sunarlar. İkincisi ise en gerçek olanlardır; ancak beş duyu ile algılanamazlar. Gerçekçi sembol, somut varlıkların özündeki ilahi ve Tanrısal belirtileri keşfetmenin bir aracıdır. Bu semboller, öze ulaşmayı hedeflerler.

İvanov insanlığın derin hafızasında tüm sembollerin mevcut olduğunu vurgular. Ne varki, bu sembolleri canlandıracak olan gücün sanatın elinde olduğuna işaret eder. Semboller, geçmiş ile gelecek arasında köprü kurabilen çok katmanlı yapılarıyla öne çıkar. Bu semboller yıllar içinde oluşur ve soyut bir ölümsüz hafızada sonsuza kadar varlıklarını sürdürürler. Başka bir deyişle, sembollerin kökleri geçmişe uzanır. İvanov dilin geçmişine ve kökenine yönlendikçe sembollerin zenginliğinin açığa çıktığını savunur.

İvanov, Dionysos kültünü Hristiyanlık öncesindeki bir işaret ve müjdeleyici olarak görür. Daha açık bir ifadeyle, şair, acı çeken Dionysos Tanrısı ile çarmıha gerilen ve insanlık için kendini feda eden Hristiyan İsa arasında bir benzerlik ve paralellik kurmaya çalışır. İvanov'a göre, Dionysos, Apollon'a kıyasla daha büyük bir öneme sahiptir. İvanov'un, birleştirici, kapsayıcı ve fedakâr niteliklerini vurguladığı Dionysos kültü, o dönemde hâkim olan tek merkezci, sevgiden yoksun ve inançsız eğilimlere karşı bir alternatif sunma amacını taşıyor gibi görünür.

Rus düşünür Homyakov'un fikirlerinden ilham alan İvanov, birlik ve kiliselerin birliği kavramlarını geliştirerek, dünya genelinde Slavların liderliğinde adil, özgür ve barışçıl bir evrensel toplumun gerçekleşmesini hayal eder.

KAYNAKÇA

Arslan, A. (2006). *İlkçağ Felsefe Tarihi 2. Sofistlerden Platon'a*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Berens, E. M. (2022). Antik Yunan ve Roma Mitleri ve Efsaneleri. (Çev. Beril Huri),Ankara: Fa Yayınları

Davidson, P. (2009). *The poetic imagination of Vyacheslav Ivanov: a Russian symbolist's perception of Dante*. Cambridge: Cambridge University Press.

Erhat, A. (2004). *Mitoloji Sözlüğü*. (13. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gümüş, İ. S. (2022). Mitolojide, Sembol Biliminde Ve Marka Göstergesinde Elma Meyvesi.

Academıc Socıal Resources Journal, Cilt: 7, Sayı: 37, 602-606.

Günal, E. Z. (2005). Ekim Devriminde Bir Şairin Kaderi: Anna Ahmatova. *Karadeniz Araştırmaları*. (6): 120-127.

Ilıca, S. (2022). Vyaçeslav İvanov'un 'Roma Soneleri'nde Dinî, Tarihî ve Mitolojik Göndermeler. *Ankara Internatıonal Congress on Scıentıfıc Research-VII,* December 2-4, Ankara, 1883-1891.

Ilıca, S. (2023). Vyaçeslav İvanov'un Bebeklik Adlı Eserinin Carl Gustov Jung'un Anne Arketipi Bağlamında İncelenmesi. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD),* 6 (1), s. 76-93.

Kantarcıoğlu, S. (2009). *Edebiyat Akımları Platon'dan Derrida'ya.* İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Kefeli, E. (2014). *Batı Edebiyatında Akımlar.* (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kurat, A. N. (1987). *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye kadar.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kutsal kitap (Tevrat, Zebur, İncil). (2018). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.

Nietzsche, F. (1964). *Böyle Buyurdu Zerdüşt*. (Çev. A. Turan Oflazoğlu). Ankara: Bilgi Yayınevi.

Nietzsche, F. (2022). *Tragedyanın Doğuşu*. (Çev. Mustafa Tüzel). (XV. Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Özpınar, E., Yetkin, G. B. (2022). *Mitolojiden edebiyata: Shakespeare ve Ostrovski'de "Kar Kızı"*. Çanakkale: Paradigma Akademi.

Parer, M. Ö. (2002). Rus Edebiyatında Fütürizm. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 42, 1-2, 43-65.

Sağıroğlu, M. (2019). "Göçmen Edebiyatında panteist Bir Şair: Konstantin Dmitriyeviç Balmont". *Rus Göçmen Edebiyatı (1920-1940).* (Ed. A. Kaşoğlu). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 199-215.

Üçgül, S. (2002). Rusya'da İlk Dekadan Görüşlü Okul: Rus Sembolizmi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 13, 239-255.

Vernadskiy, G. (2009). *Rusya Tarihi.* (Çev. Doğukan Mızrak). İstanbul: Selenge Yayınları.

Yusufoğlu, N. (2019). "Muhteşem Vyaçeslav: Vyaçeslav İvanoviç İvanov". *Rus Göçmen Edebiyatı (1920-1940).* (Ed. A. Kaşoğlu). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 216-231.

Аверинцев, С. С. (2002). *«Скворешниц вольных гражданин...» Вячеслав Иванов: путь поэта между мирами.* Петербург: Алетейя.

Альтман, М. С. (1995). *Разговоры с Вячеславом Ивановым*. Петербург: Ина-пресс.

Анненский, И. Ф. (2010). *О современном лиризме.* Москва: Директ-Медиа.

Бальмонт, К. Д. (2016). *Стихотворения.* Москва: Директ медиа.

Белый, А. (1990). *Начало века.* Москва: Художественная литература.

Белый, А. (2012). *Вечный зов. Москва*: Комсомольская правдва, Некс Медиа.

Белый, А. (2017). *О символизме. Избранные работы*. Москва: Юрайт.

Бердяев, Н. А. (1991). *Самопознание (Опыт философской автобиографии).* Москва: Книга.

Богомолов, Н. А. (2009). *Вячеслав Иванов в 1903-1907 годах: Документальные хроники.* Москва: Издательство Кулагиной — Intrada.

Бонгард-Левин, Г. М. (2006). *История и поэзия: Переписка И. М. Гревса и Вяч. Иванова*. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН).

Воскресенская, М. А. (2005). *Символизм как мировидение Серебряного века: социокультурные факторы формирования общественного сознания российской культурной элиты рубежа XIX-XX веков*. Москва: Логос.

Брюсов, В. Я. (2014). *Стихотворения.* Москва: Директ-Медиа.

Гиппиус, З. Н. (1999). *Стихотворения*. Петербург: Академический проект.

Глухова, Е., Федотова, С. (2011). *Письма Вяч. Иванова и М. О. Гершензона*. Русско-итальянский архив. VIII. Salerno.

Гунченко, А. В. (2007). Владимир Соловьев и русский символизм. *Соловьевские исследования*, 44-58.

Дешарт, О. (1971). «Введение». *Вячеслав Иванов. Собрание сочинений I.* (ред. Д. В. Иванов И О. Дешарт). Bruxelles: Foyer oriental chrétien, 7-227.

Добужинский, М. В. (1987). *Воспоминания*. Москва: Наука.

Емельянов, Б. В. (2017). *Русская философия XX века в 2 ч. Часть 1.* Москва: Юрайт.

Зелинский, Ф. Ф. (1917). ≪Вячеслав Иванов≫. *Русская литература XX века, 1890-1910.* (ред. С. А. Венгерова). Москва: Мир.

Жирмунский, В. М. (1922). *Валерий Брюсов и наследие Пушкина*. Петербург: Эльзевир.

Зобин, Г. С. (2022). *Вячеслав Иванов. Путь жизни.* Москва: Молодая гвардия.

Иванов, В. И. (1971). *Вячеслав Иванов. Собрание сочинений I.* (Ред. Д. В. Иванов и О. Дешарт). Bruxelles: Foyer oriental chrétien.

Иванов, В. И. (1974). *Вячеслав Иванов. Собрание сочинений II.* (Ред. Д. В. Иванов и О. Дешарт). Bruxelles: Foyer oriental chrétien.

Иванов, В. И. (1979). *Вячеслав Иванов. Собрание сочинений III.* (Ред. Д. В. Иванов и О. Дешарт). Bruxelles: Foyer oriental chrétien.

Иванов, В. И. (1985). *Эссе, статьи, переводы*. Bruxelles: Foyer oriental chrétien.

Иванов, В. И. (1987). *Вячеслав Иванов. Собрание сочинений IV.* (Ред. Д. В. Иванов и О. Дешарт). Bruxelles: Foyer oriental chrétien.

Иванов, В. И. (2014). Эллинская религия страдающего бога. *Символ. Журнал христианской культуры*. №64, 7-220.

Иванов, В. И., Зиновьева-Аннибал, Л. (2009a). *Вячеслав Иванов — Лидия Зиновьева-Аннибал переписка 1894-1903 Том 1.* (Ред. Н. Богомолов). Москва: Новое литературное обозрение.

Иванов, Д. В. (1996). Из воспоминаний. *Вячеслав Иванов: Материалы и исследования.* (ред. В. А. Келдыш, И. В. Корецкая). Москва: Наследие, 34-71.

Иванова, Л. В. (1992). *Воспоминания. Книга об отце*. Москва: Культура.

Исупов, К. Г. (2001). «Философия и литература «серебряного века» (сближения и перекрестки)». *Русская литература рубежа веков (1890-е годы- начало 1920-х годов). Книга 1.* (ред. А. Н. Торопцева). Москва: ИМЛИ РАН «Наследие», 69-130.

Катрелёв, Н. В. (1992). «Иванов Вячеслав Иванович». *Русские писатели. 1800—1917. Биографический словарь. Том 2.* (Ред. П. А. Николаев). Москва: Большая Российская энциклопедия, 372-377.

Келдыш, В. А. (2001). «Русская литература «серебряного века» как сложная целостность». *Русская литература рубежа веков (1890-е годы-начало 1920-х годов). Книга 1.* (ред. А. Н. Торопцева). Москва: ИМЛИ РАН «Наследие», 13-68.

Комолова Н. П. (2005). *Италия в русской культуре Серебряного века: Времена и судьбы*. Москва: Наука.

Корецкая, И. В. (2001). «Символизм». *Русская литература рубежа веков (1890-е годы- начало 1920-х годов). Книга 1.* (ред. А. Н. Торопцева). Москва: ИМЛИ РАН «Наследие», 688-731.

Коровин, В. И. (2014). *История русской литературы XX – начала XXI века. Часть 1. 1890-1925 годы*. Москва: Владос.

Купченко, В. П., Лавров, А. В. (2005). Сорание сочинений. Том 3. Лики творчества. Книга первая. Москва: Эллис лак 2000.

Лотман Ю. М. (2004). *Семиосфера: Культура и взрыв. Внутри мыслящих миров. Статьи. Исследования. Заметки*. Петербург: Искусство-СПБ.

Масланов, Е. В. (2009). Славянофилы о «Соборности» и «Общинности». *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Серия: Социальные науки*, номер 4, (16), 203-208.

Маслин, М. А. (2001). *История русской философии*. Москва: Республика.

Матсар, М. (2006). Значение трактата «София» Владимира Соловьева в становлении его положительной эстетики. *Соловьевские исследования,* 83-100.

Мережковский, Д. С. (1914). *Полное собрание сочинений. Том 18.* (ред. И. Д. Сытин). Москва: Типография И. Д. Сытина.

Минералова, И. Г. (2009). *Русская литература серебряного века. Поэтика символизма*. Москва: Флинта, Наука.

Минский, Н. М. (1897). *При свете совести. Мысли и мечты о цели жизни*. Петербург: Типография Ю. Н. Эрлихь.

Мищенко, А. В. (2011). О соборности как понятии духовном, религиозном и философском. *Вестник МГТУ*, том 14, №2, 319 -324.

Недошивин, В. (2014). *Прогулки по Серебряному веку. Санкт-Петербург*. Петербург: АСТ.

Орлов, А. С., др. (2004). *История России*. Москва: Проспект.

Пахомов, С. В. (2016). Категория майи в философии индуистской тантры. *Вопросы философии*. Номер 12, 197-207.

Полянский, В. (1925). «Социальные корни русской поэзии от символистов до наших дней». *Русская поэзия XX века. Антология русской лирики от символизма до наших дней.* (ред. И. С. Ежов, Е. И. Шамурин). Москва: Новая Москва.

Проскурина В. (2001) «Cor Ardens»: Смысл заглавия и эзотерическая традиция. *Новое литературное обозрение*. № 52, 196–213.

Соколов, А. Г. (2016). *Русская литература конца XIX – начала XX*. Москва: Юрайт.

Соловьев, В. С. (2013). *Мчи меня, память.* Москва: Комсомольская правда, Некс Медиа.

Толмачаев, В. М. (1994). «О творчестве Вяч. Иванова». *Родное и вселенское*. (Ред. П. П. Апршико и Ж. П. Крючкова). Москва: Республика, 3-17.

Худенко, Е. А. (2011). Жизнетворчество русского романтизма и символизма: поведенческие стратегии. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина,* 41-49.

Царёва, Н. А. (2005). *Русский символизм основные принципы и историософия (на материалах творчества Дм. Мережковского, В. Брюсова и А. Белого): монография.* Владивосток: ВГУЕС.

Шамурин, Е. И. (1925). «Основные течения в дореволюционной русской поэзии XX века». *Русская поэзия XX века. Антология русской лирики от символизма до наших дней.* (ред. И. С. Ежов, Е. И. Шамурин). Москва: Новая Москва.

Шишкин, А. Б. (2011). «Рим Вячеслава Иванова». *Ave Roma. Римские сонеты: на рус., англ., итал. яз.*, Петербург: Каламос, 68-84.

GÖRSEL MATERYAL KAYNAKLARI

Kapak resmi: https://poemach.com/images/classic/photos/66/2.jpg. Erişim tarihi: 01.09.2023.

Resim1:https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%B2%D0%-B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2,_%D0%92%D1%8F%-D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%98%-D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Ivanov_v_1900.jpg. Erişim tarihi: 01.09.2023.

Resim 2: https://lavkapisateley.spb.ru/enciklopediya/z/zinovevaannibal-. Erişim tarihi: 01.09.2023.

Resim3:https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:%-D0%92%D1%8F%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%-B2_%D0%98%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2_%-D1%81_%D0%9B%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D0%B5%D0%-B9_%D0%97%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%8C%D0%-B5%D0%B2%D0%BE%D0%B9-%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B8%-D0%B1%D0%B0%D0%BB.jpg. Erişim tarihi: 01.09.2023.

Resim 4: https://webkamerton.ru/2021/02/vyacheslav-ivanov-zavladenie-proshlym. Erişim tarihi: 01.09.2023.

Resim 5: https://magisteria.ru/silver-age/bashnya-vyacheslava-ivanova. Erişim tarihi: 01.09.2023.

Resim 6: https://dzen.ru/a/YTZcY0vO1ypvnLtP. Erişim tarihi: 01.09.2023.

Resim7:https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D0%BE%D0%BD%-D0%B8%D1%81#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Baco,_por_Caravaggio.jpg. Erişim tarihi: 01.09.2023.

XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın ilk çeyreğine tekabül eden Rus edebiyatının Gümüş Çağı dünya edebiyatında özel bir yere sahiptir. Bu dönemde faaliyet gösteren Rus sanatçı, şair ve yazarlar geliştirdikleri modernist estetik kavramlar, felsefi görüşler ve eserlerde kullandıkları yeni biçim ve üsluplarla Rus edebiyat ve kültürünün gelişiminde büyük rol oynarlar. Gümüş Çağ döneminde ön plana çıkan en önemli akımlardan birisi ise Rus sembolizmidir.

XIX. yüzyılın sonunda doruk noktasına ulaşan pozitivizm ve materyalizmin neden olduğu manevi boşlukta varoluşsal meselelere cevap bulamayan Rus sembolistler, bilimsel ve nesnel algının karşısına ruhsal özgürlüklerinin kapısını aralayan sembolleri yerleştirirler. Rus sembolist şairler sembolleri aracılığıyla görünen gerçeğin ardındaki hakikati keşfetmeyi arzularlar.

Vyaçeslav İvanoviç İvanov Rus sembolizminin önde gelen temsilcilerindendir. Lev Şestov'un "Muhteşem Vyaçeslav", Nikolay Berdyayev'in "Gönülleri fetheden virtüöz", Aleksandr Blok'un "Mutlak Çar", Maksimilian Voloşin'in "Kâhin" ve Maksim Gorki'nin "Kırmızı pasaportlu Rus Profesör" ifadeleriyle tanımladığı İvanov, şiir, poema, oyun, düzyazı, edebiyat eleştirisi, makale ve çeviri faaliyetleriyle Rus sembolizminin gelişimine önemli ölçüde katkı sağlar.

İvanov dönemin Rus sembolistlerinden farklı olarak 1905 yılına kadar Avrupa'nın çeşitli ülke ve şehirlerinde yaşar. Bahsi geçen yıla dek kısa süreli ziyaretler dışında Rusya'da bulunmaz. Bu durum İvanov'un özgünlüğünü korumasını sağlar. Nikolay Gumilyov, "Vyaçeslav İvanov'un muhteşem dilinin diğer şairlerden ne kadar farklı olduğunu söylemeliyim." (Аверинцев, 2002: 70) sözleriyle şairin kendine has üslup ve diline vurgu yapar.

İvanov'un 1905-1912 yılları arasında Peterburg'ta ikâmet ettiği ünlü dairesi "Kule" ise Gümüş Çağ'ın sembollerinden biridir. Rus edebiyat, kültür, felsefe ve sanatının merkezi konumunda olan Kule'de dönemin şair, yazar, düşünür, sanatçı ve oyuncuları bir araya gelerek çağa âdeta yön verirler.

SERÜVEN YAYINEVİ

www.seruvenyayinevi.com

/seruvenyayinevi
/seruvenyayinevi
/seruvenyayinevi

9 786256 450851